

ŞƏFAƏT

KİTAB HAQQINDA

Kitabın adı: ŞƏFAƏT

Müəllif: Ayətullah Seyid Həsən Tahiri Xürrəməbadi

Tərcümə edən: Elman Ağamoğlanov

Korrektor: Tofiq Əsədov

NAŞIR: Beynəlxalq əl-Mustafa (s) Nəşr və Tərcümə Mərkəzi

Çap tarixi: 2011

Çap növbəsi: Birinci

Tiraj: 1000

ISBN: 978-964-195-407-1

©KİTABIN BÜTÜN HÜQUQLARI NAŞIRƏ MƏXSUSDUR

SATIŞ MƏRKƏZLƏRI:

İran, Qum, Şühəda meydanı, Höccətiyyə prospekti, Beynəlxalq əl-Mustafa (s) Nəşr və Tərcümə Mərkəzi .Telfaks: +98

251 7730517

İran, Qum, Məhəmməd Əmin (s) prospekti, Caməətül-ülumun kənarı, Beynəlxalq əl-Mustafa(s) Nəşr və Tərcümə Mərkəzinin satış şöbəsi Tel/Faks: +98251 2133106

/ +98251 2133146

www.miup.ir

www.eshop.miup.ir

E-mail: Admin@miup.ir

Root@miup.ir

səh:1

İŞARƏ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİSMİLLAHİR-RƏHMANİR-RƏHİM

TƏDQIQAT ŞÖBƏSİ

səh:2

ŞƏFAƏT

Ayətullah Seyid Həsən

Tahiri Xürrəməbadi

Tərcümə edən:

ELMAN AĞAMOĞLANOV

səh:3

səh:4

NAŞİRDƏN

Hər hansı inkişaf mərhələsini keçən elmi-tədqiqi bir iş ilkin olaraq yazıçının ilham zəmisinə səpdiyi sorğu-suallarla başlayıb, müəyyən zamanda verdiyi səmərə ilə yekunlaşır. Əlbəttə, bu işin sonu yox, yeni-yeni fəaliyyətlər üçün ümid və təşəbbüs deməkdir. Belə ki, əldə olunan hər bir səmərəli qazancın məhsuldarlığı həmişə onun artımı üçün şərait yaradır.

Demək, zaman keçdikcə elm, bilik, hünər əhli onun toxumlarını becərib-yetişdirir, daim elm və mədəniyyətin cərəyanını təmin edir.

Fasilə və hüdudları həddən artıq azaldan son müasir zamanımız coşqun tufan kimi, maraqlanan hər şəxsin qarşısına qalaq-qalaq məlumatı sovurub gətirir, mədəniyyətin yeni bir mərhələsinə qapı açır. Hər halda onun normal inkişafında, şübhəsiz, düzgün təsəvvür və istiqamət həlledici rola malikdir.

Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universiteti ümumdünyəvi rolu, dini hövzələr arasında xüsusi yeri və yetdik kədr imkanına malik olduğunu nəzərə alaraq, artıq, elmi təhqiqat və tədqiqatlar üçün geniş şərait yaratmağı qarşısına qəti

səh:5

məqsəd qoymuşdur. Bununla əlaqədar Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universitetinin tədqiqat şöbəsi fundamental proqramın təşkili, mövcud avadanlığın düzgün təmini və dini sahələrdə araşdırma aparmaq istəyənlərin cəlb olunmasını özünün ən mühüm vəzifələrindən bilir. Ümid edirik ki, elmi-təhqiqi işlərə qarşı maraq və dirçəlişlərə zəmin yaratmaq və potensial imkanları inkişaf etdirməklə dünyanın hər bir guşəsində dini mədəniyyətin çiçəklənməsinin şahidi olaq!

Beynəlxalq əl-Mustəfa (s) Universiteti

Nəşr və Tərcümə Mərkəzi

səh:6

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ. 11[1]

ŞİƏ VƏ ŞƏFAƏT. 13[2]

Birinci dəlil: Şəfaət Allaha məxsusdur. 13[3]

Birinci yozum: Qeyri-mümkün işi tələb etmək şirkdir. 14[4]

Birinci cavab: Şəfaətçi müstəqil deyil 18[5]

İkinci cavab: Səhv bölgü. 19[6]

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabın yanıltmaları 23[7]

Dəlil müddəanın özüdür. 25[8]

Arqumentdə ziddiyyət 26[9]

İkinci yozum: Allahın işlərinə müdaxilə etmək. 28[10]

Dəlil ilə Müddəanın eyni olması 30[11]

Üçüncü yozum: Şəfaət istəmək, tövhidə ziddir! 31[12]

Dəlil müddəanın özüdür. 32[13]

Dördüncü yozum: Şəfaət istəməyin bihudə olması 34[14]

Beşinci yozum: Şəfaət istəmək şəfaət edənin müstəqilliyinə etiqad bəsləməkdir[15] 34

İkinci dəlil: Müşriklərin şirki, şəfaət istədiklərinə görədir. 39 [16]

Birinci cavab: Müşriklərin şirki, bütlərə ibadət etdiklərinə görədir. 43[17]

İkinci cavab: Müşriklərin rübubiyyətdə şirki var idi 48[18]

Üçüncü cavab: Vəhhabilərin arqumentindəki yalnızlığın izahı 50 [19]

Diqqətə layiq bir məsələ. 51[20]

Səhv müqayisə. 51[21]

Üçüncü dəlil: Allahdan qeyrisini çağırmaq qadağan olubdur. 53[22]

Cavab: Hansı dua qadağan olmuşdur?. 55[23]

İMAMLAR (ə) – DAN ŞƏFAƏT İSTƏMƏK
VƏHHABİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ[24] 59

Duanın mənalarına yenidən bir baxış. 59[25]

Şəfaət istəmək, birinci mənadakı duadır. 61[26]

Mübarək “Və ənnəl məsacidə lillah” ayəsi üçün başqa mənə. 65[27]

Dua və ibadətin müqayisəsi 68[28]

PEYĞƏMBƏR (s)-DƏN DİRİ OLARKƏN VƏ
VƏFATINDAN SONRA ŞƏFAƏT İSTƏMƏK[29]v1

Peyğəmbər (s) - in həyatı zamanı dua istəmək. 72[30]

Peyğəmbər (s) diri olarkən, ondan şəfaət istəmək. 74[31]

Şəfaətin forması 75[32]

Başqa neçə nümunə. 76[33]

Peyğəmbər (s) – dən dua və şəfaət istəməyin hər bir zamanda
mümkün olması 78[34]

Daha neçə nümunə. 80[35]

ŞƏFAƏT İSTƏMƏK SÜNNİ ALİMLƏRİNİN
KƏLAMINDA.. 85[36]

Əmirəl-möminin (ə) və Əbu-Bəkrin şəfaət istəməsi 87[37]

Dörd məzhəb alimlərinin sözlərinə bir baxış. 88[38]

Həzrət Rəsul (s) - un ziyarət və dualarında araşdırma. 91[39]

ŞƏFAƏTİN ƏSASINA AİD OLAN İRADLARA CAVAB. 97
[40]

Şəfaət bəşər cəmiyyətlərində. 98[41]

Şəfaət lüğətdə. 100[42]

Şəfaətin qisimləri 101[43]

.1 Xilqətdə şəfaət 101[44]

.2 Əməldə şəfaət, yaxud şəriətdə şəfaət 103[45]

.3 Rəhbərin şəfaəti 105[46]

.4 Tövbə. 109[47]

.5 İlahi peyğəmbərlərin duası 111[48]

.6 Bağışlanmaq şəfaəti 113[49]

ŞƏFAƏT NƏTİCƏSİNDƏ RUH VƏ NƏFSDƏN
ÇİRKİNLİKLƏRİ APARMAQ[50] 117

Birinci müqəddimə: Allahın geniş rəhməti 117[51]

Geniş rəhmətin təcəssümünə bir neçə nümunə. 119[52]

Bağışlamaq İlahinin geniş rəhmətinin təcəssümüdür. 121[53]

İkinci müqəddimə: Səbəblər aləmi 124[54]

Bağışlamaq səbəbləri 125[55]

Bağışlanmanın şamil olmasında, şəfaətin rolu. 127[56]

HAQQ VƏ BATİL ŞƏFAƏTİN FƏRQLƏRİ 131[57]

Birinci irad və onun cavabı 135[58]

İkinci irad və onun cavabı 139[59]

Üçüncü irad və onun cavabı 139[60]

Dördüncü irad və onun cavabı 139[61]

ŞƏFAƏTİN ŞƏRTLƏRİ 143[62]

Şəfaətin şərtləri ağıl baxımından. 143[63]

.İman. 144[64]

Rəvayətlərə bir baxış. 151[65]

Yəmin (Sağ) və Şimal (Sol) səhabələrini tanımaq. 153[66]

Əllamə Təbatəbi və ayənin təfsiri 155[67]

Bir suala cavab. 158[68]

.Ədalət 160[69]

Peyğəmbər(s)-in əhli-beytinin düşmənləri şəfaət olunmazlar.
160[70]

Şəfaət Allahın razı olduğu şəxslərə şamil olur. 162[71]

Bir suala cavab. 165[72]

Günahı təkrar etməyin nəticəsi 166[۷۳]

MƏNBƏLƏR.. 175[۷۴]

səh:7

Cavab: Hansı dua qadağan olmuşdur?. 55[۱]

İMAMLAR (ə) – DAN ŞƏFAƏT İSTƏMƏK
VƏHHABİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ[۲] ۵۹

Duanın mənalara yenidən bir baxış. 59[۳]

Şəfaət istəmək, birinci mənadakı duadır. 61[۴]

Mübarək “Və ənnəl məsacidə lillah” ayəsi üçün başqa məna.
65[۵]

Dua və ibadətin müqayisəsi 68[۶]

PEYĞƏMBƏR (s)-DƏN DİRİ OLARKƏN VƏ
VƏFATINDAN SONRA ŞƏFAƏT İSTƏMƏK[۷] ۷۱

Peyğəmbər (s) - in həyatı zamanı dua istəmək. 72[۸]

Peyğəmbər (s) diri olarkən, ondan şəfaət istəmək. 74[۹]

Şəfaətin forması 75[۱۰]

Başqa neçə nümunə. 76[۱۱]

Peyğəmbər (s) – dən dua və şəfaət istəməyin hər bir zamanda mümkün olması 78[12]

Daha neçə nümunə. 80[13]

ŞƏFAƏT İSTƏMƏK SÜNNİ ALİMLƏRİNİN
KƏLAMINDA.. 85[14]

Əmirəl-möminin (ə) və Əbu-Bəkrin şəfaət istəməsi 87[15]

Dörd məzhəb alimlərinin sözlərinə bir baxış. 88[16]

Həzrət Rəsul (s) - un ziyarət və dualarında araşdırma. 91[17]

ŞƏFAƏTİN ƏSASINA AİD OLAN İRADLARA CAVAB. 97
[18]

Şəfaət bəşər cəmiyyətlərində. 98[19]

Şəfaət lüğətdə. 100[20]

Şəfaətin qisimləri 101[21]

.1 Xilqətdə şəfaət 101[22]

.2 Əməldə şəfaət, yaxud şəriətdə şəfaət 103[23]

.3 Rəhbərin şəfaəti 105[24]

.4 Tövbə. 109[25]

Δİlahi peyğəmbərlərin duası 111[26]

•Bağışlanmaq şəfaəti 113[27]

ŞƏFAƏT NƏTİCƏSİNDƏ RUH VƏ NƏFSDƏN
ÇİRKİNLİKLƏRİ APARMAQ[28] 117

Birinci müqəddimə: Allahın geniş rəhməti 117[29]

Geniş rəhmətin təcəssümünə bir neçə nümunə. 119[30]

Bağışlamaq İlahinin geniş rəhmətinin təcəssümüdür. 121[31]

İkinci müqəddimə: Səbəblər aləmi 124[32]

səh:8

GİRİŞ. 11[1]

ŞİƏ VƏ ŞƏFAƏT. 13[2]

Birinci dəlil: Şəfaət Allaha məxsusdur. 13[3]

Birinci yozum: Qeyri-mümkün işi tələb etmək şirkdir. 14[4]

Birinci cavab: Şəfaətçi müstəqil deyil 18[5]

İkinci cavab: Səhv bölgü. 19[6]

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabın yanılımları 23[7]

Dəlil müddəanın özüdür. 25[18]

Arqumentdə ziddiyyət 26[19]

İkinci yozum: Allahın işlərinə müdaxilə etmək. 28[20]

Dəlil ilə Müddəanın eyni olması 30[21]

Üçüncü yozum: Şəfaət istəmək, tövhidə ziddir! 31[22]

Dəlil müddəanın özüdür. 32[23]

Dördüncü yozum: Şəfaət istəməyin bihudə olması 34[24]

Beşinci yozum: Şəfaət istəmək şəfaət edənin müstəqilliyinə etiqad bəsləməkdir[25] 34

İkinci dəlil: Müşriklərin şirki, şəfaət istədiklərinə görədir. 39 [26]

Birinci cavab: Müşriklərin şirki, bütlərə ibadət etdiklərinə görədir. 43[27]

İkinci cavab: Müşriklərin rübubiyyətdə şirki var idi 48[28]

Üçüncü cavab: Vəhhabilərin arqumentindəki yalnızlığın izahı 50 [29]

Diqqətə layiq bir məsələ. 51[30]

Səhv müqayisə. 51[31]

Üçüncü dəlil: Allahdan qeyrisini çağırmaq qadağan olubdur.
53[22]

Cavab: Hansı dua qadağan olmuşdur?. 55[23]

İMAMLAR (ə) – DAN ŞƏFAƏT İSTƏMƏK
VƏHHABİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ[24] 59

Duanın mənalarına yenidən bir baxış. 59[25]

Şəfaət istəmək, birinci mənadakı duadır. 61[26]

Mübarək “Və ənnəl məsacidə lillah” ayəsi üçün başqa mənə.
65[27]

Dua və ibadətin müqayisəsi 68[28]

PEYĞƏMBƏR (s)-DƏN DİRİ OLARKƏN VƏ
VƏFATINDAN SONRA ŞƏFAƏT İSTƏMƏK[29] 71

Peyğəmbər (s) - in həyatı zamanı dua istəmək. 72[30]

Peyğəmbər (s) diri olarkən, ondan şəfaət istəmək. 74[31]

Şəfaətin forması[32] 75

Başqa neçə nümunə. 76[33]

Peyğəmbər (s) – dən dua və şəfaət istəməyin hər bir zamanda
mümkün olması 78[34]

Daha neçə nümunə. 80[35]

ŞƏFAƏT İSTƏMƏK SÜNNİ ALİMLƏRİNİN
KƏLAMINDA.. 85[36]

Əmirəl-möminin (ə) və Əbu-Bəkrin şəfaət istəməsi 87[37]

Dörd məzhəb alimlərinin sözlərinə bir baxış. 88[38]

Həzrət Rəsul (s) - un ziyarət və dualarında araşdırma. 91[39]

ŞƏFAƏTİN ƏSASINA AİD OLAN İRADLARA CAVAB. 97
[40]

Şəfaət bəşər cəmiyyətlərində. 98[41]

Şəfaət lüğətdə. 100[42]

Şəfaətin qisimləri 101[43]

.1 Xilqətdə şəfaət 101[44]

.2 Əməldə şəfaət, yaxud şəriətdə şəfaət 103[45]

.3 Rəhbərin şəfaəti 105[46]

.4 Tövbə. 109[47]

.5 İlahi peyğəmbərlərin duası 111[48]

.6 Bağışlanmaq şəfaəti 113[49]

ŞƏFAƏT NƏTİCƏSİNDƏ RUH VƏ NƏFSDƏN
ÇİRKİNLİKLƏRİ APARMAQ[50] 117

Birinci müqəddimə: Allahın geniş rəhməti 117[51]

Geniş rəhmətin təcəssümünə bir neçə nümunə. 119[52]

Bağışlamaq İlahinin geniş rəhmətinin təcəssümüdür. 121[53]

İkinci müqəddimə: Səbəblər aləmi 124[54]

Bağışlamaq səbəbləri 125[55]

Bağışlanmanın şamil olmasında, şəfaətin rolu. 127[56]

HAQQ VƏ BATİL ŞƏFAƏTİN FƏRQLƏRİ 131[57]

Birinci irad və onun cavabı 135[58]

İkinci irad və onun cavabı 139[59]

Üçüncü irad və onun cavabı 139[60]

Dördüncü irad və onun cavabı 139[61]

ŞƏFAƏTİN ŞƏRTLƏRİ 143[62]

Şəfaətin şərtləri ağıl baxımından. 143[63]

.\İman. 144[64]

Rəvayətlərə bir baxış. 151[۶۵]

Yəmin (Sağ) və Şimal (Sol) səhabələrini tanımaq. 153[۶۶]

Əllamə Təbatəbi və ayənin təfsiri 155[۶۷]

Bir suala cavab. 158[۶۸]

.rƏdalət 160[۶۹]

Peyğəmbər(s)-in əhli-beytinin düşmənləri şəfaət olunmazlar.
160[۷۰]

Şəfaət Allahın razı olduğu şəxslərə şamil olur. 162[۷۱]

Bir suala cavab. 165[۷۲]

Günahı təkrar etməyin nəticəsi 166[۷۳]

MƏNBƏLƏR.. 175[۷۴]

səh:9

səh:10

GİRİŞ

Şiənin etiqadi inancları, Quranda qeyd olunan və məsum imamların sonradan təfsir və şərhləri ilə bəyan olunan islamin əsl üsullarıdır. Quran və hədisdən istifadə edərək, şiə alimlərinin əqli, rəvayi və təfsiri təlaşları bu inanclara xüsusi bir nəzm və qayda bağışlayaraq, elm və mərifət xəzinəsi yaratmışdır.

Şübhəsiz, tövhid şiə inanclarının önündə durur və bu məktəbdə dərin kök salmışdır. Belə ki, şiənin tövhid barəsindəki hədislər toplusuna nəzər salan hər bir kəs, onlardan çox önəmli dərslər öyrənir. Şiələrin birinci imamının “Nəhcül-bəlağə” dəki tövhidi xütbələri, hamını təəccübə gətirmişdir. Məsum imamlardan bizə yetişən dua və minacatlar da, Kumeyl, Əbu Həmzə Somali duaları, Şəbaniyyə minacatları və s... tövhidin saf suyundan faydalanıb, bir olan Allaha bağlılığın doğru yoludur. Şiə məzhəbinin üsulunda tövhid birinci əsldir və bütün şeylər tövhidlə əlaqələndirilir.

Tövhid təlimləri hər bir şiəni, Allahdan qeyrisindən uzaq olmağa və şirkə bulanmaqdan çəkinməyə vadar edir.

səh:11

Amma çox təəssüf ki, müsəlman firqələrinin içində kök və əsl olmayan vəhhabilik, şiənin tövhidinin xalis olmasında, şəkk və şübhə yaradıb, şəfaət, ziyarət, təvəssül və bu kimi əqidələri şirk əməllər kimi tanıtdıraraq, əsassız iradlar bəyan etmişlər. Şiə alimləri, hətta sünnilərin bəzi insafli və həqiqət axtaran alimləri bu töhmət və iradlara cavab verərək, qiymətli əsərlər yazmışlar. Bu əsərlərdən biri, bu beş cildli kitabdır ki, onda Ayətullah Seyid Həsən Tahiri Xürrəm Abadi aşağıdakı beş mövzuda, şiənin inanclarını Quran və hədislərdən, həmçinin əhli-sünnənin qədimi və əsl mənbələrindən istifadə edərək, bəyan etmişdir:

1. Tövhid və ziyarət.

2. Quranın təhrif olmaması.

.rDua və təvəssül.

.rTəbərrük və qəbirlər.

.ΔŞəfaət.

Ümid edirik ki, bu kitab, şiə əqidini tanıtdırmaq üçün irəliləyiş olub, elm və insaf əhlinə faydalı olsun.

səh:12

ŞİƏ VƏ ŞƏFAƏT

İşarə

Vəhhabilik firqəsinin ardıcılıları, Peyğəmbər (s) və övliyaların insana şəfaətçi olmalarında, yalnız Allahdan şəfaət istəməyi şərt bilirlər. Peyğəmbər, övliya və salehlərin hər birindən bir başa şəfaət istəməyi isə, böyük şirk bilirlər.

Əlbəttə, açıq və möhkəm dəlilləri olmadıqlarından, daha çox xitabə edib, şüar verirlər. Bununla belə onların dəlillərini zikr edib, sonra onlara cavab veririk.

Birinci dəlil: Şəfaət Allaha məxsusdur

Onların sözlərindən istifadə olunan məsələlərdən biri budur ki, deyirlər: “Əş-şəfaətu kulluha lillah” şəfaət ümumiyyətlə Allaha məxsusdur (1). Bu məsələ üçün Quran ayələrinə istinad etmişlər.

“Şəfaət Allaha məxsusdur” cümləsindən məqsəd, Allahın bir şəxsin yanında şəfaət etməsi deyil. Çünki Allahdan üstün bir varlıq yoxdur ki, Allah onun yanında şəfaətçi olsun. Onlar deyirlər: Şəfaət onun əlindədir və Allahın icazəsi olmadan heç kəsin şəfaət

səh:13

“ .[۱] – ۱Kəşful irtiyab”, 208 .

haqqı yoxdur. Bu cümlə əslində doğrudur. Quran ayələrindən də bu məsələ aydın olur. Bu şərif ayə kimi:

{ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ }

“Allahın izni olmadan, Onun yanında kim şəfaət edə bilər(۱).”?

Onların sözləri budur ki, şəfaət Allahın işidir və buna görə də, belə bir işi Allahdan qeyrisindən tələb etmək şirkdir. Bu söz bir məntiqi müqayisədən qaynaqlanır. Bu müqayisənin birinci mülahizəsi budur: Şəfaət Allaha məxsus işdir. İkinci mülahizəsi isə belədir: “Allaha məxsus olan hər bir işi, Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir.”

Bu arqumentin oxşarına qeyri şəfaətdə də etiqadlıdırlar; Peyğəmbər (s) və imamlar (ə)-dan hacət istəmək kimi və deyirlər: Allaha məxsus işi, Allahdan qeyrisindən istədiyinə görə müşrikdir.

Bu arqumentin aydın olması üçün, əvvəlcə neçə sual açıqlayıb, sonra isə cavablandırırıq.

Birinci sual: Bu dəlilin ikinci mülahizəsindən məqsəd nədir? Əlbəttə, qəbul edirik ki, “şəfaət işi onun əlindədir” və bu məsələ Quran ayələrində açıqca bəyan olunub. Amma bu sözlələri: “Allahın işini, Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir” nə deməkdir?

Birinci yozum: Qeyri-mümkün işi tələb etmək şirkdir

Qeyri-mümkün işi bir şəxsdən istəməyin şirk olub-olmaması, Məhəmməd bin Əbdül Vəhhab və digərlərinin sözlərində izah verilmir. Hətta onların sözlərində belə bir icmal və ixtilafın gözə çarpdığını demək olar. Amma onların sözlərinə daha çox diqqət edəndə, bir məsələ ilə

səh:14

“ .[١] -\Bəqərə”, 255 .

qarşılaşırıq ki, bəlkə onunla bu dəlili belə yozub və izah etmək mümkün olsun. Onlar deyirlər: “Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı bir işi, Ondan qeyrisindən istəmək, şirkdir(١).”

O yerlərdən biri, “Əlhədiyyətus-sünniyyə” kitabından bir ibarə gətirək. Bu kitab neçə məqalə toplusudur. Onların mötəbər kitablarından və ondan çox istifadə edirlər. Kitabın ikinci məqaləsində deyir:

“Biz şəfaəti doğru bilirik... . bu formada ki, deyək: “İlahi! Bizim peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) - i qiyamət günündə bizə şəfaətçi qərar ver”. Ya deyək:

“İlahi! Saleh bəndələrini və mələklərini bizə şəfaətçi qərar ver”.

Belə ki, Allahdan istəyək, nəinki onlardan. Belə demək olmaz: Ey Allahın Rəsulu! Ya, ey Allah vəlisi! Mən səndən şəfaət istəyirəm. Ya da digər işlər, (xəstənin şəfası kimi) hansı ki Allahdan qeyrisinin ona qüdrəti yoxdur. Deməli, belə bir hacəti bərzəxdə olan bir kəsdən istəmək, şirkin qisimlərindən biridir(٢).”

O, bu ibarəni ki deyir: “deyilməməlidir”- çalışır ki, bir ümumi qayda düzəltsin, şəfaətə və hər bir başqa hacət istəməyə şamil olsun. Dəlili də budur ki, Allahdan başqa heç bir kəsin qüdrəti yoxdur və belə bir istəmələri şirk sayır.

İkinci yer, həmin kitabın əvvəlinci məqaləsində belə gəlmişdir:

“Hər bir müsəlmana, qəsdini Allahına tərəf yönəltməsi, Allaha üz tutması, Allaha təvəkkül edib və onun bəndəlik haqqını yaxşıca yerinə yetirməsi vacibdir. Belə olduqda, Allahpərəst dünyadan gedərsə, Allah da Peyğəmbərlərini

səh:15

“.[¹] –¹Kəşful irtiyab”, 207-208 .

.[²] –²Həmin .

onun üçün şəfaətçi qərar verəcək. Bu vəzifəni tərک edib, onun əksini yerinə yetirən, Allahdan qeyrisinə üz tutub, ona təvəkkül edən, Allahdan qeyrisinə ümidli olan və Allahdan qeyrisindən baş verə bilməyən işlərdə, Ondən qeyrisinə pənah aparıb, şəfaət istəyib və ona təvəkkül edən şəxsin əksinə olaraq. Fərq etmir, Peyğəmbər(s)-dən istəsin ya qeyri peyğəmbərdən. Belə istəklər müşriklərin iş və əqidəsidir. Dünyada bütün fitnələr yalnız həmin etiqadlarla yarandı(¹).”

Buna əsasən, bir şəxsin Peyğəmbər (s)-in ona şəfaət edəcəyinə ümidi olarsa, halbuki şəfaət Allahın əlindədir, ya onun xəstəsinə şəfa verəcəyinə ümidi olarsa, bu müşriklərin əqidəsi olacaq. Onun dəlili də şəfaət və şəfanın Allah əlində olmasıdır.

Xəstənin şəfa tapması barəsində də Qurani- Kərim İbrahim peyğəmbər (s)-in dilindən buyurur:

{وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ}

“Xəstələnən vaxt, O (Allah) mənə şəfa verir(۲).”

Beləliklə, bu şəxs Allahdan qeyrisi üçün mümkün olmayan bir işə ümid edib və onu tələb etdiyinə görə, müşrik olmuşdur.

Gördüyünüz kimi, bu ibarətlərdə də, meyarı bu cümlə ilə bəyan edir: yalnız Allah tərəfindən mümkün olan bir işi, Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir.

Başqa bir ibarə, Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabınərbə qəvaiddə məqaləsindəki sözüdür ki, Mərhum Əmin, Kəşful-irtiyabda onu nəql etmişdir. O deyir:

“Şəfaət iki qisimdir: Mənfi Şəfaət və müsbət şəfaət. Mənfi şəfaət, Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı işlərdə,

səh:16

. [۱] – ۱Həmin ,s 208 .

“ . [۲] – ۲Şüəra”, 80 .

Allahdan qeyrisindən istənilən şəfaətdir. Çünki Allah-taala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Alış-verişin, dostluğun və şəfaətin mümkün olmayacağı gün gəlməmişdən əvvəl sizə verdiyimiz ruzidən paylayın! Kafirlər isə zülm edənlərdir(۲).(۱)”!

Bu mübarək ayədə, şəfaət inkar edilmişdir. Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhab deyir: “Şəfaət Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı işlərdən olduğuna görə, onu Allahdan qeyrisindən istəmək olmaz və axirətdə də belə bir şəfaət yoxdur”. Ardınca deyir:

“Müsbət və doğru şəfaət, insanın Allahdan istədiyi şəfaətdir. Şəfaətçinin şəfaət haqqı olduğuna görə əzizlənmişdir. Şəfaətçi o şəxs üçün şəfaət edər ki, Allah onun söz və işindən razı olsun. Şəfaət etməsi də, Allah ona icazə verəndən sonradır, necə ki, Quran buyurur:” “Allahın izni olmadan, Onun yanında kim şəfaət edə bilər(۳).”?

Gördüyünüz kimi, bu üç ibarənin (hansıki biri də Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabın ibarəsidir) eyni məzmunu var, o da budur ki;

Şəfaət və Allahdan qeyrisinin edə bilmədiyi hər bir işi, Allahdan qeyrisindən istəmək doğru deyil və şirkdir. Beləliklə, hacət istəmələrin şirk olması və doğru olmaması barəsində bir ölçü bəyan ediblər.

Bu hacət istəmələr, niyə şirkdir? Bu məsələni də açıqlamayıblar. Burada biz onlara kömək etməyə və

“.[۱]-۱Bəqərə”, 254 .

“.[۲]-۲Kəşful irtiyabdan”, nəqlə əsasən, s 208 .

“.[۳]-۳Bəqərə”, 255 .

iddianı yozmağa çalışacağıq. Ona görə də, onların adından bu iddianın yozumunu bu formada açıqlayırıq:

Əgər Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı, yalnız Allahın gücü çatdığı işi, Allahdan qeyrisindən istəsək, bu istək Allahdan qeyrisinin ilahiliyini lazım tutur. Çünki Allahdan qeyrisini və insanı o işə qüdrətli bilmişik. Həqiqətdə onu qadir bilməsəydik, ondan bir şey istəməyin mənası olmazdı. İndiki onu qadir bildik, bu işin Allaha məxsus olmadığına etiqadlı olmuşuq. Həm Allah edə bilər, həm də Zeyd, ona görə də şirkə düçar olmuşuq.

Bu, onların sözlərinin açıqlanmasında, ən uzağı yozula bilən bir yozumdur. Əlbəttə, onlar şəfaət istəməyi, ibadətdə şirkə səbəb olmasına inanırlar, bu baxışla ki, dua istəmək, ibadətdir. Ancaq bizim dediyimizə əsasən, şəfaət istəmək, feldə tövhidin əksinə və feldə şirkə səbəb olacaq, Çünki feldə (işdə) Allah üçün şərikin qərar vermişik. İndi arqumentin əsası aydın olduğuna görə ona cavab verməyə başlayırıq.

Birinci cavab: Şəfaətçi müstəqil deyil

Dediyiniz bu söz: Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı bir işi, Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir, nə deməkdir? Əgər məqsədiniz belə olsa ki, Allahdan qeyrisinə deyək: Sən bu işi, Allahdan güc almadan və Allah da sənə qüvvə vermədən bizim üçün elə, məsələn həmin şəfaət məsələsində, Peyğəmbər (s)-dən bizə şəfaət etməsini istəyək, Allahın icazəsi ilə isə heç bir

işimiz olmasın. Yaxud Peyğəmbər (s) – dən bizim üçün (bu dünyada, ya axirət dünyasında yerinə yetirsin) Allahdan güc və qüvvə almadan, bir işi yerinə yetirməsini istəsək, bu şübhəsiz şirk

səh:18

olacaq. Peyğəmbər (s) də həmçinin şəfaətə məxsus deyil, bütün işlər də və bütün şəxslər də, bu cür istək şirkdir.

Feldə tövhidin mənası budur. Bu məsələ öz işlərmizdə də belədir. Allah tərəfindən güc və qüvvə verilmədən, bir şeyi götürə bilməyimi düşünsəm, bu şirkdir. Niyə “bihəvlil-lahi və qüvvətihi əqumu və əqudu” deyirik. Yəni mən qalxıram və otururam, amma Onun güc və qüvvəsi ilə.

Hansı müsəlman, peyğəmbərlərdən bu formada hacət istəyir? Biz Peyğəmbər, ya İmamdan bir şey və şəfaət istəyəndə, bu etiqadla istəyirikmi?

Belə etiqadımız olsa ki, Peyğəmbər (s) Allah ona icazə, qüdrət və güc vermədən, şəfaətə qadirdir. Ya bizim xəstəyə şəfa verər, ya Həzrət Əbül-fəzl (əleyhis-səlam), Allah ona qüdrət vermədən, dua etmədən və Allahdan istəmədən, şəfa verməyə qadirdir, bu şirkdir. Həqiqətən avam bir şəxsdən soruşsaq ki, Həzrət Əbül-fəzl (ə), sənin övladına necə şəfa verir? Şübhəsiz deyəcək: “Allahdan istəyir və Allah şəfa verir” və ya mümkündür desin: “Allah ona belə bir qüdrət vermişdir.”

İkinci cavab: Səhv bölgü

Digər mühüm məsələ budur ki, əgər “la yəqdiru ələyhi illəllah” “yalnız Allahın ona qüdrəti çatar” cümləsindəki felə diqqət etsəniz, bunun həqiqətdə fel üçün bölgü olduğunu görərsiz.

Çünkü bu cümlədəki fel, iki qismə bölünür: Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı iş və Allahdan qeyrisinin də gücü çatdığı iş.

Bu bölgü hansı şərtlədir? “Qüdrəti çatmaz”dan məqsədləri, Allahdan qeyrisinin özü-özündən ona qüdrəti

səh:19

çatmamasıdır mı? Əgər məqsədləri bu olsa, belə bir bölgü düzgün deyil. Çünki bütün işlər belədir və heç kəsin özü-özündən heç bir işə qüdrəti yoxdur. Biz etiqadlıyıq:

«لا مؤثر في الوجود الا الله لا مدبر للامور الا الله، لا خالق لشيء الا الله»

—“Allahdan başqa heç bir təsir qoyan yoxdur, Allahdan başqa işləri tədbirə salan heç kəs yoxdur, Allahdan başqa varlıqlar üçün heç bir xaliq yoxdur.”—

Əslində, məsələnin cövhərinə nəzər salsaq, aləmdə zətən (özü-özündən) qadir olan bir varlıq yoxdur. Mənim vücudum və varlığım ondandır. Yaranmışların hamısı onun kölgəsidirlər. Günəşin qarşısında duran şəxsin kölgəsi də, əgər O, olmasa, kölgə də olmaz. Əgər divar olmasa, kölgə də yoxdur. “Əgər bir an naz eləsə, qaliblər sökülərlər.”

Amma məqsəd bu olsa ki, Allahın işidir, lakin bu qüdrəti bəşərə də vermişdir. Məni yaratmış, mənim bədənim üçün əsəb sistemi, beyin, ruh və nəfs qərar vermişdir. O ruha əmr vermək qüdrətini vermiş ki, əsəb sistemi işə düşür, bir şeyə əl uzadıb və onu götürür ancaq hamısı Allah tərəfindəndir; Əgər Allah bir şəxsə güc və qüdrət versə və o Allahın qüdrət verməsi ilə bir işə qüdrətli olsa, o işi ondan istəmək, niyə şirkdir? İstəmək şirk olarsa onda bizim bir – birmizdən bütün kömək

istəmələrımız şirk olacaq. Məsələn, siz bu xalçanı tək götürə bilərsiz, amma mən götürə bilmərəm. Çünki sizin güclü əsəb sisteminiz və güclü əliniz var. Bu qüdrəti Allah sizə verib, mən sizdən bunu götürüb və bura qoymağınızı istəyirəm, bu şirkdirmi? Qətiyyən şirk deyil, onların özləri də buna şirk demirlər.

Əgər biz Həzrət Məsih (ə) zamanında olsaydıq və Həzrət Məsih (ə) – dan onu müstəqil fail və özü-özündən

səh:20

ölüləri diriltməyə qadir bilmək əqidəsi ilə, bizim ölümüzü diriltməsini istəsəydik, bu şirk olardı. Amma Həzrət Məsih (ə) – dan belə istəsək (necə ki, istəyirdilər), Çünki Allah sənə icazə və qüdrət verib və buyurub:

(۱) { وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي }

“Sən Mənim iznimlə anadangəlmə kora və cüzamlı xəstəyə şəfa verir və Mənim iznimlə ölümləri dirildirdin”.

Buna görə mənim bu ölümü dirilt deməyimiz, qətiyyən şirk olmayacaq. Keçmiş tayfalar ki, Peyğəmbərlər (ə)-dan möcüzə istəyirdilər. Onlardan uşaqlarının şəfa tapmasını ya ruzilərinin çoxalmasını istəyirdilər, bu istəmələrin mənası bu olsa ki, “sən müstəqil formada bu işi et”, bu şirkdir. Amma qətiyyən onların istəmələri bu cür olmamışdır.

Beləliklə, cavabın xülasəsi belədir: Əgər biz Allahdan qeyrisindən bir işi istəsək, bu şərtlə ki, onu müstəqil və Allahdan ehtiyacsız fail bilək, bu istək şirkdir, şəfaətə də məxsus deyil və hər bir işdə belədir. Lakin Allahdan

qeyrisindən Allahın qüdrəti və Allahın izni ilə bir işi yerinə yetirməsini nəin ki, Allaha ehtiyacı olmadan yerinə yetirməsini istəsək , bu şirk olmayacaq. Şəfaət də belədir. Deməli, şirk deyil.

Yada salınmalı lazım olan mühüm məsələ budur ki, Vəhhabilərin özü və Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhab Peyğəmbər (s) - in şəfaət etməsini qəbul edirlər. Deməli, Peyğəmbər (s) şəfaət etməyə qadirdir. Peyğəmbər özü müstəqil formada şəfaət etmir, əksinə Allahın izni ilə şəfaətə qadirdir. Allah istəməsə Peyğəmbər (s) şəfaət edə bilməz. Hər halda Peyğəmbər(s) şəfaət etməyə qadirdir,

səh:21

“ .[۱] - Maidə”, 110 .

ona görə də özləri (Vəhhabilər) də deyirlər: “Peyğəmbər (s) şəfaəti qəbul olunan şəfaətçidir. Allahdan Peyğəmbər(s)-in bizə şəfaət etməsini və Peyğəmbər(s)-i şəfaətçi qərar verməsini istəyirik. İndiki Peyğəmbər (s) onun izni, onun qüdrət və gücü ilə şəfaətə qadirdir. Peyğəmbərdən bizə şəfaət etməsini istəyirik. Necə ki, Həzrət İsa(ə)-dan (Allahın izni, onun qüdrət və gücü ilə ölümləri diriltməyə qadir idi) istəyirik ki, bizim ölümüdü dirilt. Bu ki, şirk deyil.

SUAL

Feldə tovhidi nəzərdə tutaraq, Peyğəmbər-Əkrəm (s) bu möcüzəni, ya bu işi yerinə yetirdi desək, iradı yoxdurmu?

CAVAB

Allahın vasitələrlə yerinə yetirdiyi işi; yəni qüdrətini başqalarına verməsi, bu işi həm Allaha və həm də o vasitələrə nisbət vermək olar. Quranda da görürsünüz ki, Allah ölümləri diriltmək barəsində buyurur:

(۱) {هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ}

Çoxlu ayələrimiz var ki, buyurur: yalnız O dirildir və öldürür. Amma eyni halda, Qurani-kərim həmin diriltməyi Həzrət İsayaya (ə) – a nisbət verir. Həmçinin öldürməyi bəzən özünə nisbət verir və buyurur:

(۲) {اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا}

Eyni halda başqa yerdə həmin öldürməyi mələklərə nisbət verir (۳).Buyurur“ (۴) {تَوَفَّيْتُهُ رُسُلَنَا}:Elçilər və Göndərilənlər

səh:22

“ .[۱] –۱ Yunus”, 56 .

“ .[۲] –۲ Şüəra”, 80 .

“ .[۳] –۳ Nəhl“, 28 və 32 .

“ .[۴] –۴ Ən`am”, 61 .

onu qəbz ruh edirlər.”

Ya buyurur“ (۱) {يَتَوَفَّاكُمْ مَلَكَ الْمَوْتِ}:Ölüm mələyi sizin canlarınızı alır.”

Hər halda vasitələrə bu cür nisbət verməyin iradı yoxdur. Misal üçün, siz əlinizə qələm alıb bir şey yazırsınız. Bu yazını bəzən özünüz yazırsız, bəzən də sizdən yuxarı bir şəxs sizə əmr edib. Ya rəis öz əlaltısına, ya katibəsinə deyir ki, bu məktubu yaz. Burada rəisin məktubu yazmasını da deyə bilərik, halbuki o yazmayıb, lakin məktubun yazılmasına o səbəb olduğuna görə, işi ona nisbət veririk. O faili səbəbdir. Həm də işi yazan şəxsə nisbət verə bilərik ki, bu şəxs məktubu yazıb. Bəzən də nisbəti qələmə verib, deyirik: Bu qələm çox yaxşı yazır. Həmçinin ələ nisbət veririk. Bunların hamısına nisbət veririk - qələm, əl, əmr edən şəxs və yazan, hərəsinin bir çürə dəxaləti var. Ona görə də, işi onların hər birinə nisbət verə bilərik. Hər bir işdə də bu cürdür, işi həm əvvəlinci səbəbə, həm axırncı səbəbə və həm də ortada olan səbəblərə nisbət vermək olar.

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabın yanıltmaları

Məhəmməd ibn Əbdül-Vəhhab elə bil bu irada diqqət yetirib və “Kəşfuş - şübəhat” kitabında ona cavab verməyə çalışmışdır.

Bu kitabda “şəfaəti Allahdan istəmək lazımdır” deyəndən sonra, belə davam edir: “Əgər bir kəs sizə desə: Allah öz peyğəmbərinə şəfaət izni verib, mən də ondan, Allahın ona bağışladığı şeyi istəyirəm, bunun nə

səh:23

“.[۱]-۱Səcdə”, 11 .

eybi var? Cavab budur ki, bəli Allah Peyğəmbər(s)-ə şəfaət qüdrəti verib, lakin sənə şəfaət istəməyi qadağan edib, buyurub:

“Allahla yanaşı başqa bir kəsi çağırmayın. (Heç bir kəsdən hacət istəməyin.)^(۲),^(۱).”

Burada, irada düzgün cavab vermək əvəzinə, öz ardıcılılarına, bəhs və cədəl etməyi öyrədir və deyir bu cür bəhs et.

Əlbəttə bu ayəyə istinad, onların sözlərinin bəzində gözə çarpır ki, onun barəsində bəhs edəcəyik. Amma “Ərbəu – qəvoid” risaləsindən gətirdiyimiz sitatda, arqumentin əsası bu idi: “Allahdan qeyrisinin gücü çatmadığı işi, Allahdan qeyrisindən istəmək olmaz, əks təqdirdə şirkdir”. Qeyd etdiyimiz, məntiqi müqayisə bu idi ki, şəfaətlərin hamısı ona məxsusdur. Şəfaət qüdrəti, şəfaət izni, şəfaət əmri onun əlindədir. Deməli, yalnız Allahın ona qüdrəti var və belə bir şeyi Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir. Bu, onların arqumenti idi. İndi bu irad onlara edilir ki, əgər Allah öz Peyğəmbərinə şəfaət izni və qüdrəti veribsə, ondan şəfaət istəmək də Allahın ona bağışladığı işi istəməkdir və bu şirk olmamalıdır. Bu irada cavab vermək əvəzinə deyir: “Sənə qadağan olunub, ona görə də istəməməlisən!”. Bu, insanları yanıltmaqdır.

Dəlil müddəanın özüdür

İradı aradan qaldırmaq üçün verdiyi cavab budur:

“Şəfaət qeyri peyğəmbərə də verilmişdir, ona görə də

səh:24

“ .[۲] –۲Kəşfuş – şübəhat”, 15 .

mələklərin və övliyaların şəfaət etmələri doğrudur. Amma görəsən onun mənası budur ki, Allah onlara şəfaət haqqı verib və mən də onlardan şəfaət istəməliyəmmi? Əgər belə bir əqidən olsa, onda salehlərə ibadət etmisən və bu da şirkdir. Hansıki Allah öz kitabında onu bağışlanmayan günah zikr etmişdir. Əgər desən: yox, onda öz sözün batil olacaq ki, deyirdin: Allah ona şəfaət haqqı vermişdir və mən ondan, Allahın ona verdiyi şeyi istəyirəm(۱).”

Əgər diqqət etsəniz, arqumentin “Dəlil müddəanın özüdür” olmasını görərsiz: Ümumiyyətlə bəhs budur ki, Peyğəmbər(s) və övliyalardan həmçinin mələklərdən şəfaət istəmək şirkdir və ya şirk deyil? O, verdiyi cavabda qətiyyətlə şirk saymışdır. O deyir: Sənin tərəf müqabilin deyərsə: bəli, biz şəfaət istəyirik. Ona de: Sən salehlərə pərəstiş etmisən, hansı ki, Allah onu şirk qərar vermişdir. Bizim bəhsimiz budur ki, şəfaət istəmək, ibadət və pərəstişdir, ya yox? Onlar bunu dəlil kimi qeyd etmişdir ki, şəfaət istəmək ibadət olduğuna görə şirkdir. Halbuki şəfaət istəməyi əslən ibadət bilmirik. Deməli, onun dəlili müddəanın özüdür.

Biz deyirik: Xeyir! Şirk deyil. Allah şəfaəti salehlərə bağışlayıb, necəki Peyğəmbər (s)-ə də bağışlamışdır. Deməli, həm peyğəmbərdən və həm də salehlərdən şəfaət istəmək olar. Dedi bu söz, ”Salehlərin pərəstişinə düçar olmusan”, bu sözün əvvəlidir və biz qəbul etmirik. Çünki dəlil müddəanın özü və müddəanı dəlil qərar verməkdir.

Biz soruşuruq: Quranın harasında buyurur ki, əgər salehlərdən şəfaət istəsəniz, ona ibadət etmisiz? Hansı

səh:25

“.[\]–\Kəşfuş – şübəhat”, 15 .

təfsirçi bunu demişdir. Siz nəyə əsasən bunu Qurana nisbət verir və deyirsiniz:

“Allah öz kitabında onu, bağışlanmayan şirk zikr edib.”

Bəli, Allahdan qeyrisinə ibadət, Quranda şirk sayılmışdır. Amma şəfaət istəmək, qətiyyən ibadət deyil, əksinə hacət istəmək və dua etməkdir. Yəni Ey Allahın Rəsulu! Dua edib Allahdan bizim günahlarımızı bağışlamasını istə, bu ibadətdirmi? İbadətin xüsusiyyətləri vardır və şəfaət istəməkdə o xüsusiyyətlər yoxdur.

Əlbəttə, mümkündür desinlər, islamdan qabaq “lat” adında bütə pərəstiş olunmuşdur. Bəli, “lat” Allahın saleh bəndələrindən birinin adıdır ki, camaat onun xatirəsinə bir heykəl düzəldilər. Yavaş - yavaş bütə çevrildi və adını “lat” qoydular və ona pərəstiş edirdilər. Əslində o bütə pərəstiş edirdilər, nəinki saleh bəndəni.

Amma hər halda, şəfaət istəməyin şəfaətçiyə ibadət olması, bu bəhsin əvvəlidir və heç cürə qəbul edilən deyil.

Arqumentdə ziddiyyət

Bu arqumentin digər bir iradı da var. Çünki bir tərəfdən istinadın əslində deyirlər:

Allahdan başqa bir kəsin qadir olmadığı şeyi Allahdan qeyrisindən istəmək, şirkdir. Başqa tərəfdən, qəbul edirlər və aşkarca deyirlər ki, Peyğəmbər (s), övliya (ə) və mələklər, hətta uşaqlar qiyamət günündə şəfaət edərlər. Deməli, şəfaətin mümkün olması məlum olur, lakin “izinlə mümkün” dür.

Sözlərinin birində bu barədə deyir:

“Əgər bir şəxs desə:” Sən Allah Rəsulu (s) – in şəfaətini inkar edib və özünü bu əqidədən uzaq bilirsənmi? De:

səh:26

xeyr, mən inkar etmirəm, çünki Peyğəmbər (s) şəfaəti qəbul olan şəfaətçidir və mən də onun şəfaətinə ümidvaram(1).”

Gördüyünüz kimi, şəfaəti Peyğəmbər (s) üçün mümkün bilir. Hacət istəmək bəhsində deyir: Başqası üçün mümkün olan bir işi istəmək, şirk deyil. Əgər bu iki məsələ, hansı ki, onların öz sözüdür, bir – birinə əlavə olunsa, nəticə bu olur ki, birinci: öz etirafınıza əsasən peyğəmbər (s) şəfaət edir. İkinci: Allahdan qeyrisindən, mümkün işi istəmək, şirk deyil ki, bu da özünüzün etirafınızdır. Nəticədə peyğəmbərdən şəfaət istəmək şirk olmayacaq. Deməli, sizin sözlərinizin arasında, ziddiyyət var. Bir tərəfdən deyirsiniz: Şəfaət istəmək şirkdir, Allahdan başqa, heç bir şəxs üçün mümkün deyil. Digər tərəfdən deyirsiniz: Şəfaət Peyğəmbər (s) üçün mümkündür və mümkün işi Allahdan qeyrisindən istəmək şirk deyil. Nəticə də budur ki, şəfaət istəmək, şirk deyil.

Əgər məqsədiniz bu olsa ki, şəfaət Peyğəmbər (s) üçün “özü-özündən” mümkün deyil. Peyğəmbər(s) zətən və özündən qadir

deyil, bu məsələnin şəfaətə məxsus olmadığını dedik. Heç bir insan və heç bir iş görənin zətən heç bir işə qüdrəti yoxdur. Hər bir iş görən və hər bir insanın vücudu Allahdandır, qüdrəti də ondandır və heç bir kəsin özü-özündən qüdrəti yoxdur.

Allahın iradə və izninə nəzər etmədən, Həzrət İsa (ə) da, ölüləri diriltməyə qadir deyildi. Peyğəmbər (s) də, möcüzələrə qadir deyildi. Biz də öz işlərimizdə beləyik, qadiriksə, Allahın izni, gücü və qüvvəsilədir. Əgər

səh:27

.[1] – Həmin, s, 15 .

məqsədiniz budur ki, şəfaət Peyğəmbər (s) üçün mümkündür, onda özünüz dediyiniz kimi, mümkün işi istəmək şirk deyil. Nəticə alırıq ki, peyğəmbər (s)-dən şəfaət istəmək şirk deyil.

İkinci yozum: Allahın işlərinə müdaxilə etmək

İndi başqa bir baxışdan məsələyə baxırıq: Yəni onların şəfaət istəməyi, niyə şirk bilmələrini anlamaq üçün, müxtəlif ehtimallar irəli sürüb, hər birini öz yerində analiz edirik.

Ehtimallardan biri budur ki, deyirlər: Şəfaət Allahın haqqıdır və Allahın haqqı olduğuna görə, biz onu başqasından istəsək, onun hakimliyinə və sərhəddinə daxil olmuşuq. Allahın işlərindən olan şəfaəti, Allahdan qeyrisindən istəmək şirkdir.

Bu açıqlamaya əsasən qarşıya sual çıxır ki, şəfaət Allahın haqqıdırsa, niyə Allahın haqqı olan şeyi, Allahdan qeyrisindən istəmək şirk olur? Şirk hansı şeydədir? Şirk feldədir, yoxsa ibadətdə? İstəmək ibadət deyil. Ən uzağı bunu deyə bilərik ki,

bihudə bir işdir. Məsələn, Zeydə aid bir işi, Əmrdən istəmək, ən uzağı bihudə və mənasız işdir. Amma şirk deyil. Şəfaət istəməyin hətta bihudə olmadığını da deyə bilərik. Çünki qabaqcadan dediyimiz kimi, heç bir müsəlman Peyğəmbər (s) və övliyadan şəfaət istəyəndə, Peyğəmbər (s)-in Allahın izni olmadan ona şəfaət etməsinə etiqadlı deyil.

Bundan əlavə, şəfaət haqqı Peyğəmbər (s)-ə, Allah vələsinə, salehlərdən və mələklərdən birinə veriləndən sonra, əgər biz desək, indiki Allah bu haqqı sənə verib, bizi də bu haqdan faydalandır. Bunun nə iradə var? Bu sözün harası şirkdir. Biz Peyğəmbər (s)-dən istəyirik,

səh:28

“günahkarları şəfaət etmək üçün Allahın ona bağışladığı haqqın vasitəsilə, bizə də şəfaət etsin”. Şəfaət etməyin ixtiyar və icazəsi Peyğəmbər (s)-ə aiddir və hamını şəfaət etməyə məcbur deyil. Əlbəttə onun şəfaəti müəyyən olmuşdur. Yəni xüsusi şərtləri olan şəxslərə şəfaət olunacaq. Allahın izni də şəfaət üçün bu kəslər barəsində verilmişdir. İndi əgər biz desək: “Ey Allah Rəsulu! Bizi də onlardan qərar ver” bu niyə şirkdir?

Kəşful-irrtiyabda və onların digər sözlərində də gözə çarpan başqa bir ibarə vardır ki, onu da araşdırmalıyıq. Əvvəlcə öz ardıcılılarına belə bəhs etməyi öyrədir ki, əgər bir kəs sizə desə: Allah Rəsulu (s)-in şəfaətini inkar edirsinizmi? Ona de: xeyr, inkar etmirəm, əksinə onu şəfaət edənlərin şəfaətçisi bilirəm və onun şəfaətinə ümidim var. Bu sözlərdən sonra deyir:

Şəfaət ümumiyyətlə Allaha məxsusdur, Allahın buyurduğu kimi: “De, şəfaətin hamısı Allahındır (۱).”Təkcə o icazə verəndən sonra şəfaət olacaq. Necə ki, Quran buyurur:

“Allahın izni olmadan, Onun yanında kim şəfaət edə bilər (۲)”?
 Peyğəmbər (s) də, Allahın iznindən sonra, hamı üçün şəfaət edəcək. Necə ki, Quranda buyurur: “Yalnız Allah bəyənen kəslər üçün şəfaət edərlər (۳).”və Allah yalnız tövhidlə razılaşıır, necə ki, buyurmuşdur: “Kim islamdan başqa bir din ardınca gedərsə, (belə bir din) heç vaxt ondan qəbul olunmaz və o, axirətdə zərər çəkənlərdən olar(۵),(۴).”

səh:29

“ .[۱] – ۱Zümər”, 44 .

“ .[۲] – ۲Bəqərə”, 255 .

“ .[۳] – ۳Ənbiya”, 28 .

“ .[۴] – ۴Ali imran”, 85 .

“ .[۵] – ۵Kəşfuş - şübəhat”, 15 .

Dəlil ilə Müddəanın eyni olması

Bunların hamısı doğrudur və bu barədə ayələr çoxdur. Allahın, müşrikə şəfaət edilməsinə razı olmadığını qəbul edirik və özü Quranda buyurmuşdur: “Allah Ona şərikin qoşmağı əsla bağışlamaz. Bundan başqa olan günahları isə dilədiyi kimsə üçün bağışlar. Allaha şərikin qoşan şəxs, şübəhsiz ki, (haqq yoldan) çox azmışdır(۱).”

O, yuxarıdakı sözlərinin davamında bu cür istinad edib, nəticə alır:

“İndiki şəfaət tamamilə Allaha məxsusdur və yalnız onun iznindən sonra baş verir və Allah icazə verməyincə, nə Peyğəmbər (s) və nə qeyri peyğəmbər şəfaət etməzlər. Allah yalnız tövhid əhlinin şəfaəti üçün icazə verir. Deməli, şəfaətin ancaq Allaha məxsus olması, aydın oldu və şəfaəti ondan istəməliyik^(۲).”

Axırıncı aldığı nəticə, əvvəldə dediyi həmin müqəddimədir ki, şəfaət Allaha məxsusdur və s... . Axırda deyir: Deməli, şəfaətin Allaha məxsus olması aydın oldu. Nəticə müqəddimənin özüdür.

Bundan əlavə, biz Allahdan şəfaət istəməliyik nəticəsi, başqa müqəddimələrlə uyğun deyil. Çünki özü deyir: Allah başqasına da şəfaət izni verir, indiki izin verir, ondan da şəfaət istəməyin nə eybi var? Beləliklə, “Allahdan qeyrisindən şəfaət istəmək olmaz” nəticəsi, o müqəddimələrdən isbat oluna bilməz.

səh:30

“.[۱]–۱Nisa”, 116 .

“.[۲]–۲Kəşfuş - şübəhat”, 15 .

Üçüncü yozum: Şəfaət istəmək, tövhidə ziddir!

Burada da doğru yozum tapmağa və bu arqumenti ona əlavə etməyə çalışacağıq. Bəlkə onlar bu söz ilə: “Allah yalnız tövhidlə razılaşır” demək istəyirlər: Allah yalnız təkallahçıya şəfaət etməyə razıdır. Sən ki, şəfaət istədin, təkallahçı deyilsən. Yəni Allahdan qeyrisindən şəfaət istəməyinlə təkallahçılıqdan

xaric oldun. Bu deyilənlərə sübut. “Rəsailul-hədiyyətus-sünniyyə”dən birinci məqalənin ibarəsidir ki deyir:

“Hər bir müsəlmana vacib olan şey budur ki, iradəsini Allahına yönəldə, ona üz tuta, ona təvəkkül edə və onun bəndəlik haqqını sona yetirə. Belə bir şəxs əgər təkallahçı şəkildə dünyadan gedərsə, Allah öz Peyğəmbəri (s)-ni onun üçün şəfaətçi qərar verər. Nəinki bəndəçilik vəzifəsini tərک edib və onun əksinə yerinə yetirən şəxs ola⁽¹⁾.”

İbarənin davamında, “əksini yerinə yetirmək” çümləsini mənə edir və deyir:

“Allahdan qeyrisinə üz tutmaq yerlərindən biri, Allahdan başqa heç kəsdən mümkün olmayan yerdə, Allahdan qeyrisinə təvəkkül edib, ümid etmək, həmçinin Allahdan qeyrisinə pənah aparmaqdır. Bu iş müşriklərin əməli və onların etiqađıyla eynidir. Dünyadakı bütün fitnələr, yalnız bu etiqađda görə yarandı⁽²⁾.”

Gördüyünüz kimi, şəfaət istəməyi tövhidə zidd və şirkə bərabər bilmişdir. Bu bəyanla ki, şəfaət Allahın əlindədir və Allah da yalnız təkallahçıya şəfaət edər. Allahdan qeyrisindən şəfaət istəyən şəxs, təkallahçı deyil və müşrikdir. Deməli, şəfaət onun halına şamil olmaz.

səh:31

“.[1] – 1Kəşful – irtiyabdan nəql ilə”, 208 .

.[2] – 2Həmin .

Dəlil müddəanın özüdür

Burada da dəlili müddəanın özü qərar tutması, açıq- aydındır. Sual budur ki, belə bir şəxs niyə müşrikdir? Əsasən bizim bəhsimiz budur ki, əgər bir kəs şəfaət istəsə, müşrikdir ya yox? Bu zaman mövzunu qəti tutub və dəlil kimi ortaya qoyur. Bundan əlavə, bu ibarələrdə, bir az da şüar kimi qarşılaşmışdır.

Əziz Peyğəmbər (s)-ə xitab edib deyən kəs: Ey Allahın Rəsulu (s)! Mənə şəfaət et. Bu istəmək budur ki, “Ya Rəsuləllah ud`u li” ya: “İstəğfir li” Ey peyğəmbər, mənim üçün dua et, ya bağışlanmaq istə” bunun nə eybi var?

Peyğəmbər (s)-in zamanında da, camaat Peyğəmbər (s)-in xidmətinə gəlir və istiğfar diləyirdilər. Bu məsələ Qurani - Kərimdə açıqca zikr olunmuşdur:

{وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا
رَحِيمًا}

“Onlar (münafiqlər) özlərinə zülm etdikləri zaman dərhal sənin yanına gəlib, Allahdan bağışlanmaq diləsəydilər və Peyğəmbər də onlar üçün əfv istəsəydi, əlbəttə, Allahın tövbələri qəbul edən, mərhəmətli olduğunu bilərdilər(1).”

Bu ayə, Allah rəsulu (s)-dan bağışlanmaq istəməyi pisləmir, əksinə həvəsləndirir. Yəqubun övladları da ona dedilər:

{يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا}

“(Oğlanları ona:) Ata! Bizim üçün günahlarımızın bağışlanmasını dilə(۲).”

O da dedi:

səh:32

“. [۱] - ۱Nisa”, 64 .

“. [۲] - ۲Yusif”, 97 .

{سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ}

“Tezliklə sizin üçün istiğfar edərəm(۱).”

Şəfaətin mənası yalnız budur ki, Peyğəmbər (s), imamlar (ə), övliya və salehlərdən, qiyamət günü bizim üçün dua və istiğfar etmələrini istəyirik. Həmçinin mələklərdən bizim üçün bağışlanmaq istəmələrini istəyirik. Çünki mələklər möminlər üçün istiğfar edirlər. Bu Allahdan qeyrisinə üz tutub və Allahdan qeyrisinə təvəkkül etməkdirmi? Kim peyğəmbər(s)-ə Allahdan ayrı şəkildə təvəkkül etmişdir? Şəfaət istəmək, Peyğəmbər (s)- ə təvəkkül edib, Allahdan üz döndərmək sayılırmı?

Əlbəttə, bütperəstlər belə idilər, Allahla işləri yox idi, yalnız bütü görürdülər və deyirdilər: Biz Allaha ibadət edib və ona yaxınlaşa bilmirik. Ona görə də diqqətləri yalnız bütə idi.

Peyğəmbərdən, ya Allah övliyalarından hacət və şəfaət istəyən şəxs, Allahdan üz çevirib, Allahdan qeyrisinə üz tutmamışdır. Peyğəmbər (s) - dən istəyir ki, mənim üçün dua et. Bu şəxs

Allaha üz tutmuşdur. Lakin deyir: “Ey peyğəmbər (s)! Mənim üçün dua et.”

Bunların özləri deyirlər: Peyğəmbər (s) və mömin diri olarkən, dua istəməyin iradəsi yoxdur. Şəfaət istəməyin də dua istəmək kimi olduğunu deyirik. Lakin o Həzrətin ölüm zamanındadır. Peyğəmbər (s) – in ölümü, şəfaət istəməyin şirk olmasına səbəbdirmi?

Bu “Allahdan qeyrisinə üz tutmaq” deyil və tövhidlə ziddiyyəti yoxdur.

səh:33

“.[\]-\Yusif”, 98 .

Dördüncü yozum: Şəfaət istəməyin bihudə olması

Dördüncü yozum budur ki, deyilə bilər: Əgər İlahi şəfaət haqq, Allaha məxsus və təkəcə onun izni ilə Allahın razı olduğu şəxslərə aiddirsə, onu Allahdan qeyrisindən istəmək bihudə və əbəsdir. Elə bil ki, sizin bir vəzifəniz var və bir iş sizə aiddir. Bir nəfər sizdən başqasından bu işi görməyi istəsə, bu bihudədir. Çünki sizin işinizi başqasından istəmişdir.

Bu izaha də cavab veririk ki, əvvəla: fərz edək, bihudədir, şirk ki, deyil. Bihudəlik və şirk arasında çoxlu fərq var. İkinci: bihudə də deyil. Çünki biz şəfaəti yaddan istəməmişik, əksinə o şəxsdən istəmişik ki, şəfaət onun əli ilə yerinə yetirilir. Misal olaraq, biz öz işimizi yerinə yetirməyi, həm idarənin rəisindən istəyə bilərik və həm onun müavinindən. Çünki rəis tərəfindən ona, işi görmək məsuliyyəti və ixtiyarı verilmişdir.

Onların sözlərində dörd yozum və təfsir vardır. Bu yozumların bəzisi, açıq deyil və başqa ibarələrlə bəyan olmuşdur.

Beşinci yozum: Şəfaət istəmək şəfaət edənin müstəqilliyinə etiqad bəsləməkdir

Onların əsərlərindən istifadə olunan, bu sözlərin hamsının mənşəyi olma ehtimalı verilən başqa bir izah və yozum budur ki, Peyğəmbər (s)-dən, ya Allah övliyalarından şəfaət istəməyin mənasını, Allahın izni olmadan şəfaət etmələri bilmişlər. İndi bu məsələ, ya onların təsəvvürüdür və ya bilərəkdən belə bir şeyi bizə nisbət vermək istəmişlər.

Burada yada salınmalı heç də pis olmayan məsələ budur ki, şəfaət istəmək şeyə məxsus deyil. İslamın bütün

səh:34

firqələrində olmuşdur. Tarixi dəlillər və rəvayətlər də bu məsələni təsdiqləyir. Bizim dövrümüzdə, mənfi təbliğat nəticəsində şəfaət istəmək məsələsi bir az məhdudlaşmışdır, bununla belə, hal - hazırda müsəlmanların çoxu əziz Peyğəmbər (s) - dən şəfaət istəyirlər və bu məsələ şeyə məxsus deyil.

Onlar elə bilirlər ki, şəfaət istəmək bu mənadadır ki, Peyğəmbər(s), ya Allah övliyaları Allahın izni olmadan şəfaət etsinlər. Əgər belə bir nisbət doğru olsaydı, onların sözü də düz olardı.

Biz peyğəmbər (s)-dən, Allahın izni olmadan bizə şəfaət etməsini istəsək, Peyğəmbər (s) üçün mümkün olmayan bir işi istəmişik. Çünki Peyğəmbər Allahın izni olmadan şəfaət edə

bilməz. Bu iş həm qeyri mümkündür və həm də Allahın haqqına qarışmaqdır.

İndi Məhəmməd bin Əbdül Vəhhabın sözlərində işlənən və “Ərbəul - qəvaid” risaləsində gələn, onların bizim baramızda bu cür təsəvvür etmələrini göstərən ibarəni araşdırırıq. Əlbəttə, bu ibarəni qabaqcadan oxumuşduq, lakin daha çox diqqət üçün, təzədən oxuyuruq.

Burada şəfaəti iki qisim edir və deyir:

“Şəfaət iki qisimdir: Mənfi (qadağan olunmuş) şəfaət və Müsbət (doğru) şəfaət. Mənfi şəfaət odur ki, Allahdan başqa heç kəsin qadir olmadığı şeyi, Allahdan qeyrisindən istəmək. Onun dəlili mübarək ayədir ki, buyurur: “Ey iman gətirənlər! Alış-verişin, dostluğun və şəfaətin mümkün olmayacağı gün (qiyamət günü) gəlməmişdən əvvəl, sizə verdiyimiz ruzidən paylayın! Kafirələr (bunu inkar edənlər) isə (özlərinə) zülm edənlərdir(۱).”!

səh:35

“.[۱]-۱Kəşful – irtiyabdan nəql ilə”, 208 .

CAVAB:

Bu ayə buyurur: Qiyamət günündə şəfaət yoxdur. Amma görəsən şəfaət qapısı ümumiyyətlə bağlı olub, heç bir şəfaət yoxdurmu? Qətiyyən məqsəd bu deyil. Çünki bu ayədən sonra, “ayətul kursi” dir ki, buyurur:

{مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ}

—“Allahın izni olmadan, Onun yanında kim şəfaət edə bilər(1)”?

Şəfaətin Allahın iznilə olması məsələsini, Qurani-Kərim də onun mümkünlüyünü və baş verməsini təsdiqləmişdir.

Başqa ayələr də var ki, şəfaətin ümumiyyətlə qadağan olmamasına dəlalət edir, o cümlədən bu ayə:

{لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ}

—“Onlar yalnız (Allahın)___ __razı olduğu (izin verdiyi)___ __kəslərdən ötrü şəfaət edə bilər(2).”

Onların özləri də, Allahın izni ilə olan şəfaəti qəbul edirlər. Hər vaxt ayə buyursa:

«ولا شفاعه»Heç bir şəfaət yoxdur”, bu ümumidir. Çünki “la nəfy” işlənib və nəkrə nəfylə, ümumiyyəti çatdırır. Zahirde şəfaət ümumiyyətlə inkar olmuşdur. Amma sonrakı ayədə buyurur:

{إلا بإذنه}

“yalnız onun iznilə”, mənfi şəfaətin, icazəsiz şəfaət olması məlum olur. İndi ki, mənfi şəfaət icazəsiz şəfaət oldu, şəfaət iki qisim olur: İcazəli şəfaət və icazəsiz şəfaət. Mənfi şəfaət icazəsiz, müsbət şəfaət isə icazəli şəfaətdir. Sonra Məhəmməd

bin Əbdül-vəhhab, yuxarıdakı ibarənin ardınca, şəfaətin ikinci qismi barəsində deyir:

səh:36

“.[۱]-۱Bəqərə”, 255 .

“.[۲]-۲Ənbiya ”,28 .

“Müsbət şəfaət, Allahdan istənilən şəfaətdir. Şəfaət edən o şəxsdir ki, şəfaət haqqı olduğuna görə əziz tutulub. Şəfaət olunan da o kəsdir ki, onun sözü və işi bəyənilsin”.

Bu sözün mənası budur ki, Allahdan qeyrisindən istənilən şəfaətlərin hamısı, Quranda inkar olunmuşdur və belə bir şəfaət, Allahın izni olmadandır. Bu sözlər təqribən bunu çatdırır ki, təsəvvür edirlər, şəfaətçilərdən istənilən şəfaət, icazəsiz şəfaət və şəfaət edənin müstəqilliyinə etiqad ilədir.

Digər məsələ, “əl-Hədiyyətus-sunniyyə” məqaləsinin əvvəlində gələn məsələdir ki, qabaqlar onu gətirmişdik. “Bu Allahdan qeyrisinə üz tutub və təvəkkül etməkdir, hansı ki, müşriklərin iş və etiqadları ilə eynidir və s...”. deyəndən sonra yazır:

Bu dünyada Allahdan qeyrisindən şəfaət istəmək, şəfaətin Allahın izni və Onun razı olduğu şəxslə rəbitənin olmasına etiqad və gumanla birgədir. Bir halda ki, Allah buyurur: “Sizin Ondən başqa heç bir haminiz və şəfaət (əzabı dəf) edəniniz yoxdur(۲) (۱).”

Bu cümlə bunu çatdırır ki, hər kəs Allahdan qeyrisindən şəfaət istəsə, etiqadı budur ki, şəfaətin nə Allahın iznilə rəbitəsi var və nə də şəfaət olunan şəxsdən Allahın razı olmasına bağlıdır.

Aydındır ki, şəfaətin iki şərti var: Biri Allahın izni və o birisi şəfaət olunan şəxsin qabiliyyəti. Bu dünyada Allahdan qeyrisindən şəfaət istəmək, bizim həm Allahın razılığını şərt bilməməyimizi və həm də şəfaət olunandan razılığın olmamasını lazım tutur. Bir halda ki,

səh:37

“.[1]–1Səcdə”,4 .

“.[2]–2Kəşful-irriyab”,307 .

Allah buyurur:

{مَا لَكُمْ مِّنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ}

“Sizin Ondan başqa heç bir haminiz və şəfaət (əzabı dəf) edəniniz yoxdur(1).”

Şəfaət istəmək barəsində onların belə təsəvvür və nəticə almalarına bizim üçüncü sübutumuz olan digər bir ibarə, Sənanidən nəql olunan məsələdir.

O deyir:

“Hər kəsin diri, ya ölü barəsində belə bir fikri olsa ki, o insanı Allaha yaxınlaşdırır, həmçinin dünya ehtiyaclarından biri

barəsində, ondan şəfaət istəməklə, Allah yanında şəfaət edir və onun ehtiyacını yerinə yetirir, Allaha şəriki qərar vermişdir. Necə ki, müşriklər bütələr barəsində belə düşünürdülər. Ona görə də malları halal və qanlarını tökmək mübah oldu (۲).”

Əgər onların nəzəri budursa, deməliyik ki, heç bir şəxs Peyğəmbər (s), ya İlahi övliyalardan, heç bir şərt, əhd və Allahın izni olmadan, təkəcə şəfaət istəməklə onun üçün şəfaət edərlər əqidəsilə, şəfaət istəmir.

Əslində “Ey Allahın Rəsulu (s) bizə şəfaət et!”, “Allahın vəlisi bizə şəfaət et!” mənası bu deyil ki, sən Allah qarşısında müstəqil aparatın var və özün Allahın izni və icazəsi olmadan şəfaət et, ya bizim günahlarımızı bağışla. Əgər bir kəsin belə əqidəsi olsa, biz də deyirik şirkdir. Amma hansı müsəlman və təkallahçının belə bir batil əqidəsi var?

İkinci dəlil: Müşriklərin şirk, şəfaət istədiklərinə

səh:38

“ .[۱] – ۱Səcdə”, 4 .

.[۲] – ۲Kəşful-irtiyab,208 .

İkinci dəlil: Müşriklərin şirk, şəfaət istədiklərinə görədir

Onlar deyirlər: İslamın əvvəlində Peyğəmbər (s)-in müharibə etdiyi, öldürdüyü müşriklərin şirkinin nədə olduğunu bilməliyik. Müşriklərin, xaliqiyyətdə şirkləri varmı? Bütperəstlər bütələrin, rəbb, raziq və müdəbbir olmalarına inanırdılarmı? O kəslər ki, İsa (ə)-ı, əvya salehlərdən birini özlərinə rəbb seçmişdilər, həqiqətən onun rəbb olmasına və

xaliq olmasına inanırdıarmı? Sonra deyirlər: Bu suala Quran cavab vermişdir:

{وَكَيْفَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ}

“(Ya Rəsulum!) Həqiqətən, əgər sən (müşriklərdən): “Göyləri və yeri kim yaratmışdır?” -deyə soruşsan, onlar mütləq: “Allah!” -deyə cavab verəcəklər(۱).”

Deməli, onların şirki, rübubiyyətdə, xaliqiyyətdə, raziqiyyətdə, tədbirdə və s.... olmayıb, əksinə bunda idiki deyirdilər: Biz bütleri vasitə və şəfaətçi qərar veririk və büt bizim şəfaət edənimizdir. Ona görə Peyğəmbər (s) müşrikləri nəcis bilib, onlarla müharibə etdi, mal və canlarını halal etdi.

İstinad etdikləri dəlilin davamında deyirlər: “Büt mənim şəfaətçimidir deyən şəxslə, Həzrət İsa, ya Peyğəmbər (s), ya övliyalardan biri mənə şəfaətçidir deyən şəxs arasında, nə fərq var? Hər ikisi eynidir və birinci müşrik olduğuna görə ikinci də müşrik sayılır(۲).”

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhabın sözü belədir:

“Allah düşmənlərinin bəzi sözləri vardır ki, onunla camaatı haqq yoldan saxlayırlar. O cümlədən deyirlər:

səh:39

“.[۱]-\Loğman”, 25 .

. [۲] – Bu məsələlərin təfsilatı, kəşfuş – şübəhatda, 6 – cı səhifədən sonra gəlmişdir .

Biz Allaha müşrik deyilik, əksinə şəhadət veririk ki, şəriksiz və vahid Allahdan başqa heç kəs yaratmır, ruzi vermir, zərər və xeyir yetirmir. Hətta Həzrət Məhəmməd (s)-in də öz xeyir və zərəri əlində deyil, o ki qala Əbdülqadir (۱)ya başqalarına.

Lakin mən günahkaram, salehlərin isə Allah yanında məqam və dəyəri olduğuna görə, Allahdan onların vasitəsi ilə hacət istəyirəm(۲).”

Əslində belədir, onun diliylə Allah düşmənləri və bizim dilimizlə, Allah dostları bunu deyirlər ki, ruzi verən, yaradan, dirildən və öldürən Allahdır. Peyğəmbər (s) – də özü üçün xeyir, zərər, ölüm və həyata, həşr və nəşrə sahib deyil, o ki qala qeyri peyğəmbərə. O, bu sözlərdən sonra, öz ardıcıllarına öyrədir ki, əgər belə bir şey desələr, onlarla bəhs et və de:

“Peyğəmbər (s) - in müharibə etdiyi kəslər də bu sözü dəyişdirdilər və onların məqsədi də Allah yanında məqam, dəyər və şəfaət idi. Nümunə olaraq, onun üçün Quran ayələrini oxu və izah ver(۳).”

Onun məqsədi bütperəstlər barəsində olan ayələrdir. O cümlədən, aşağıdakı ayələr ki, bu bəhisdə çox istifadə olunur.

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ}

“Allahı qoyub (bütleri) özlərinə dost tutanlar: “Biz onlara yalnız bizi Allaha yaxınlaşdırmaq üçün ibadət

səh:40

. [1] – 1 Onun məqsədi Əbdül qadir Gilani, Qadiriyyə firqəsinin banisidir. 561 h, q vəfat etmiş və Bağdadda dəfn olunmuşdur. Sünnilərdən bəzisi onun ziyarətinə gedirlər. Bu cümlədən, onun tərəf müqabillərinin tək cə şüələr olmadığı məlum olur .

“ . [2] – 2 Kəşfuş – şübəhat”, 12 .

. [3] – 3 Həmin, 12 .

edirik!” (deyirlər) (1).”

{وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا}

“Onlar Allahı qoyub özlərinə nə bir xeyir, nə də bir zərər verə bilən bütlərə ibadət edir və: “Bunlar Allah yanında bizdən ötrü şəfaət edənlərdir!”- deyirlər (2).”

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhab ardında deyir:

“Əgər desə ki bu ayələr bütperəstlər barəsində nazil olub, salehlər isə büt deyildir, ona qabaqlar dediyimizlə cavab ver. Çünki əgər təsdiq etsə ki, kafirlər də, rübubiyyətin Allaha məxsus olduğuna şəhadət verirdilər, onların başqalarına üz tutmaqlarından məqsədləri, şəfaətdir.

Kafirlərin işi ilə öz işi arasında fərq qoymaq istəsə, ona de: Kafirlərdən bəzisi bütləri çağırırdılar və bəziləri də övliyələrdən istəyirdilər ki, Allah onlar barəsində buyurmuşdur: “Onların tapındıqları tanrıların özlərindən hər hansı biri (Allah dərğahına) daha yaxın olsun deyə, Rəbbinə

vəsilə axtarır (۳).”Həmçinin Məryəm oğlu İsanı və anasını çağırırlar, bir haldaki Allah buyurur: “Məryəm oğlu Məsih ancaq bir peyğəmbərdir. Ondan əvvəl də peyğəmbərlər gəlib getmişdir (۵),(۴).”

Bu məsələni və bir neçə ayə zikr edəndən sonra, deyir:

“Ona de: Bütlərə üz gətirən şəxsi Allahın kafir bildiyini, salehləri qəsd edən şəxsi də kafir saydığını və Peyğəmbər (s) – in də onlarla müharibə etdiyini bilirsənmi? Əgər desə: Kafirlər bütlərin və salehlərin

səh:41

“ .[۱] – ۱Zümər”, 3 .

“ .[۲] – ۲Yunus”, 18 .

“ .[۳] – ۳İsra”, 57 .

“ .[۴] – ۴Maidə”, 75 .

“ .[۵] – ۵Kəşfuş – şübəhat”, 13 .

özündən istəyirdilər, mən isə şəhadət verirəm ki, təkəcə Allah fayda verən, zərər yetirən və müdəbbirdir. Mən Allahdan qeyrisindən istəmirəm və dünya işlərini salehlərin ixtiyarında bilmirəm. Lakin mən onları qəsd edirəm və Allahdan onların şəfaətinə ümidim var. Ona cavab ver ki, bu kafirlərin dediyilə eynidir (deyirdilər: bütlər heç nə edə bilmirlər, biz Allahdan istəyirik və bunları vasitə və şəfaətçi qərar veririk), bu vaxt Allahın sözünü onun üçün oxu ki, buyurdu, kafirlər deyirdilər:

“Biz bütlərə yalnız bizi Allaha yaxın etdiklərinə görə pərəstiş edirik (1).” Ya deyirdilər: “Bunlar Allah yanında bizdən ötrü şəfaət edənlərdir (3), (2).”

Bu iki ayəyə istinad etməklə, mərhum Əmin nəql edir ki, bunlar Şeyx Məğribiyə bir məktubda yazdılar:

“Hər kəs özü və Allah arasında vasitələr qərar verib, onlardan şəfaət istəsə, onları pərəstiş etdiyini və müşrik olduğunu xəbər ver (4).”

İstifadə etdikləri arqumentin xülasəsi budur ki, Quran iki ayədə, müşriklərin və büt- pərəstlərin şirkini bu cür bəyan etmişdir ki, onlar deyirdilər:

{هُؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا}

“Bunlar Allah yanında bizdən ötrü şəfaət edənlərdir (5).”!

{مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}

“Biz onlara yalnız bizi Allaha yaxınlaşdırmaq üçün ibadət edirik (6).”!

səh:42

“.[1]–1Zümər”, 3 .

“.[2]–2Yunus”, 18 .

“.[۳]-۳Kəşfuş – şübəhat”, 13 .

“.[۴]-۴Kəşful – İrtiyab”, 207 .

“.[۵]-۵Yunus”, 18 .

“.[۶]-۶Zümər”, 3 .

Bu işi siz də görürsünüz. Onların şirki bunda idi. Peyğəmbər (s) də buna görə onlarla vuruşdu. Çünki onlar başqa bir şeyə görə müşrik olmadılar. Sizin işiniz də peyğəmbərləri, övliyaları və salehləri vasitə qərar vermək olduğuna görə, onların işi kimidir, siz də müşriksiz.

Birinci cavab: Müşriklərin şirki, bütlərə ibadət etdiklərinə görədir

Bu dəlilə bir neçə cavab veririk:

Birinci cavab: Onların şirki, “bunlar bizim şəfaətçilərimizdir” dediklərinə görə deyildi, əksinə onların şirki bütlərə pərəstiş etmələrində idi. Öz istidlallarında istifadə etdikləri iki ayə də, açıqca bu məsələyə dəlalət edir. Çünki birinci ayədə, müşriklərin dilindən buyurur:

“Biz onları yalnız bizi Allaha yaxın etdiklərinə görə ibadət edirik.”

Onlar bütlərə ibadət və pərəstiş edir, bütlər üçün səcdə edirdilər. Hər tayfanın xüsusi bir ibadəti var idi, hətta xüsusi namaz qılır və bütlər üçün qurbanlıq kəsirdilər. Qurbanlıq kəsmək, özü ibadət sayıla bilər. Biz də, hacda Həzrət İbrahim (ə) - ın zamanından qalan sünnəyə əsasən, minada qurbanlıq kəsirik.

Onlar bütlerin qarşısında, təvazö, xuşu, zəlillik və nalə çəkib ağlayırdılar. Həmçinin heyvan kəsən vaxt bütlerin adını deyirdilər. Müsəlmanlar arasında da sünnə və vacibdir ki, heyvan kəsən vaxt, Allahın adını çəkib və bismillah desinlər. Yəhudilərdə də bu sünnə olub ki, Allahın adını (hansı sözlə ki, deyirdilər) desinlər. Quran da bu məsələyə işarə edir və buyurur:

{وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ}

səh:43

“Üstündə Allahın adı çəkilməmiş heyvanların ətindən yeməyin(1).”

Bütpərəstlər, heyvan kəsən vaxt, Allahdan qeyrisinin adını, Lat və Üzza, ya başqa bütlerin adını çəkirdilər və sonra kəsirdilər. Onların şirki bunda idi ki, Allahpərəst və təkallahçı insanın Allah qarşısında ibadət və pərəstiş kimi yerinə yetirdiyi şeyi, başqa cür formada bütler üçün yerinə yetirirdilər. Onların şirki şəfaətə inandıqlarına aid olmamışdır.

İkinci ayədə də iki məsələ qeyd olmuşdur: Biri “Və yəbudunə min dunillah”. O biri. “Və yəqulunə haulai şufəauna”. Bu iki məsələ “vav atifə” vasitəsilə ki, fərqi dəlalat edir, bir - birindən ayrılmışdır. Deməli, ayə müşriklərin şirkinin bütleri şəfaətçi bilmələrinə görə olduğuna dəlalat etmir. Hər iki ayədə, əvvəlcə Allahdan qeyrisinin pərəstişi deyilir və pislənilir, sonra müşriklərin sözləri nəql olur ki, deyirdilər: “Biz bunları şəfaətçi və Allaha yaxınlaşma vəsiləsi qərar veririk”. Aydındır ki, şirkə səbəb olan birinci hissədir. Müşriklərin ibadətdə şirkələri

olduğunu demək lazımdır. Vəhhabilərin özü də müşriklərin əməlini, ibadətdə şirk bilirlər.

Əgər ibadət arada olmasa, insan şəfaətçini pərəstiş etməsə və şəfaətçinin (Allahla əlaqəsini nəzərdə tutmadan) xeyir və zərər yetirmədiyinə, əksinə öz xeyir və zərərinin də öz əlində olmadığına, lakin eyni halda kamil varlıq və Allah dərğahına yaxın olan uca bir insan olduğuna, məsələn mürsəl peyğəmbər olmasına etiqadlı olsa, bu şirk olmayacaq. Müşriklərin əməli ilə heç bir rabitəsi olmayıb

səh:44

“.[۱]–۱Ən`am”, 121 .

və onların işi ilə müqayisə ediləsi deyil. Çünki onlar şəfaətçini Allah bilirdilər.

Bəzən bir şəxs bütə səcdə edir və deyir: bu mənim Allahımdır, ya mübarək ayəyə əsasən:

“Vəlləzinət-təxəzu min dunihi əvliya(۱)”

Onu öz ağası qərar verir, ona ibadət edir, onun üçün qurbanlıq kəsir. Qurban kəsən vaxt onun adını çəkir, onun üçün namaz qılır və hac edir. Bütün işləri onun üçün yerinə yetirir və deyir: Mənim şəfaətçim bu bütüdür. Bu şəxs yüz faiz müşrikdir və ibadətdə şirk vardır. Bunu peyğəmbəri insan və Allah məxluqlarından biri bilən və yalnız, Allah ona şəfaət izni verdiyinə görə, ondan mənə şəfaət etməsini istəyirəm, deyən şəxslə müqayisə edin. Bunlar bərabərdirlərmi?

Vəhhabilər (onlardan nəql olunanlara əsasən) hər vaxt büt-pərəst və müşriklərin növlərini (ibadətdə şirk bəhsində) açıqlamaq istəyəndə, heç vaxt şəfaəti bəhs etməyiblər. Bunun özü buna dəlildir ki, onların özü də, şirk təbii formada açıqlayanda, müşriklərin şirkini, şəfaət istəməkdən başqa yerlərdə bilirlər.

Bu yerlərdən biri, İmamul-Bəkrinin, əl-Hədiyyətus - sunniyyənin üçüncü məqaləsində nəql olunan bir ibarədir. Qurani - Kərimin bəzi ayələrində, müşriklərin etiqadlarından danışanda, onlarda Allahtanıma fitrətini sabit bilir və buyurur: Onlar işlərin müdəbbirini, malik və xaliqini Allah bilirdilər. Bu ayələrdən biri Yunus surəsindəndir ki, İmam Bəkrinin onun ardınca bir neçə məsələyə işarə edir:

səh:45

” .[۱] - Zümər ”, 3 .

Mübarək ayə budur:

{قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَيُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ }

“(Ya Rəsulum!) De: “Sizə göydən və yerdən kim ruzi verir?

Qulaqlara və gözlərə sahib olan (onları yaradan) kimdir? Ölüdən diri, diridən ölü çıxardan kimdir? Hər işi düzüb qoşan (sahmana salan) kimdir? Onlar: “Allahdır!” -deyəcəklər. De: “Bəs onda Allahdan qorxmursunuz (۱)”?

“Əgər desən: Müşriklərin Allahın xaliqliyi, işlərin tədbiri və malikliyinə və s... etiqadları olduqları vaxt, bəs necə olur ki, yenə də bütlərə ibadət edirdilər?”

Cavab veririk ki, Onların etiqad və təsəvvürləri bu idi ki, bütlərin ibadəti Allahın ibadətidir və onlar bütlərin ibadəti vasitəsilə, Allaha yaxınlaşırlar. Bu barədə hər bir firqənin özünə məxsus etiqad və yolu var idi. Onların bir dəstəsi deyirdilər: Bizim Allahı vasitəsiz ibadət etmək üçün ləyaqət və səlahiyyətimiz yoxdur. Çünki Allahın əzəməti çox böyükdür, ona görə də biz bütləri ibadət edirik ki, bizi Allaha yaxınlaşdırsınlar. Başqa dəstə deyirdi: Mələklərin Allah yanında məqam və üstünlükləri var. Biz mələklər formasında heykəllər düzəldirik ki, bizi Allaha yaxın etsinlər. Başqa bir dəstə də deyirdi: Biz bütləri özümüzə qiblə qərar veririk, necə ki, Kəbə Allahın ibadəti üçün qiblə qərar verilmişdir. Başqa bir dəstə də inanırdı, hər bir mələyin yanında şeytan qərar verilib ki, Allahın əmrinə əməl edir. Bütün ibadət haqqını yerinə yetirən və lazımınca ona ibadət edən şəxsin ehtiyaclarını şeytan yerinə yetirir. Əgər belə etməsə, şeytan Allahın əmri ilə onu çətinliyə və

səh:46

“ .[١] – Yunus”, 31 .

müsibətə düçar edir(١).”

Görürsüz ki, İmam Bəkrinin dediyinin hamısı, bütlərin ibadəti barəsindədir, yəni Müşriklərin sözləri yalnız bu deyildi ki, büt bizim şəfaətçimizdir, əksinə onlar bütə ibadət edirdilər və şirkləri də bütün ibadətinə aid idi. Yalnız Allaha pərəstiş

etsəydilər və tək cə bütün onlara şəfaət etməsinə inansaydılar, müşrik olmazdılar. Əlbəttə, bu etiqad da səhv və bihudədir. Çünki bütün şəfaət etmək qüdrəti yoxudur və şəfaətə izinli də deyil. Hər halda, əgər bütün ibadətilə yanaşı olmasa, şirkə səbəb olmaz.

İndiki zamanda da, bütperəstlərin bütə ibadəti üçün xüsusi adət və ənənələri vardır. Ən azı ibadəti budur ki, xüsusi bir formada bütün qarşısında dayanırlar və işarə ilə, bütün qarşısında təzim kimi xüsusi hərəkətlər yerinə yetirirlər.

Hindistanda bu səhnəyə çox rast gəlinir ki, bütəxanaya getmək üçün vaxtı olmayan şəxs, hoteldən çıxarkən, orada qoyulan bütün qarşısında dayanır, dodaq altında bəzi şeyləri zümzümə edir, xüsusi hərəkətlər də yerinə yetirir. O həqiqətdə bütə ibadət edir və sonra işinin dalınca gedir.

İkinci cavab: Müşriklərin rübubiyyətdə şirkə var idi

Elə bil vəhhabilər dəqiq bilirdilər ki, bütperəstlərin şirkə Allahın tədbiri və rübubiyyətində deyil, şirkləri yalnız ibadətdə olmuşdur. İbadətdə də yalnız o vaxt ki, deyirdilər:

{هُؤلَاءُ شُفَعَاؤُنَا}

“bunlar bizim Allah yanında şəfaətçilərimizdir”, bütə

səh:47

“ .[۱] – Kəşful – İrtiyab”, 213 – 214 .

ibadət edib, müşrik olurdular. Halbuki onlar ibadətdə müşrik idilər. Onların ibadətdə şirklərinin mənşəyi, rübubiyyətdə şirk idi, yəni dəlilsiz bütə pərəstiş etmirdilər, əksinə etiqadları bu idi ki, deyirdilər: Allah aləmi yaradıb və aləmin tədbirini mələklərə və ruhlara tapşırılmışdır.

Əlbəttə əgər Allahın mələklər vasitəsilə işləri tədbir etməsinə inansaq, bu şirk deyil. Quran da buyurur:

{فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا}

“And olsun işə əncam çəkənlərə(۱).”

Mələklər və iş görən qüvvələr, Allahın əmri ilə, işlərin tədbirinə əmr olunmuşlar. Aləm əslində səbəb və nəticə aləmidir. Amma bütün bu səbəb və nəticələrə, Allahın nüfuzu və onun əmri altında əməl edirlər: Musəxxəratın biəmrih. Bu etiqad şirk olmayıb, eyni tövhiddir.

Müşriklər bizim etiqadın əksinə, inanırdılar ki, Allah bəşərin rizq və ruzisini bir ruha, ya bir mələyə, ya filan ulduza, məsələn şera ulduzuna tapşırırdı. Evlənmə işinə əncam çəkməyi, yer, əkinçilik və bitki bitməsi işlərinə əncam çəkməyi başqa bir ruha, ya mələyə, dənizlərin işinə əncam çəkməyi digərinə tapşırırdı. Xülasə budur ki: Dünya işlərinin, tədbir və rübubiyyətində müstəqil əncam çəkən və tədbirçilərə etiqadlı idilər. Qurani-Kərim də “ərbab” kəlməsi ilə bu məsələyə işarə edir: Ərbabun mutəfərriqun. Rəbb, yəni tərbiyə və tədbir edən şəxs.

Müşriklər, saysız rəbblərə inanırdılar və hər bir növ varlıq üçün, rəbb və tədbir edənə etiqadlı olub, deyirdilər: məsələn,

insan növü üçün bir mələk rəbbdir. Hər bir şeyin bir növ rəbbi var, lakin biz o ruh, mələk, ya cini görmür və əlimiz ona yetişmir. Ona görə də ruh, mələk və cinlərin hər

səh:48

“ .[١] - Naziat”, 5 .

biri üçün, bir surət düzəldir və heykəl ucaldırdılar ki, onun nişanəsi olsun.

Əlbəttə, ağacın və daşın razıq olmadığını qəbul edirdilər, amma deyirdilər: Bu daşı onun üçün heykəl düzəltdiyimiz mələk, ya ruh, ruzi rəbbi və ruzi Allahıdır. Onun heykəlini ibadət edirdilər, əslində o mələk, ya ruh ibadət olunurdu.

Həzrət İsa (ə)-ı Allah bilənlər də, təkə ondan şəfaət istəmirdilər, əksinə təslisə (üçlük əqidəsinə) inanc bağlamışdılar. Məsihi Allah və Allahı “üç ünsürdən təşkil” bilirdilər. Müşriklərdən bəzisi də deyirdi: Mələklər Allahın fərasətsiz qızları deyil, əksinə çox bacarıqlı və işgüzar qızlarıdır. Hansı ki, işləri tədbir edəndirlər, Allah işləri onların öhdəsinə qoyub. Qurani-Kərim bu məsələyə işarə etmişdir(١).

Nəticə: 1. Müşriklər bütlərə ibadət edir və ibadətdə şirkləri var idi.

.İbadətdə şirkdən əlavə, rübubiyyət və tədbirdə də şirkləri var idi.

Üçüncü cavab: Vəhhabilərin arqumentindəki yalnışın izahı

Bu dəlilə bizim üçüncü cavabımız, onların istinad etdikləri dəlillərində olan yanlış düşüncəyə iraddır. Onlar Peyğəmbər (s)-dən şəfaət istəməyin şirkə səbəb olmasını sübut etməyə çalışırlar. Bunu isbat etmək üçün, qeyd olunan iki ayəyə istinad ediblər. Bu iki ayədə əsasən, şəfaət istəmək məsələsi bəhs olunmur. Birinci ayədə Müşriklər

səh:49

“ .[۱]–۱Nəcm”, 27, “Nəhl”, 57, “Saffat”, 149 və ...

deyirdilər: “Bütlərə yalnız bizi Allaha yaxın etdiklərinə görə pərəstiş edirik.”

Onların əqidəsinə görə bütlərə ibadət etməyin nəticəsi, Allaha yaxınlaşmaqdır. ”Biz bütlərdən vasitə olmalarını və bizə şəfaət etmələrini istəyirik” məsələsi isə bu ayədə açıqlanmır. Hətta yaxınlaşmaq istəmək də ayədə yoxdur, əksinə nəticəsi yaxınlaşmaq olan ibadət açıqlanıb. Əgər yaxınlaşmaq istəmək də açıqlansaydı, yenə də bu, şəfaət istəməkdən başqadır, hansı ki, “günahı bağışlamaq və bağışlanmaq istəməkdən” ibarətdir.

İkinci ayədə də buyurur:

“Bütlərə ibadət edir və: “Bunlar Allah yanında bizdən ötrü şəfaət edənlərdir!”- deyirlər(۱).”

Bu ayədə də şəfaət istəməkdən danışılmır. Əgər bu iki ayədə şəfaət istəmək məsələsi ümumiyyətlə açıqlanmayıbsa, onda ayəyə necə istinad edib, demək olar ki, mübarək ayə onların şirkini, bütlərdən şəfaət istəməklərində bilir.

Diqqətə layiq bir məsələ

İndi biz, vəhhabilərin özündən sual edirik ki, siz Peyğəmbər (s) – in şəfaət etməsinə etiqadlı deyilsinizmi?

Əlbəttə, cavab verəcəklər ki, bəli “Allah Rəsulu (s) şəfaəti qəbul olunan şəfaətçi”dir. Bu haqq sözdür. Çünki Peyğəmbər (s), mələklər və Allah övliyaları şəfaət edərlər.

“Allah Rəsulu (s) şəfaəti qəbul olunan şəfaətçi”dir cümləsi ilə “Bunlar bizim şəfaətçilərimizdir” cümləsi arasında fərq varmı? “Bütlər bizim şəfaətçilərimizdir” cümləsi onların şirkinə səbəb olur, “Peyğəmbər bizim

səh:50

“.[\]–\Yunis”, 18 .

şəfaətçimizdir” cümləsi isə, şirkə səbəb deyil?

Bizim fikrimizcə, heç biri şirkə səbəb deyil. Ayədə (dediyimiz kimi) yalnız bütperəstlərin dediyi söz, ”Bunlar bizim şəfaətçilərimizdir” açıqlanıb, Şəfaət istəmək məsələsi isə açıqlanmamışdır, o ki qala onların şirkinə səbəb ola. Əgər yalnız bu cümləni demək, şəfaət istəmək mənasında və şirkə səbəb olarsa, Peyğəmbər (s) barəsində o cümləni demək də, həmin mənanı daşıyır və şirkə səbəb olacaq.

Səhv müqayisə

Əgər indi bütün cavablara göz yumsaq, başqa bir məsələ ortaya çıxır ki, müsəlmanların Allah Rəsulu (s)-dan, ya övliyalardan şəfaət istəmələrini, bütədən şəfaət istəməklə (əgər bütperəstlər şəfaət istəyirdilərsə) müqayisə etmək, yanlıştır. Bütperəstlər

bütləri heç bir qüdrətin təsiri altında görmədikləri üçün, Allahın onlara şəfaət izni verməsinə etiqadlı deyildilər. Halbuki biz, Peyğəmbər (s) və Allah övliyalarının Allahın iznilə şəfaət etmələrinə etiqadlıyıq. Ona görə də bunların ikisini bir - birilə müqayisə etmək, məntiqi baxımdan düzgün sayılmaz.

Deməli, Məhəmməd bin Əbdül-vəhhabın və digərlərinin sözlərində olan iradların hamısı, bütperəstlərə şamil olur ki, özündən şəfaət qüdrəti olmayan və ona şəfaət izni verilməyən bir mövcuddan, nəyə görə şəfaət istəyirlər. Quran da açıqca xatırlayır ki, Onlar “zərər və xeyir yetirməyən ولا يضرهم ولا” (۱)”

{ لا يضرهم ولا } mövcudları öz şəfaətçiləri bilirlər. Bu, heç vaxt müsəlmanların etiqadlı olduğu şəfaətlə müqayisə oluna bilməz.

səh:51

.[۱] - Həmin , 18 .

Biz deyirik: Peyğəmbər (s) -in, mələklər və Allah övliyalarının (ə) Allah yanında üstünlük və məqamları vardır. Əgər Allah onlara şəfaət izni versə, biz onlardan Allah yanında bizə şəfaət etmələrini istəyirik. Bunların ikisi heç vaxt bir-birilə müqayisə olunan deyil ki, o şirk olarsa, bu da şirk olsun.

Quranın “izin” kəlməsinə çox təkid etməsinin hamısı müşrik və kafirləri nəzərə alaraq, onların qarşısındadır. Əks halda, heç bir müsəlman, nə Peyğəmbər (s) zamanında, nə sonrakı zamanlarda və nə də ümumiyyətlə heç dindar və Allahpərəst (əgər dini təhrif olmayıbsa) belə bir iddia etməyib və dilinə gətirməyib ki; “Bizim elə şəfaətçilərimiz var ki, Allahın izni olmadan bizə şəfaət edərlər.”

Kafirlərin əqidələri müsəlmanların əqidəsi ilə müqayisə oluna bilməz ki, deyirlər: Aləmin Allahı əgər peyğəmbərin duasını, bəndələrindən biri barəsində yerinə yetirmək, ehtiyacını yerinə yetirmək istəsə, onun ehtiyacını yerinə yetirər və ya onun günah və təqsirini bağışlayar. Bu bağışlamaq və qəbul da qəti və yüz faiz bir iş deyil, Allah məsləhət bilərsə, qəbul edər.

Üçüncü dəlil: Allahdan qeyrisini çağırmaq qadağan olubdur

Vəhhabilərin sözlərində olan, şəfaətə də məxsus olmayan, Peyğəmbər (s) və övliyadan hacət istəmək məsələsində də həmin dəlili açıqladıqları digər bir dəlil, şərif ayəyə istinaddır ki, buyurur:

«و ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا»

“Şübhəsiz ki, (bütün) __məscidlər Allaha məxsusdur. Allahdan __

səh:52

__başqa heç kəsə ibadət etməyin(۱)”_!

“La təd-u” “dövət” sözündən çağırmaq mənasındadır. Bu ayədə Allahdan qeyrisindən hacət istəmək, çağırmaq və dua qadağan olmuşdur.

Məhəmməd bin - Əbdül vəhhab deyir: “Allah düşmənləri ilə belə bəhs edin: Ona de, Allahın sənə ibadətdə ixtisaslı olmağını vacib etməsinə və Allahın sənə boynunda bu haqqının olmasını təsdiq edirsənmi? Əgər desə: bəli etiraf edirəm. Ona de: Mənim üçün izah ver ki, sənə vacib olan şey nədir? İbadəti yalnız Allah üçün yerinə yetirmək (hansı ki, Allahın sənə

boynunda olan haqqıdır) nə deməkdir? Bu formada ondan sual et, ona görə ki Allahın düşmənləri, nə ibadəti tanıyırlar və nə də onun növlərini(۲).”

Burada mərhum Əmin Kəşful-iriyabda deyir:

“Bu cümlə, bütün müsəlmanlara və islam alimlərinə hörmətsizlikdir. Ona görəki iddia edir, bizim qarşı tərəfimiz, nə ibadəti tanıyır və nə də onun növlərini. Yalnız biz bilirik ki, ibadət hansıdır. Bu böyük bir hörmətsizlikdir, Çünki müsəlmanların hamısı vəhhabi deyildir. Vəhhabilər balaca bir firqədir. Onlar bu sözləri ilə, digər müsəlmanları Allah düşmənləri və ibadət məsələsində cahil sayırlar.”

Məhəmməd bin Əbdül-Vəhhab ardınca deyir:

“İbadəti onun üçün belə açıqlayıb de: Allah Quranda buyurmuşdur: Allahınızı nalə və ağlamaq halında və gizlincə çağırın (۳). ...Bu sözü ona deyəndən sonra, soruş: Çağırmaq və dua etmək ibadətdir, ya yox? Naçar qalıb

səh:53

“.[۱]-۱Cin”, 18 .

“.[۲]-۲Kəşfuş - şübəhat”, 14 .

“.[۳]-۳Həmin”, 14 .

deyəcək: bəli, ibadətdir və əslində ibadətin əsası dua və çağırmaqdır. Bu zaman ona de: İndiki, çağırmağın ibadət olmasını təsdiqləyirsən və özün də gecə və gündüz, qorxu, ya

ümüd üzündən, Allahı çağırır və hacət istəyirsən və eyni halda, həmin hacətdə peyğəmbəri ya ondan qeyrisini də çağırır və ondan istəyirsən, Allahın ibadətində, Allahdan qeyrisini şərikin qərar verməyibsənmi(1)?

Bu istidlalın xülasəsi məntiqi müqayisə ilə belədir: Dua etmək və hacət diləmək, ibadətdir. Allahdan qeyrisinə ibadət şirkdir. Buna əsasən Allahdan qeyrisindən hacət istəmək və sığınmaq şirkdir.

Sonra məsələnin ardınca deyir:

“Həmçinin ona de: Quranın pislədiyi müşriklər, mələkləri, salehləri, latı və onlardan qeyrilərini pərəstiş etmədilərmi? Çarəsiz qalıb, bəli deyəcək. Bu vaxt de:

Məgər onların mələklər, salehlər və lat qarşısındakı ibadətləri, dua, qurban kəsmək və sığınmaqdan başqa bir şey idi? Onlar da inanırdılar ki, Allah bəndələri olub və onun əmri altındadırlar. Allahın işləri tədbir etməsinə etiqadlı idilər. Amma onlar üçün etiqadlı olduqları məqama görə onları çağırır, onlara pənah gətirir və onlardan şəfaət istəyirdilər(2).”

Beləliklə, o zaman ki, biz, Peyğəmbər (s) və İmam (ə)-a ərz edirik:

“Ey Allahın Rəsulu!” Ey mənim ağam və rəhbərim! Qiyamət günündə mənə şəfaət et”. Ya bu dünyada bir hacət istəyirik. Bunların hamısı çağırmaq və duadır, halbuki, ayə bu işi qadağan edib, buyurmuşdur:

səh:54

“.[۱]–۱Qafir”, 60 .

“.[۲]–۲Kəşfuş - şübəhat”, 14 - 15 və “Kəşful - irtiyab”, 230 (bir az fərqlə) .

{فلا تدعوا مع الله احدا}

__“Allahdan başqa heç kəsə ibadət etməyin”__!

Cavab: Hansı dua qadağan olmuşdur?

Cavab verməmişdən öncə, “dua”nın nə demək olduğunu bilməliyik. Duanın bir ümumi və lüğət mənası və bir xüsusi və ürfi mənası var. Duanın lüğət mənası “nida etmək və çağırmaq”-dır. Quranda da “dua” neçə yerdə bu mənada işlənmişdir. O cümlədən, Həzrət Nuh (ə) –un dilindən bu şərif ayə:

{رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا، فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا}

__“Ey Rəbbim! Mən qövmümü gecə-gündüz (imana, haqq yola)___ __dəvət etdim__!

Lakin dəvətim onların (imandan) qaçmalarını daha da artırmaqdan başqa bir şeyə yaramadı(۱).”

Biz də öz ürfümüzdə deyirik: Filankəs məni dəvət etdi. “Dəvət” dua kəlməsindəndir. Ya deyirik ki: O məni çağırdı, ya istədi.

Qonaqlığa, müsahibəyə, mühazirəyə, ya mübahisəyə dəvət etdi. Bunların hamısı duadır. Quran başqa bir ayədə buyurur:

{ لا تجعلوا دعاء الرسول بينكم كدعاء بعضكم بعضا... }

—“Öz aranızda bir – birinizi çağırduğınız kimi, Peyğəmbəri çağırmayın(۲).” —

Yəni hər vaxt Peyğəmbəri (s) çağırırsınız, bir – birinizi çağırduğunuz kimi, çağırmayın, əksinə onu hörmətlə çağırın. Belə istifadə, yəni səs və nida, qətiyyən ibadət deyil. Camatın bir- birindən hacət istəməsi də duadır, amma ibadət deyil.

“Dua” kəlməsi, “sual” mənasında da işlənmişdir. Rağib

səh:55

“.[۱]–۱Nuh”, 5 - 6 .

“.[۲]–۲Həmin”, 63 .

“dua”-nın mənalарının ardınca, oxuduğumuz ayəni zikr edəndən sonra deyir:

{ودعوته اذا سألته و اذا استغثته }

—“Onu çağırıdın, o zaman ki, bir kəsdən sual ya kömək istəmiş olsun(۱).” —

Demək olar ” دعوتہ “ :yəni onu çağırıdım”. Nalə və yalvarışla bir şey istəmək də belədir. Siz bir kəsin ətəyindən yapışıb, deyirsiniz: “Xahiş edirəm bu işi mənim üçün yerinə yetir”. Yaxud yalvarırsız ki: “Bu işə qarışma, ya güzəşt et”. Bu yalvarışdır, lüğət cəhətdən duadır, amma ibadət deyil.

Deməli, mütləq istəmək, nida etmək, səsləmək, sual etmək, nalə və zarlıqla yanaşı olan yalvarışa şamil olur, hamısı çağırmaq və duadır, lakin ibadət deyil. Belə olmasa, onda gərək deyək, Həzrət Nuh (ə) öz tayfasına ibadət edibdir.

“Dua”nın lüğət mənasından başqa da, xüsusi bir mənası var ki, bu mənada dua ibadət sayılır. İnsan yaradan və ruzi verən Allahın qarşısında dayanır və yalnız onu yaradan və işləri tədbirə salan əqidəsilə çağırır və ondan hacət istəyir. Allahdan istəmək o kəs qarşısında təvazö və zəlillikdir ki, yaradan və ruzi verəndir, aləmin rəbbi və tədbir edənidir. Bu dua ibadətdir, amma hər bir dua ibadət deyil, əksinə duanın qisimlərindən bəzisi ibadətdir və o, insanın öz xalığı, ruzi verəni, tədbirə salanı və Allahı qarşısında, təvazö və zəlilliklə etdiyi bir duadır.

Bütpərəstlər bütlərin qarşısında, müşriklər də məbudlarının qarşısında dua edirdilər. Onların duaları ibadət idi. Çünki büt və məbudu “Allah” bilirdilər.

səh:56

“.[\]-\Müfrədat”, 170 .

səh:57

səh:58

İMAMLAR (ə) – DAN ŞƏFAƏT İSTƏMƏK VƏHHABİLƏRİN NƏZƏRİNDƏ

İşarə

Vəhhabilərin nəzərinə görə Peyğəmbər (s), imamlar (ə) və Allahdan başqa, hər bir mövcuddan şəfaət istəmək və təvəssül etmək, şirk və haramdır. Onlar bu məsələni isbat etmək üçün,

“Allahdan başqa heç kəsə ibadət etməyi (۱)”şərif yəsinə istinad edib deyirlər:

{فلا تدعوا مع الله احدا}

“Hər bir dua və çağırmaq ibadətdir. Əgər dua Allahdan qeyrisi üçün olsa, onu pərəstiş etmək mənasındadır və ona görə də şirkdir.

Duanın mənalarına yenidən bir baxış

Dediyimiz kimi, “dua və çağırmağın” iki mənası var: Biri ümumi mənə və o biri xüsusi mənə. Duanın ümumi mənəsi budur ki, insan bir kəsi çağıra, səsəyə və ya sual verə. Amma duanın xüsusi mənəsi, hansı ki, o mənədə,

səh:59

“.[۱]-۱Cin”, 18 .

“ürfi həqiqət” olmuşdur, təvəssül etmək, hacət istəmək və çağırmaqdır ki, biz uca Allah üçün, həmçinin hər kəs öz Allahı və məbudu qarşısında yerinə yetirir.

Bütpərəstlər də, bütlərin qarşısında belə dua edirlər.

Duanın ikinci mənası, onun ikinci dərəcəli mənasıdır. Hər vaxt siz desəniz: dua etmək istəyirik, “səhər duası”, “gecənin əvvəlinin duası” və bundan qeyri ibarələr işlədirsiniz, “dua” kəlməsini, onun ikinci mənasında işlətmisiniz. Bu işlətməyin iki ehtimalı var: Ya kullini öz əczalarından (hissələrindən) birinə şamil etmək cəhətindəndir. Çünki dua xüsusi mənada da, lüğətdəki duanın əczalarından sayılır. Ona görə ki, hər bir halda çağırmaqdır”. Allahummə inni əsəlukə” nidadır, “Ya Allah, ya Allah, ya Allah” nidadır. Həmçinin belə demək olar: “Dua” kəlməsi ikinci mənada (ibadət mənasında) çox işləndiyi üçün, ibadət onun ikinci mənası olaraq qəbul edilmişdir. Çünki ibadət bir iş, ya sözdür ki, onda bir mövcud qarşısında son dərəcə təvazö və zəlillik olsun ki, insan onu malik, rəbb və tədbir edən bilir.

Rəvayətlərdə gəlmişdir ki, “Əd-dua hiyə l ibadə (۱)”(Dua eyni ibadətdir) ya “Əd-dua moxxulibadə(۲)”

(Dua ibadətin beynidir), məqsəd bu növ duadır. Sizin oğlunuzu səsləməyiniz isə ibadət deyil. Həzrət Nuh (ə) da deyir:

”Rəbbi inni dəvtu qəvmi”. Mənası bu deyil ki, öz tayfasına ibadət etmişdir. Doğrudur ,tayfasını çağırıb, amma hər çağırmaq ibadət deyil, bəzi çağırımlar ibadətdir.

Beləliklə, demək lazımdır ki, “Fəla təd’u məllahi

səh:60

“ .[١] -\Biharül - ənvar”. C, 93, s 300 .

“ .[٢] -\Həmin .”

əhəda” ayəsinin mənası budur; Allahı çağırıb, ibadət duası yerinə yetirib və raz - niyaz etdiyiniz kimi, digərini çağırma. Bu söz doğrudur. Ona görə ki, heç vaxt Allahı səslədiyimiz kimi, Allahdan qeyrisini səsləməməliyik.

Biz Allahı, iradə etdiyi hər bir şeyin faili, ruzi verəni və xaliqi bilirik. Ondən istəyir, Onu çağırır və Onun qarşısında təvazö və zəlillik edirik. Amma Allahdan qeyrisinin qarşısında (kim olursa olsun) bu işi etməməliyik.

Şəfaət istəmək, birinci mənədəki duadır

Buna əsasən, ayənin qadağası, ibadətdən qeyri çağırmağa, yəni adi sual və nidaya şamil olmur. Biz Peyğəmbər (s) - dən istəyib, desək; “Ey Allahın Rəsulu! Mənə şəfaət et”. Bu ümumi mənədəki çağırmaq və duadır. Lakin ibadət duası olan, xüsusi mənədəki çağırmaq və dua deyil. Bu sizin dediyiniz kimidir ki, “Ey Zeyd! Filan işi mənə üçün yerinə yetir”. Bunlar dua olub, ibadət olmadığına görə “Fəla təd’u məllahi əhəda ” ayəsi ona şamil olmur.

Mübarək ayədəki “məllah” kəlməsi, bu mənəni çatdırır ki, Allahı çağırduğunuz kimi, heç kəsi çağırmayın. Malik, rəbb və tədbir edənə etiqad etməklə, təvazö, kiçiklik və zəlilliklə yanaşı çağırmaq, Allaha məxsusdur.

Bütpərəstlər, bütü təvazö halında, rəbb və Allah olmalarına etiqadla çağırır və dua edirdilər. Onları belə dua etməkdən çəkindirən, çoxlu ayələrimiz var. Bu ayələrin özü, bütpərəstlərin bütleri, ruzi və bərəkət mənşəyi və tədbir mənşəyi və s..., bilmələrinə və onlardan hacət istəmələrinə dəlidir.

Biz burada həmin ayələrdən bəzisinə işarə edirik:

səh:61

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ}

—“Sizin Ondan başqa tapındıqlarınız isə nə sizə, nə də özlərinə bir köməklik edə bilər(۱).” —!

Bu ayədən onların bütərdən kömək istəmələri başa düşülür, əks halda, ayənin bu əməli inkar edib, pisləməyinin mənası olmazdı.

{إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ}

—“Allahdan başqa ibadət etdiyiniz bütələr də sizin kimi bəndələrdir(۲).” —

Yəni sizin öz ehtiyaclarınızı yerinə yetirməyə qüdrətinizin olmadığı kimi, onlar da sizin hacətlərinizi yerinə yetirə bilməzlər.

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ}

–“Sizin Ondan qeyri ibadət etdikləriniz bir çəyirdək qabığına belə sahib deyillər(۳).”–

{لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ}

–“Haqq olan (qəbul edilən) dua yalnız Ona (Allaha) olan duadır. Ondan başqasına edilən dualar (Ondan qeyrisinə ibadət edənlərin duaları) qəbul olunmaz (bütələr, tanrılar onların dualarını əsla eşitməzlər)(۴).”–

{وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ}

–“Allahdan başqa, sənə nə bir xeyir, nə də zərər verə bilən şeylərə (tanrılara və bütələrə) ibadət etmə(۵).”–!

Bu ayədən, Allahdan qeyrisini çağıranların məqsədlərinin, hacət istəmək və mənfiyyət əldə etmək, ya zərəri aradan qaldırmaq olması məlum olur.

{وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ}

səh:62

“.[۱]–۱Ə`raf”, 197 .

“.[۲]–۲Həmin”, 194 .

“.[۳]–۳Fatir”, 13 .

“.[۴]–۴Rə`d”, 14 .

“.[۵]–۵Yunis”, 106 .

“Allahı qoyub qiyamətədək özünə cavab verə bilməyən bütlərə ibadət edən kimsədən daha çox (haqq yoldan) azmış kim ola bilər(1).”_!?

{قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا}

“De: “_(Allahdan) başqa tanrı güman etdiklərinizi (köməyə) çağırın. Onlar sizi nə möhnətdən qorumağa, nə də onu dəyişməyə (sizdən sovuşdurub başqasına tərəf yönəltməyə) qadir deyillər(2).”_!

Bu ibarə, onların bütlərdən zərər və giriftarlığı aradan götürməyi istəmələrini və bütləri öz Allahları düşünən halda, onlara ümidvar olduqlarını göstərir. Əgər onlar hacətlərini və zərəri uzaqlaşdırmağı və mənfəəti istəməsəydilər, yalnız “bizə şəfaət et, ya bizim üçün dua et”, desəydilər, bu ayənin cavabında deyərdilər: İlahi! Biz ki, bütlərdən giriftarlığı aradan götürməyi, ya mənfəət əldə etməyi və hacət istəmədik.

Əlbəttə, burada avam camaatın nadanlıq üzündən elədiyi bəzi işlər barəsində, izah vermək lazımdır:

Arabir bəzi şəxslərin, ağac budağına parça, ya başqa şeylər bağlamaları və ağacdən hacət istəmələri ilə rastlaşırıq. Əgər bu işi diqqət və bilərəkdən yerinə yetirsələr, ağacdən heç bir xeyir və zərərin onlara yetişmədiyini nəzərə alaraq, bunların işinin bütperəstlərin işi kimi olduğunu demək lazımdır. Amma bir kəs Allah övliyalarından birinə (ə), ya Allah dərgahına yaxın olan bir saleh insana təvəssül etsə və avam ruhuna görə təvəssülün kənarında, zərihə, ya başqa yerə qfıl da bağlasa, lakin həqiqətən nəzəri budur ki, o, onun üçün dua edə, nəinki,

səh:63

“.[١]–١Əhqaf”, 5 .

“.[٢]–٢İsra”, 56 .

öz hacətini zərirdən, ya başqa şeylərdən istəyə, belə təvəssülün eybi yoxdur. Amma yalnız daşdan, ya taxtadan, yaxud ağacdən öz hacətini istəsə, bunların xeyir və ya zərər yetirmədiyini nəzərə alaraq, bu iş bütperəstlərin işinə oxşayacaq.

Hər halda, bütperəstlərin əksinə olaraq, bizim Peyğəmbər (s)-ə və Allah övliyalarına təvəssülümüz, həmçinin onlardan dua, şəfaət və hətta hacət istəməyimiz bu mənada ki, onlar vasitə olsunlar. Allahdan bizim hacətimizi yerinə yetirməyi, Allahın bizim duamızı qəbul etməsini, Allahın Peyğəmbər (s)-in şəfaətini bizim haqqımızda qəbul etməsini diləmək, bu istəmələrin hamısı Allaha qayıdır, lakin ondan istəyirik ki, “sən istə.”

Möminlərdən və salehlərdən, diri olduqları zaman hacət istəmək və dua etmək, vəhhabilərin özünün, o cümlədən ibn Teymiyyənin qəbul etdiyi məsələdir. Digər sözlərdə də gəlmişdir ki, Allah istəsə, sonradan danışacağıq.

Deməli, ayənin qadağan etdiyi yer, ibadət halında olan duadır. Bu məsələni ayənin əvvəlində gələn ibarə də təsdiqləyir. Əvvəlcə buyurur: “Və ənnəl məsacidə lillah” sonra təfri (bir - birindən ayırma) fa – sı vasitəsilə buyurur: “Fəla təd’u məəllahi əhəda” yəni Məscidlər Allaha məxsus olduqlarına görə, məsciddə Allahla yanaşı başqa birisini çağırmmamalısınız. Bu ayə demək istəmir ki, Məscidlərdə bir - birinizi səsləməyin və

hətta deməyin: Cənab! Mənə su ver, çay gətir, səccadəni gətir və. ...

Məscidlərdə qadağan olunan budur ki, Məscidlərdə Allahdan başqa, digər bir varlığı ibadət formasında dua edib və çağırmaq olmaz. Yəni Allahdan istədiyi kimi,

səh:64

həmin etiqadla Allahdan qeyrisindən istəməməlidir. Çünki “La təd’u məllah” ayəsi ona şamil olur.

Amma əgər desə_ “ { يا رسول الله استغفر لي } :Ey Allahın Rəsulu mənim üçün bağışlanmaq istə_”. Bu yalnız xahişdir və qətiyyəən ibadət deyil. Bu “mənə su ver” deyən şəxs kimdir.

Deməliyik ki, bu ayədə “Məscidlər” kəlməsinin zikr olması yalnız məscidlərdə Allahdan qeyrisini çağırmağın qadağan olması və məscidlərdən başqa yerdə maneçiliyin olmaması mənasında deyil, əksinə çox vaxt dua və ibadətin məsciddə baş verdiyinə görə “Məscidlər” kəlməsi işlənmişdir.

Mübarək “Və ənnəl məsacidə lillah” ayəsi üçün başqa məna

Ayə üçün deyilən mənadan başqa, digər bir məna da Həzrət Cavad (ə)-dan rəvayət olub. Əllamə Təbatəbai onu Səid bin Cübeyrdən və səhabənin bəzi təbəinlərindən bu məzmunla nəql ediblər (۱):Mötəsim Əbbasi, alimlərdən təşkil olunan və iman Cavad (ə) - ın da hazır olduğu bir məclisdə, bu sualı verdi ki, oğrunun əlini harasından kəsmək lazımdır? Əvvəlcə ordakı alimlər cavab verməyə başladılar: Biri dedi: dirsəkdən kəsmək

lazımdır. Digəri dedi: Biləkdən kəsmək lazımdır və hərəsi bir şey dedilər.

Bu zaman İmam Cavad (ə) buyurdu: “Əlin barmaqlarını kəsmək və əlin içini saxlamaq lazımdır.”

Onlar Həzrətdən dəlil istədikləri vaxt, o Həzrət buyurdu: Allah Rəsul buyurub: Səcdə yeddi üzvlədir: alın,

səh:65

. [١] - Təfsiri-mizan, c. 20, s 50. Cin surəsinin 18 – ci ayəsinin davamında .

iki əlin içi, iki diz və ayağın iki böyük barmağı. Əgər onun əlini biləkdən ya dirsəkdən kəssəniz, onun üçün səcdə etməyə bir əl qalmaz. Allah taala da buyurub: “Və ənnəl məsacidə lillah fəla təd’u məəllahi əhəda”. Allaha məxsus olan şey kəsilməz.”

Mötəsim bu sözdən sevindi və oğrunun əlini barmaqların ələ birləşdiyi yerdən kəsilməsini əmr verdi(١).

Bu rəvayətdə, İmam Cavad (ə) ayədəki “məscid” kəlməsini, səcdədə yerə qoyulan yeddi üzv mənasında təfsir etmişdi.

Bu mənənin aydın olması üçün, diqqətlə şərif ayəyə baxdıqda, səbəbləndirmə və nəticə almanın olduğunu görürük. Ayənin birinci hissəsi səbəbləndirmə, ikinci hissəsi isə nəticə almadır. Səbəbləndirmə və nəticə almanı bir–biri ilə əlaqələndirmək üçün, belə mənə etməliyik: Səcdə yerləri Allahındır və buna görə də səcdə və ibadət Allahdan başqası üçün yerinə

yetirilməməlidir. Çünki (...Fəla təd'u...) xüsusi dua mənasındadır, yəni bir növ ibadətdir. Ona görə də səbəbləndirməyə, bu nəticə alma əlavə olubdur. İmam Cavad (ə) – in təfsirinin ayənin təvili olması mümkündür, nəinki onun zahiri mənası və təfsiri.

Təfsir alimlərinin çoxu da duanı bu ayədə “ibadət” mənasında tutublar. Fərq eləməz, istər “məsacid” kəlməsini “məscid” - in cəmi bilək (necə ki onların çoxu belə deyiblər) və istər səcdə yerləri mənasında. Biz dedik ki, “təd'u” dua mənasındadır, lakin ibadət olan bir dua, amma təfsirçilər əsasən “la tədu” – nu “la tə`budu” mənasında tutublar.

səh:66

. [١] - ١Vəsailuş-şiə, c. 18, s 490, h 34665 .

Bu barədə Əlmənarın təfsirçisi, “İnnəlləzinə təd'unə min dunillahi ibadun əmsalukum (١)” ayəsinin ardınca deyir:

“Dua, ibadətin özəyi, əsası və böyük sütunudur. Deməli, yalnız Allahı çağırın və Onunla yanaşı başqasını çağırmayan şəxsin tövhidi doğrudur. Necə ki, Allah buyurur: Allahla yanaşı heç bir kəsi çağırmayın və dua etməyin. Təfsirçilər də deyirlər: Dua belə ayələrdə ibadət mənasındadır və bu kullun cüzün adıyla adlandırılması qəbilindəndir. Ona görə də təfsirçilər “tədunə” kəlməsini “tə`budunə” – yə (çağırmayın kəlməsini, pərəstiş etməyin kəlməsinə) təfsir edirlər(٢).”

Beləliklə, təfsirçilərin təfsirinə əsasən, ayənin mənası budur ki, Allahla yanaşı, Allahdan qeyrisinə ibadət etməyin. Amma

Əlmənar təfsiri bu mənanı qəbul etmir və deyir: “tədu” xüsusi mənada olan dua etməkdir, yəni ibadət duası və insanın Allah qarşısında yerinə yetirdiyi dua mənasındadır. Bu düz sözdür. Çünki məşhur məna, zahiri mənanın əksinədir. Zahiri məna budur ki, “la tədu” yəni dua etməyin, məqsəd duanın ikinci qismi, yəni ibadət duasıdır, nəinki mütləq dua ,hətta səsləmək və nida etməyə də şamil olmur. “La təd’u” “la tə`budu” mənasındadır deməklə, öz mənasında olur, yəni duadır, lakin ibadət halında olan bir duadır, deməli arasında fərq var.

Dua və ibadətin müqayisəsi

Dua və ibadəti müqayisə etdikdə, onların arasında məntiqi baxımdan bir sıra oxşar və bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətlər müşahidə edirik. Yəni dualardan bəzisi

səh:67

“.[١]-١٩٠raf”. 194 .

“.[٢]-٢٩٠Əlmənar”, c. 9, s 527 .

ibadət deyildir. Məsələn bir-birimizi dəvət edirik, səsləyirik, hacət istəyirik, hətta Peyğəmbər (s), imam, övliya və mələkləri də bu formada çağırmaq duadır, lakin ibadət deyil.

Şəfaət və təvəssüldə, biz Peyğəmbər (s)-i çağırırıq, hətta təkid, yalvarış və zəlillik də edirik, amma onu rəbb və müstəqil təsir sahibi, malik və Allah bilmirik. Ona görə də ona ibadət etmirik.

Bəzi ibadətlərimiz var ki, onlarda dua yoxdur. Xüms və zəkati ödəmək ibadətdir, yəni qürbət qəsdində onda şərtidir, lakin onda dua yoxdur. Səcdənin özü ibadətdir, hətta insanın bir şey

demədən, Allahın ilahilik və rəbbliyinə etiqadla torpağa baş qoyması, ibadətdir. Əlbəttə, hər səcdə də ibadət deyil. Mələklərin Həzrət Adəm qarşısında etdikləri səcdə ibadət deyil. Əks halda, “fə səcədu illa iblis (۱)”ayəsinə əsasən, İblisdən başqa, bütün mələklərin müşrik olmalarını demək lazımdır. Yəqubun, arvadının və övladlarının, Yusif qarşısındakı səcdəsi, Yusifə ibadət deyildi, əks halda onların hamısının müşrik olmalarını (Allaha sığınırıq) demək lazımdır. Aydınır ki, Allah peyğəmbəri Yəqub (ə) Allahdan qeyrisinə ibadət etməz. Ona görə də, hər bir səcdə ibadət deyil və yalnız onu Allah və İlahi sanaraq onun üçün səcdə etsələr, ibadət olacaq.

Bəzən də bir əməl, həm ibadətdir və həm dua. Namaz kimi, həm duadır və həm də ibadət. Ya da dua ilə yanaşı olan səcdə kimi. Həmçinin, insanın Allah qarşısında oxuduğu dua.

“La təd’u” da duanın xüsusi mənasında qadağan

səh:68

“.[۱]–۱Bəqərə”, 34 .

olunması məsələsi barəsində, başqa şahid və sübutlar var. O cümlədən, Qurandan oxuduğumuz və müşriklərin pislənməsinə aid olan ayələr. O ayələrin çoxunda “dua və dəvət” maddəsindən olan müxtəlif ibarətlər var idi. Əgər bu ayələrə diqqət etsək, orada da duanın xüsusi mənasında nəzərdə tutulduğunu görürük(۱).

Bu ayələrin hamısında, qadağan və ya pislənən dua, həmin ibadət mənasında olan duadır. Hansı ki, Allah-taaladan başqa bir mövcudun qarşısında təvazö və zəlilliklə yanaşı ola.

səh:69

“.[۱]–۱Fatir”, 19. “Yunis”, 106. “Ən`am”, 71. “Maidə”, 76 .

səh:70

PEYĞƏMBƏR (S)-DƏN DİRİ OLARKƏN VƏ...

İşarə

Vəhhabilərin Allah Rəsulu (s) - dən və Allah övliyələrindən dua və şəfaət istəmək barəsində olan iradlarını açıqladıq və bəhs tamamlandı. İndi Peyğəmbər (s)-in zamanında, ya Həzrətdən sonra, O Həzrətdən, ya digərlərindən şəfaət istənilən yerləri araşdırdıq. Bu yerlər, çoxdur. Biz bu məsələnin heç vaxt Peyğəmbər (s)-in əshabı, tabein, həmçinin tabeinlərin tabeinləri və digər müsəlmanlar üçün irad formasında olmamasının məlum olması üçün, onlardan yalnız bir neçəsini açıqlayırıq. Vəhhabilərin “bu əməlin qadağan olmasına icma var” iddiaları doğru deyil. Bu məsələ İbn Teymiyyənin zamanından sonra, irad formasında açıqlanmışdır.

Bu məsələni iki dövrə bölüb araşdırırıq: Biri Peyğəmbərin həyatı zamanı və digəri Həzrətdən sonrakı zaman. Həmçinin “dua və şəfaət istəməyin Həzrətin zamanı ilə, Həzrətdən sonrakı dövrü ilə fərqi var, ya yox?” sualına cavab vermək üçün bəhsə başlayacağıq.

səh:71

Peyğəmbər (s) - in həyatı zamanı dua istəmək

Diri olarkən dua istəmək o qədər də bəhs olunmur. Onlar da bunu qəbul ediblər, istər dünya ehtiyacları üçün, istərsə də axirət ehtiyacları üçün.

İbn Teymiyyə deyir: “Diridən dua istəmək olar və maneçiliyi yoxdur.”

Mərhum seyid Möhsin Əmin, İbn Teymiyyənin ziyarətul-qubur məqaləsindən nəql edir:

“Peyğəmbər (s) - dən rəvayət var: Hər kəs öz qardaşının arxasınca dua etsə, Allah bir mələkə tapşır ki, dua edənə desin: Bu xeyir duası, sənin özün üçün də olsun. Həmçinin deyir: İnsanın qaib şəxs üçün dua etməsi caizdir və ona görə də Peyğəmbər (s) ona salavat göndərməyi və Allahın ona vəsilə məqamını verməsin istəmələrini, əmr buyurdu(1).”

Deməli, Peyğəmbər (s)-in özü dua etməyə və dua istəməyə əmr etmişdir. Peyğəmbər (s) - ə salavat göndərmək də, Peyğəmbər (s) və onun əhli beytinə dua etmək və rəhmətin nazil olmasını istəməkdir. Peyğəmbər (s) əmr buyurub, ona salavat göndərək və rəhmət istəyək. Həmçinin vəsiləyə yetişmək üçün dua etməyi bizdən istəmişdir.

Vəsilə, behiştə bir məqamdır ki, Allah onu insanlar içində yalnız bir nəfərə bağışlayar və onun kimliyi məlum deyil. Ona görə Peyğəmbər (s) o məqamı Ona bağışlamağı Allahdan istəmələrini, öz ümmətinə əmr edib və onlardan istəmişdir.

Allah Rəsulu (s)-in ziyarətnaməsində, həm sünnilərin

səh:72

. [١] – \Ziyarətul qubur, məqaləsi, s 155. Kəşful irtiyabdan nəql olunaraq, s 235 .

arasında, həm də bizim aramızda, bu məzmunla təbirlər var ki, O Həzrəti ziyarət edəndə deyirik:

«واعطه الوسيله» İlahi! Öz Rəsuluna vəsilə məqamını mərhəmət buyur.”

İbn Teymiyyə deyir: “Çünki peyğəmbər (s) dua edib, ona görə də, bir kəs insandan dua etməsini istəsə ,onun duasını qəbul etmək və onun üçün dua etmək olar”. Sonra rəvayət nəql edir ki, Peyğəmbər (s) buyurdu: “Azan verənin səsini eşitdiyiniz vaxt, onunla azanı təkrar edin və sonra mənə salavat göndərin ki, hər kəs bir dəfə mənə salavat göndərsə, Allah on dəfə ona salavat göndərəcək. Bu zaman Allahdan mənim üçün vəsilə məqamını istəyin, hansı ki, behiştə bir dərəcədir ki, Allah bəndələrindən yalnız birinə verir. Mən o şəxs olmağıma ümidvaram. Hər kəs mənim üçün Allahdan vəsiləni istəsə, mənim şəfaətim qiyamət günündə ona şamil olacaq(١)”

İbn Teymiyyə bir neçə rəvayət nəql edəndən sonra deyir: “Həmişə aşağı insanların, özlərindən yuxarılardan dua istəmələri lazım deyil, yuxarı insanlar da özlərindən aşağılardan dua istəyə bilərlər”. Bu barədə bir neçə hadisəni nəql edir, o cümlədən deyir:

“Özündən yuxarı və aşağıdan dua istəməyin hər ikisi caizdir. Çünki Peyğəmbər (s) ömrəyə yola düşən Ömərlə vidalaşan vaxt buyurdu: Ey qardaş! Bizi dualarında unutma^(۲).”

“Səhih hədisdə gəlmişdir ki, Peyğəmbər (s) bir dəfə, Oveys Qərəni barəsində söhbət edən vaxt, Ömərə buyurdu: Oveys Qərəninin sən üçün istiğfar etməsinə

səh:73

. [۱] – ۱ Həmin, 155 .

. [۲] – ۲ Həmin .

görə bir iş etmək istəsən, bu işi gör^(۱).”

Bu istəmək dua, hətta şəfaət istəməkdir. Çünki istiğfar istəməyin özü, bir növ dua və şəfaət istəməkdir.

Məsələnin ardınca deyir:

“Səhih Müslim və səhih Buxaridə gəlmişdir ki, Əbu Bəkr və Ömər arasında, ixtilaf baş verdi. Əbu Bəkr Ömərə dedi: Mənim üçün istiğfar et ^(۲).” Həmçinin həmin iki kitabda nəql olmuşdur: Cəmaat bir zaman quraqlıq və susuzluğa düşər oldular. Peyğəmbər (s)-in xidmətinə gəldilər. Həzrətin onlar üçün Allahdan su və yağış istəməsini istədilər. Peyğəmbər (s) dua buyurdu, Allah yağış göndərdi və cəmaat sirab oldu^(۳).”

Peyğəmbər (s) diri olarkən, ondan şəfaət istəmək

Bu dəlillərlə, diri şəxsdən dua istəməyin müzakirə olunmaması və heç bir iradın olmaması isbat olur. Şəfaət istəmək necə? Olarmı?

Əvvəlcə bilmək lazımdır, şəfaət istəməyin mənası nədir? Yəni bir şəxs “Ey Allah Rəsulu mənə şəfaət et” deyən zaman məqsədi nədir? Camaat arasında (ürfi mənə), şəfaətin mənası budur ki, məsələn, bir nəfər günah və pis iş görüb və başqa bir şəxs, onun ağası və böyüyünün yanında vasitə olur və ondan pis iş görəni əfv etməsini istəyir.

Şəfaət istəməyin də ürfi mənası budur ki, məsələn

səh:74

.[١] – ١Həmin .

“ .[٢] – ٢Səhih Buxari”, c 6, s75 .

.[٣] – ٣Həmin, c. 2, s 33 – 38. Bab.(əl-istisqa) Camaatın quraqlıq zamanı imamdan yağış yağması üçün, dua etməsini xahiş etmələri; Bab. əl-istisqa came məscidində. Bab. əl-istisqa cümə xütbəsində; Bab. əl-istisqa minbər üzərində. Bab. İstisqada cümə namazı ilə kifayətlənən şəxs. Bab. Yolların yağış nəticəsində bağlandığı zaman (açılması üçün) dua etmək .

üçüncü şəxsin yanına gedirlər və deyirlər: Mən günah və pis iş görmüşəm, başçım, ya başqa bir nəfər mənə etinasız və məhəbbətsiz olub, maaşımı kəsib, ya məni çıxarmışdır, xahiş edirəm, mənim günahımdan keçib və ondan göz yumması, mənim çətinliyimi həll etməsi üçün, siz onun yanında vasitəçi və şəfaətçi olun.

Ümumi camaatın fikrində şəfaət istəmək, həmin dua və hacət istəməkdir, yəni vasitə olmasını və dua etməsini istəyir. Dua da istəməkdən başqa bir şey deyil.

Şəfaətin forması

Əlbəttə, “qiyamət günündə şəfaətin həmin dua, ya duadan əlavə başqa bir şey olması” məsələsi, ayrı bir bəhsdir. Şəfaətin duadan əlavə bir şey olması deyilməsi mümkündür. Məsələn: Təsəvvür edin ki, Allah Rəsulu (s), ya Allah övliyaları (ə) əvvəlcə dua etsinlər, Allahdan istəsinlər və Allahın izni və icazəsindən sonra, Peyğəmbər (s) və Allah vəlisi (ə) günahkar şəxsə dəyişiklik yaratsınlar.

Bəzi rəvayətlərdə də gəlmişdir ki, Peyğəmbər (s) bəzi şəxsləri “kövsər suyunda” paklayar. Lakin orada kövsər suyunun necə olması və bu paklamanın necə yerinə yetirilməsi bizə aydın deyil. Çirkli paltar yuyub, təmiz etdikləri kimi, bəlkə şəfaətçi şəfaət istəyən günahkar şəxs barəsində yuyulma işi kimi bir iş yerinə yetirir. Əvvəlcə dua edib və Allahdan istəsin. Bu zaman Allah izin versə, Allahın nemətlərinə və bağışlanmağa layiq olması üçün, bir əməli şəxsin barəsində yerinə yetirsin.

Bəhs indi bu barədə deyil, əksinə şəfaətin camaat arasında hansı mənada olmasındadır. Camaatın şəfaətdən həmin vasitə, dua və istəməyi anladıklarını dedik.

səh:75

İbn Teymiyyə əgər dua və istəməyi düz bilib, qəbul edib və hətta bu barədə bəzi rəvayətlərə istinad edibsə, şəfaət istəməyi də doğru bilməlidir. Çünki şəfaət istəmək, dua istəmək və vasitəçilikdən başqa bir şey deyil. Qeyd etdiyi rəvayətlərdə də həmin məsələ gözə çarpır. Məsələn: Peyğəmbər (s) Allahın ona

behiştdəki xüsusi dərəcəni verməsi üçün, müsəlmanlardan onu dua etmələrini istəməsi, dua istəməkdir. Bunun bir şəxsin peyğəmbərdən onu dua etməsini istəməsilə heç bir fərqi yoxdur, hər ikisi icazəli və iradsızdır.

Başqa neçə nümunə

Ələttə biz hələ diridən dua və şəfaət istəməyə dair bəhs edirik, lakin diri və ölüdən dua və şəfaət istəməyin caizliyinə (qeyd edilənlərdən əlavə) başqa dəlillər də varımızdır. O cümlədən, Quran buyurur:

{وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا
رَحِيمًا}

—“Onlar(münafıqlər) özlərinə zülm etdikləri zaman, dərhal sənin yanına gəlib Allahdan bağışlanmaq diləsəydilər və Peyğəmbər də onlar üçün əfv istəsəydi, əlbəttə Allahın tövbələri qəbul edən və mərhəmətli olduğunu bilərdilər(۱).”_

Bu ayədən, müsəlmanların Peyğəmbər (s)-in yanına gəlib, onlar üçün bağışlanmaq istəməsinin, adi iş olması məlum olur. Yusifin qardaşları da, Yəqubun yanına qayıdan zaman dedilər:

{يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ}

—“(Oğlanları ona:)Ata! Bizim üçün günahlarımızın_

səh:76

_bağışlanmasını dilə, Biz doğurdan da, günahkar olmuşuq(1).“ _

Bu dilək, həmin şəfaət istəməkdir, yəni sən Allahdan bizim günahlarmızın bağışlanmasını istə.

Səhih Termizidə (sünnilərin mötəbər kitablarından biridir) Ənəs bin Malikdən şəfaət istəmək barədə açıqca bəyan olunan bir rəvayət nəql olunmuşdur. Ənəs deyir:

«سالت النبي | ان يشفع لي يوم القيامة فقال: | انا فاعل. قلت يا رسول الله: فإين اطلبك؟ قال: اطلبني اولاً ما تطلبني على الصراط. قال قلت فان لم القك على الصراط؟ قال: فاطلبي عند الميزان. قلت فان لم القك عند الميزان؟ قال: فاطلبي عند الحوض فاني لا اخطى هذه الموضع»

_“Peyğəmbər (s) – dən qiyamət günündə mənə şəfaət etməsini istədim. O Həzrət buyurdu: Bu işi yerinə yetirərəm _.

_Dedim: O gün sizi harada tapım? Buyurdu: siratda _.

Dedim: Əgər sizi orada tapmasam? Buyurdu: Mizanın kənarında (sirət kimi, qiyamət dayanacaqlarından biridir)

_Dedim: Əgər orada da sizi tapmadım, neyləyim? Buyurdu _:

_Hovuzun kənarında məni axtar ki, mən bu üç yerdə olacağam(2).” _

Nəql olunubdur, Səvad bin Qarib (Peyğəmbərin səhabələrindən biri) Peyğəmbərin mədhində bir neçə şer oxudu və beytlərindən birində bu cür Peyğəmbər (s)-ə xitab etdi:

«فكن لي شفيعا يوم لا ذو شفاعه بمعن فتيلاً عن سواد بن قارب»

—“Ey Allahın Rəsulu! Səvad bin Qaribin fəryadına heç bir şəfaətçinin yetişmədiyi gündə, mənim şəfaətçim ol(۳).” —

Nəql etdiyimiz iki rəvayətdə, Ənəs bin Malik və Səvad bin Qarib, əziz Peyğəmbər(s) - dən nəinki niyə şəfaət istəyirsiniz?

səh:77

“ .[۱] - ۱Yusif”. 97 .

. [۲] - ۲əl-camius - səhih, c. 4, macaə fi şə`nis - sirat babı və kəşful - irtiyab, s 225 (bir az fərqlə)

“ .[۳] - ۳Kəşful – İrtiyab”, 225 .

Niyə müşrik olursuz? Buyurmadı, əksinə buyurdu:

“Siratda, mizanın və hovuzun yanında özünüzü mənə yetirin ki, sizə şəfaət edəm. Halbuki vəhhabilərin dəlillərinin hamısını burada icra etmək olar.

O cümlədən: “lillahiş-şəfaətu cəmia”, ya “fəla təd’u məllahi əhəda”, ya “Bu işin büt pərəstlərin işinə oxşarlığı” və sair. Qeyd olunan arqumentlərə əsasən, Ənəs və Səvadın işi şirk olacaq.

Əhməd bin Hənbəl, Allah Rəsulunun xidmətçisindən nəql edir ki, dedi:

«كان النبي | مما يقول للخادم الك حاجه؟ قال حتى كان ذات يوم. فقال يا رسول الله! حاجتي، قال وما حاجتك؟ قال حاجتي ان تشفع لي يوم القيامة، قال ومن ذلك على هذا، قال ربي»

—“Peyğəmbər (s) həmişə xidmətçiyə deyərdi: Sənin hacətin varmı? Bir gün xidmətçi dedi: Ey Allahın Rəsulu! Bir hacətim var. Peyğəmbər (s) buyurdu: Nə hacətin var? Dedi: Mənim hacətim budur ki, qiyamət günündə mənə şəfaət et. Peyğəmbər (s) buyurdu: Kim sənə bunu başa salıb, öyrətdi? Dedi: Mənim Allahım(۱).” —

Peyğəmbər (s) – dən dua və şəfaət istəməyin...

Peyğəmbər (s) – dən dua və şəfaət istəməyin hər bir zamanda mümkün olması

Burada bir şəxsin İbn Teymiyyə və vəhhabiləri müdafiə etmək üçün, “bu iki nəfər Peyğəmbər (s) diri olanda, o Həzrətdən şəfaət istəyiblər, siz isə öləndən sonra və bərzəx aləmində şəfaət istəməyə etiqadlısız” deməsi mümkündür.

Cavab budur ki, onların dəlilləri (şəfaət istəyənlərin müşrik olmasına) diri və ölü vaxtı arasında fərq qoymamışdır. Əgər onlar öz arqumentlərində, “Peyğəmbər dünyadan getmişdir və ölülərdən şəfaət istəmək şirkdir”

səh:78

. [۱] – Əhməd bin hənəlin müsənədi, c. 3, s 500 .

desəydilər, ya “ölü peyğəmbər (Allaha sığınırıq) cansız və hərəkətsiz cism kimidir, qətiyyən bizim istəklərimizi anlamır və ondan bir şey istəmək şirkdir” desəydilər, bu zaman diri və ölü arasında fərq qoyardılar və onlardan müdafiə etməyin də yeri var idi. Amma onlar öz istidlallarında, “fəla təd’u məllahi əhəda” ayəsini elə mənə ediblər ki, o mənaya əsasən, ümumiyyətlə dua və şəfaət istəmək, istər diridən və istərsə də ölüdən, şirk olacaq. Ona görə də Ənəs və Səvadin şəfaət istəmələri də “fəla təd’u” ayəsinə şamil olacaq.

Digər arqumentlərində deyirdilər:” Şəfaət, Allahdan qeyrisinin qüdrətində olmayan bir işdir və belə bir işi Allahdan qeyrisindən istəmək şirk sayılacaq. Çünki onun mənası budur ki, Allahın işini Allahdan qeyrisindən istəyək.”

Bu arqumentdə də diri və ölü haqqında danışılmayıb. Ümumiyyətlə Allahın işini, Allahdan qeyrisindən istəmək şirk sayılmışdır. Deməli, bu arqumentə əsasən, diri və ölüdən şəfaət istəmək arasında heç bir fərq yoxdur və hər ikisi şirkdir.

İndi soruşuruq ki, əziz Peyğəmbər (s) (Allaha sığınırıq) bunları bilmədiyinə görə Ənəs ya Səvadı şəfaət istəməkdən çəkəndirmədi və bunların şirk olmasını buyurmadı? Məhəmməd bin Əbdülvəhhab və İbn Teymiyyə ayələrin mənasını anlayırlar, Peyğəmbər (s) ki, bu şirkdir buyurmayıb, (Allaha pənah aparırıq) anlamamışdı? Bu ayələri Peyğəmbər (s) eşitməmişdimi? Hər halda, bütün arqumentlərdə, diri və ölüdən hacət istəmək arasında bir fərq yoxdur. Bu iki rəvayətdə də, Peyğəmbər (s) nə Ənəs bin Malikə və nə də Səvad bin Qaribə şəfaət istəməyin haram və iradlı olmasına dəlalət edən bir söz

buyurmadığını görürük.

Daha neçə nümunə

Hələbinin Sirəsində nəql olmuşdur ki, “Himyər” qəbiləsindən “Təbə” adında bir kişi, Peyğəmbər (s) dünyaya gəlməmişdən qabaq yaşayırdı. O, səmavi kitablarda oxumuş, ya eşitmişdi ki, bir nəfər peyğəmbərliyə seçiləcək. Əlamət və nişanələrdən onun seçilməsinin yaxın olmasını anlamışdı. Digər tərəfdən, o zamana kimi diri qalmayıb və peyğəmbəri görməyəcəyini ehtimal verirdi. Ona görə də Peyğəmbər (s) - in boynunda haqqının olması üçün, məktub, ya vəsiyyətnamə yazdı və Peyğəmbər (s) - dən istədi ki, əgər mən dünyadan getsəm və sizi görməyə müvəffəq olmasam, mənə qiyamət günündə şəfaət et və məni unutma. Bu məktub bir müddət onun qohum və yaxınlarının yanında idi. Peyğəmbər (s) peyğəmbərliyə yetişən vaxt “Təbə” dünyadan getmişdi. Onun qəbiləsi islamı qəbul etdi. Təbənin məktubunu Peyğəmbər (s) - in xidmətinə gətirdilər. Peyğəmbər (s) məktubu oxuyandan sonra, üç dəfə buyurdu_ “*مرحبا ببع الاخ الصالح*” Afərin Təbəyə, layiqli qardaşa(۱).”_

Gördüyünüz kimi, Təbə Peyğəmbər (s)-dən şəfaət istəyib, Peyğəmbər də onu tərifləmişdir. Əgər şəfaət istəmək şirk olsaydı, Peyğəmbər (s) onun barəsində belə sözlər deməməli idi.

Şəfaət istəməyin caizliyinə başqa bir dəlil, səhih Müslimdə gələn rəvayətdir. Diri barəsində olsa da, lakin bizim fikrimizcə diri və ölüdən şəfaət istəməyin arasında

“ . [۱] –\Kəşful – irtiyab”, 226. Hələbinin sirəsindən nəql olunaraq, c. 2, s 88 .

fərq olmadığına görə, istinad etmək olar. Orada Əbdullah bin Abbas, Peyğəmbər (s)-dən nəql etmişdir ki, buyurdu:

«ما من رجل مسلم يموت فيقوم على جنازته اربعون رجلا لا يشركون بالله شيئا الا شفعم الله فيه»

—“Hər zaman müsəlman bir kişi dünyadan getsə, qırx nəfər Allaha şərik qoşmayan, onun cənazəsinə hazır olsa (və onun barəsində dua edib ya namaz qılsalar) Allah onları ona şəfaətçi qərar verər(۱).” —

Meyyit namazı meyyit üçün dua və iki şəhadətə şamildir. Çünki nə rukusu var və nə səcdələri və nə həmd və surə, əvvəldən axıracan duadır. Hər halda, əgər qırx nəfər namaz qılsa və namazda dua etsələr, həmçinin yalnız onun üçün dua etsələr, bu dua etmək, həqiqətdə onun üçün şəfaət etməkdir.

Allah da onları meyyit üçün şəfaətçi qərar verər. Bu qırx nəfəri şəfaətçi qərar vermək, yəni onların şəfaətlərini qəbul etmək, dua və istəklərini qəbul etmək, həmçinin şəfaət izni verməkdir.

Digər bir hədisdə Ayişə Peyğəmbər (s) - dən nəql edir:

«مامن ميت يصلى عليه امه من المسلمين، يبلغون مائه، كلهم يشفعون له الا شفعا فيه»

—“Əgər bir müsəlman ölsə, bir dəstə, yüz nəfərə yaxın adam ona namaz qılsalar və onun üçün rəhmət və bağışlanmaq istəsələr

və hamılıqla onu şəfaət etsələr, Allah onların şəfaətini qəbul edər və onları onun şəfaətçisi qərar verər(۲) _.

İndi sual edirik, əgər bir şəxs bu rəvayətləri, yaxud ən azı bu iki rəvayəti eşitsə və ölən vaxt vəsiyyəət etsə ki, mən dünyadan gedəndən sonra qırx nəfər, ya yüz nəfər müsəlmanı mənim cənazəmin kənarına gətirin ki, mənim

səh:81

“ .[۱] - ۱Səhihi – Müslim”, c. 3, s 53 .

“ .[۲] - ۲Həmin .”

üçün dua etsinlər. Bu şəxs o qırx, ya yüz nəfərdən şəfaət istəməkdən qeyri bir şey istəməmişdirmi? Bu iş şirkdir və iradə vardırmi? Bu şəxs, bu rəvayətlərə əsasən, qırx ya yüz nəfərdən dua və şəfaət istəmişdir. Bunun nə iradə ola bilər?

İbn Teymiyyə özü ziyarətul - qübur risaləsində belə nəql etmişdir:

“Çöldə yaşayan bir şəxs Peyğəmbər (s) - ə dedi: hamımız çətinliyə düşmüşük, arvad - uşaq acdı və pulumuz da yoxdur. Sən bizim üçün dua et ki, biz Allahı sənin yanında şəfaətçi qərar veririk, səni də Allah yanına şəfaətçi gətiririk. Allah Rəsulu (s) (bu sözdən narahat oldu və) buyurdu: Subhanallah! Vay olsun sənə! Allahı məxluqları yanında şəfaətçi qərar vermək olmaz. Allahın şən və dərəcəsi bundan daha üstündür(۱).”

Burada çöl adamı iki tərəfli şəfaətçi gətirir; Peyğəmbəri Allah yanında və Allahı Peyğəmbər yanında. Peyğəmbər bu sözdən

narahat oldu və onu danladı. Bir az diqqət etsək, Allah Rəsulu (s) - in onun əvvəlinci cümləsinə irad və etiraz buyurduğunu anlayacağıq. Çünki şəfaət edən həmişə şəfaət qəbul edəndən daha aşağıdır, nəinki əksinə. Amma ikinci cümləyə, hansı ki, Peyğəmbəri Allah yanında şəfaətçi qərar vermək məsələsinə irad buyurmadı. Həqiqətdə etiraf və təsdiq etdi. Burada İbn Teymiyyə deyir:

“Peyğəmbər çöl adamının, biz səni Allah yanında şəfaətçi qərar veririk, cümləsinə təsdiq, Allahı sənin yanında şəfaətçi qərar veririk, cümləsinə isə inkar etdi. Çünki şəfaətçi şəfaət qəbul edən yanında şəfaət edir. Bəndə Allahından (şəfaət) istəməli və onun yanına şəfaətçi

səh:82

. [۱] - ۱ Ziyarətul – qubur risaləsi, s 155, Kəşful İrtiyabdan nəql ilə, s 226 .

gətirməlidir. Lakin Allah-taala heç bir bəndədən bir şey istəmir və heç bir kəsin yanında şəfaət buyurmur(۱).”

Zikr olunan nümunələrlə, heç bir şəkk qalmır ki, Peyğəmbər (s) diri olan zaman bəzi vaxtlar bəzi şəxslər əziz Peyğəmbər (s)-dən dua, ya şəfaət istəyiblər. Şəfaət istəmək də dua istəməyin özüdür. Onlar dua istəməyi caiz bilir, diri olan zaman şəfaət istəmək barəsində isə, sükut ediblər. Bunların bir – biri ilə nə fərqi vardır? Bəli əgər siz istinad və iradı, ölüm məsələsinə diqqət edərək açıqlasaz və diri zamanını, ölüm zamanından ayrı bilsəniz, bəhsə yer var. Amma siz “fəla təd’u məllahi əhəda” və “lillahiş-şəfaətu cəmia” ayəsinə, ya “şəfaət Allahdan qeyrisinin qüdrətində deyil və Allahdan qeyrisindən istənilməməlidir”ə

istinad etmisiz. Bu arqumentlərdə diri və ölü arasında heç bir fərq yoxdur, yəni əgər ölümdən sonra şirk və haramdırsa, diri zamanı da şirk və haramdır.

səh:83

. [1] -\Ziyarətul - qubur risaləsi, s 155, Kəşful İrtiyabdan nəql ilə, s 226 .

səh:84

ŞƏFAƏT İSTƏMƏK SÜNNİ ALİMLƏRİNİN KƏLAMINDA

İşarə

Dediyimiz kimi, əgər şəfaət istəmək, diri zamanında düzgündürsə və tövhidlə ziddiyyəti yoxdursa, ölüm zamanı da diri zamanı kimidir və bunların ikisinin arasında heç bir fərq yoxdur.

İndi sünni alimlərdən o cümlədən Malik (Malikiyyə məzhəbinin rəisi) və digər Maliki alimlərdən bəzisi, Hənəfi və Şafeidən neçə rəvayət nəql edirik ki, onların özlərinin Allah Rəsulunun ölümündən sonra, o Həzrətdən dua və şəfaət istəmələrini göstərir və onun qaydalarını da qeyd etmişlər:

Səmhudi vəfaul-vəfada və digərləri hac əməlləri və ziyarət qaydaları kitablarında bu hədisi gətirib və onun sənədinin doğru olmasını açıqlamışlar:

“Əyaz şəfada yaxşı sənədlə ibn Həmiddən (o, Malikdən rəvayət edənlərdən sayılır) nəql edir ki, dedi: Əbu Cəfər (Mənsur

Dəvaniqi) Peyğəmbər (s) məscidində Maliklə elmi mübahisə edirdi. Bu bəhsdə, Malik Mənsura xitab edərək, dedi:

səh:85

Ey Əmirəlmöminin! Səsini bu məsciddə ucaltma, çünki Allah bu ümməti ədəbləndirib (onlara əxlaq və ədəbi öyrədib) və buyurub: “Səsinizi Peyğəmbər (s)-in səsindən uca etməyin”⁽¹⁾.

Bir dəstəni tərifləyib və buyurub: “Allah Rəsulunun yanında ahəstə danışanlar, o şəxslərdilər ki, Allah onların qəlblərini iman üçün yoxlamışdır”... Bir dəstəni də danlayıb və buyurur: “Otaqların arxasından səni səsləyənlərin çoxu düşünmürlər”. Bilki, Allah Rəsulunun hörməti ölüm halında, onun diri halındakı hörməti kimidir⁽²⁾.”

Ondan sonra Mənsur xəcalət çəkdi və təvazö halətində dedi:

“Ey Malik! Peyğəmbərin qəbrinin kənarında dua edərkən, üzünü qibləyə dayanmalıyam, yoxsa Allah Rəsulu (s) - in qəbrinə üz tutmalıyam? Malik dedi: Üzünü qəbirdən niyə çevirməlisən, bir halda ki, Peyğəmbər qiyamət günündə sənin və atan Adəmin vəsiləsidir. Üzü qibləyə dayan və Peyğəmbər (s) - dən şəfaət istə ki, Allah yanında sənin üçün şəfaət etsin. Allah da buyurmuşdur: Əgər özlərinə zülm edənlər sənin yanına gəlib, Allahın onları bağışlamasını istəsələr və Allah Rəsulu da onlar üçün istiğfar etsə, həqiqətən Allahı tövbə qəbul edən və mehriban görürlər⁽⁴⁾ .⁽³⁾”

Bu günlər vəhhabilər, heç kəsi üzünü Peyğəmbər (s) - in qəbrinə dayanmağa qoymurlar və camaatı bu işdən çəkindirirlər. Elə bil bu məsələ, o dövrdə də var imiş və

səh:86

“.[١]-١Hucurat”, 2 və 3 .

.[٢]-٢Həmin .

“.[٣]-٣Nisa”, 64 .

.[٤]-٤Vəfaul - vəfa, c 4, s 1376, Kəşful - İrtiyabdan nəql ilə, s 255 .

ona görə də Mənsur Malikdən bu sualı edib. Malik ki, dörd məzhəbdən birinin rəisidir, açıq və aydın ibarələrlə deyir: “Üzü qəbrə dayan və şəfaət istə”. Ayədən başa düşülür ki, insan Peyğəmbər (s) - dən şəfaət, dua və bağışlanmaq istəyə bilər və Peyğəmbər (s) də dua edər və Allah da onun şəfaətini qəbul edər.

Bu hədisi Əlqədir (١)də nəql etmişdir. Sünnilər müxtəlif kitablarda gətiriblər və hamısı İbn Həmiddən nəql edib və sənədinin doğru olduğunu deyiblər.

Malikin o dövrün xəlifəsi ilə sözləri (onların nəzərilə Əmirəl-möminin) əlbəttə o dövrün cəmiyyətində yayıldı. Çünki bu xüsusi dialoq deyildi, əksinə Allah Rəsulu (s) - in məscidində və cəmiyyət içində baş verdi. Əgər bu iş düzgün olmasaydı və şirk sayılsaydı, hətta əgər şirkə bənzəsaydı və haram olsaydı, Malik heç vaxt belə bir söz deməzdi. O dövrdə baxmayaraq ki, Allah Rəsulu (s) – in səhabələri yox idi, lakin tabein və tabeinlərin tabeini mədinədə var idi. Həmçinin camaatın Allah Rəsulu (s)-nun zamanına yaxın olduğu bir vaxt idi. Bununla

belə heç kəs bu məsələni inkar etmədi. Əgər inkar və etiraz olsaydı, nəql olunardı.

Əmirəl-möminin (ə) və Əbu-Bəkrin şəfaət istəməsi

Həzrət Əmirəl - möminin Əli (ə) Allah Rəsulu (s) - in qüsl və kəfənin yerinə yetirəndən sonra, o Həzrətə xitab edərək buyurdu:

«بابی انت و امی یا رسول الله! ... اذکرنا عند ربک و اجعلنا من بالک»

—“Ey Allahın Rəsulu (s), ata - anam sənə fəda! Bizi rəbbinin yanında yad elə və xatirində saxla(۲).” —

səh:87

“ .[۱] - ۱Əl - qədir”, c. 5, s 135 .

“ .[۲] - ۲Nəhcül-bəlağə”, sübhi saleh. X 235 .

Bu xitab, meyyitdən dua istəməkdir. Deməli, Əmirəl - möminin (ə) Peyğəmbər (s) - in vəfatından sonra, ondan dua istəmişdir.

Buna oxşar xülasətul-kəlam kitabında, sünni alimlərindən birinin əsərində, Əbu Bəkrdən nəql etmişdir (Əlbəttə, Peyğəmbər (s) - in pak bədənini, camaatın hamısının ətrafdan gəlib namaz qılmaları üçün, iki ,ya üç gün saxladıqlarına görə ikinci hadisə, Əmirəl - möminin (ə) hadisəsindən sonra olmuşdur(.

“Səhih sənədlə gəlmişdir: Allah Rəsulu (s) dünyadan köçəndən sonra, Əbu Bəkr yaxına gəldi və kəfəni o Həzrətin üzündən götürdü və özünü Peyğəmbər (s) - in bədəninə atdı, onu öpdü və dedi: ata - anam sənə fəda! Dirə və ölü olanda pak və təmiz idin. Ey Məhəmməd! Bizi rəbbinin yanında yad et və yadında saxla(1).”

Dörd məzhəb alimlərinin sözlərinə bir baxış

Bu məsələlər barəsində əl-Qədirin beşinci cildində dəyərli məsələlər gəlmişdir.

Həmçinin Əllamə Mir Hamid Hüseyn, Əbəqatul-ənvar kitabında. Əllamə Əmini, Allah Rəsulu (s) - in qəbrinin ziyarəti, onun fəziləti və qəbul olması barəsində bəhs edərəkən, təxminən 22 hədis, müxtəlif sənəd və yollarla nəql etmişdir.

Bəzi hədislər barəsində, iyirmidən otuza qədər sənəd, o biri üçün 41 sənəd (2)qeyd ediblər. Bu hədislərin bəzisi keçən bəhslərdə açıqlandı.

səh:88

“.[1]-Xülasətul-kəlam, Kəşful- irtiyabdan nəql ilə, s 227 .

“.[2]-Əl-Qədir”, c. 5, s 93 .

Bu hədisləri zikr edəndən sonra, dörd məzhəb alimləri və böyüklərindən təxminən qırx nəfərin sözlərini nəql edir ki, Peyğəmbər (s) - in ziyarətinin qaydaları və onun müstəhəb olması barəsində məsələlər deyiblər(1).

O Həzrət (s) qəbrini ziyarət etməyi bidət bilmək, vəhhabilərin bidət qoyduqları məsələlərdən olması və dörd məzhəb alimlərinin onlarla bir əqidədə olmaması məlum olur. Əllamə Əmini (q. s) sünni alimlərinin sözlərini nəql edərkən, Maliki məzhəb alimlərindən biri olan “İmamul-qüdvə” adlı bir şəxsin sözünü gətirib və deyir:

İmamul-Qüdvə “əl-Mədxəldə” qəbirlərin ziyarəti fəslində deyir: “Hər vaxt ziyarətçi peyğəmbərlərin və Allahın böyük elçilərinin ziyarət qəsdini etsə, onların yanına yetişdikdə, təvazö, sınıqlıq, ehtiyac, fəqr, yoxsulluq, ehtiyac, çarəsizlik və aşağılıq halətində olmalıdır.

Hüzuri qəlb və diqqətlə, onları başın gözü ilə yox, əksinə qəlbin gözü ilə görməlidir. Çünki onların bədəni köhnəlmir və dəyişilmir. Sonra Allaha layiq onu tərif etsin. Bu zaman onlara salavat göndərsin və onların vasitəsi ilə Allaha təvəssül etsin, ya hacəti yerinə yetirilsin və günahları bağışlasın, onlara yalvarsın və hacətlərini onlardan istəsin..., Çünki onlar İlahi dərgaha daxil olmaq üçün həmişə açıq qapılardır. İlahi sünnət belə icra olur ki, hacətlər onların əli ilə yerinə yetirilsin... Kim peyğəmbərlərin qəbirlərini ziyarət edə bilmirsə, uzaqdan onlara salam desin, hacət və günahların bağışlanmasından və s... nəyə ehtiyacı varsa, dilinə gətirsin və istəsin(۲).”

səh:89

“.[۱]-۱Həmin”, s 109 .

.[۲]-۲Həmin, s 111, Əlmədxəldən nəql ilə, c. 1, s 257 .

Bu məsələləri bütün peyğəmbərlər (ə) - ın ziyarəti barəsində zikd edir, sonra Həzrət Rəsul (s) - in ziyarəti barəsində geniş və

maraqlı şeylər açıqlayır, lakin onun qeyd etdikləri çox olduğuna görə qısa olmağı nəzərdə tutaraq, onlardan bir hissəsini nəql edirik:

“İlk və son seyid və başçı (Allahın salavat və salamı ona olsun) - nın ziyarəti barəsində. Hər kəs ona təvəssül edə, kömək istəyə və öz hacətlərini ondan istəsə, istəyi rədd olmaz və cavabsız qalmaz. O Həzrətin ziyarətçisi, elə hiss etməlidir ki, o diridir, necə ki, diri olanda belə idi, O Həzrətlə üz - üzə dayanmışdır, çünki onun diriliyi və ölümü arasında heç bir fərq yoxdur, yəni o, öz ümmətini görür və onların fikir, qərar, niyyət və hallarından xəbərdardır. Onların hamısı o Həzrət üçün aydındır... Deməli, o Həzrətə təvəssül etmək, xəta və günahların ağır yüklərinin tökülməsinə səbəbdir, çünki günahlar onun şəfaətinin böyüklüyü və bərəkəti müqabilində, çox kiçikdir. Onun şəfaəti günahların hamısından daha böyükdür. Buna əsasən, O Həzrəti ziyarət edən hər bir kəsə müjdə olsun. O Həzrətin ziyarətinə gedə bilməyən şəxs, Həzrətin İlahi dərğahındakı şəfaətinə pənah gətirib, desin: İlahi! Səni Həzrət Rəsul (s) -in yanındakı hörmətinə and veririk, bizi onun şəfaətindən məhrum etmə. Hər kəs dediyimizdən başqa şeyə etiqadlı olarsa, məhrumdur. Belə bir şəxs Allah - Taalanın buyurduğunu eşitməmişdirmi? Əgər özlərinə zülm edənlər sənin yanına gəlib, Allahdan bağışlanmaq istəsələr və sən də onlar üçün istiğfar etsən, əlbəttə Allahı tövbə qəbul edən və mehriban görərlər. Deməli, hər kəs onun yanına gəlib, dərğahında dayana və təvəssül edə, Allahı tövbə qəbul edən və mehriban görəcək, çünki Allah vədəyə xilaf çıxmaqdan

münəzzəhdir. Peyğəmbəri şəfaətçi qərar verən şəxsə, tövbəni qəbul etmə vədəsini verib və bu elə bir məsələdir ki, heç kəsin onda şəkk və şübhəsi yoxdur, yalnız dini inkar edib, Allah və onun Rəsulunun müxalifi olan şəxslərdən başqa. Biz bəhrəsizlik və məhrumiyyətdən Allaha pənah aparırıq(1).”

Həzrət Rəsul (s) - un ziyarət və dualarında araşdırma

Əllamə Əmini, Həzrət Rəsul (s) - in ziyarətinin əhəmiyyəti barəsində, digər alimlərdən bir neçə ibarə gətirir. O cümlədən: Əbu Mənsur Kermani hənəfi, Qəzzali Ehyaul-ulumda, Faxuri Kifayədə, Şərnəblali Məraqil-fəllahda, Səbki, Səmhudi, Qəstəlani (Səhih buxariyə şərh verənlərdəndir), Hənzavi, Ədəvi və onlardan başqaları da, hamısı qırx kəlam və ibarələrdir(2).

Sonra nəql etdikləri dua və ziyarətləri misal gətirir. Misal üçün, ziyarət üçün naib olan və başqa bir şəxs tərəfindən Həzrəti ziyarət edən şəxs barəsində deyiblər:

«ان النائب يقول:السلام عليك يا رسول الله! من فلان بن فلان يستسفع بك الى ربك بالرحمه و المغفره، فاشفع له»

—“Naib ərz edir: Ey Allah Rəsulu! Filankəsin oğlu filankəs tərəfindən sənə salam deyirəm. O səndən istəyir ki, Allahının yanında bağışlanmaq və rəhmət ilə onun üçün şəfaət edəsən, onda sən də onun şəfaətçisi ol(3).” —

Sonra O Həzrətin (s) ziyarəti üçün sünnət və müstəhəb olan əməlləri, onların sözlərinin içindən nəql edir, təkrar yerləri həzf etməklə, 25 əməldən çox, qüsl, ədəb riayəti,

səh:91

“ .[١] – ١٠١ Qədir”, c. 5, s 112 .

“ .[٢] – ٢ Həmin”, 109-125 .

. [٣] – ٣ Həmin, s 128 .

ziyarət forması və s... qəbilindən olur (١). Sonra ziyarət babına varid olur və təxminən doqquz növ ziyarəti, sünni alimlərindən nəql edir. Biz şiələrin dua və ziyarət kitablarında bir neçə ziyarətdən başqa ziyarətimiz yoxdur, amma onların doqquz ziyarəti vardır ki, orada şəfaət istəmək məsələsi çox gözə çarpır:

Əssəlamu ələykə ya səyyidi ! Ya Rəsuləllah ! Əssəlamu ələykə Ya nəbiyyəllah ! Əssəlamu ələykə Ya həbibəllah ! Əssəlamu ələykə Ya nəbiyyər- rəhmə ! Əssəlamu ələykə Ya şəfiəl-ümmə!... Ya Rəsuləllah! nəhnu vifdukə və zuvvaru hərəmik. Təşərrəfna bil-hululi bəynə yədəykə və ci'na... bi-qəsdi ziyarətikə li-nufuzi bi-şəfaətik... fə-innəl-xətaya qəd-qəsəmət zuhurəna vəl-əvzaru qədisqələt kəvahləna; və əntə əş-şafiul-muşəffəul məv'ud biş-şəfaətil-uzma vəl-məqamil-məhmudi vəl- vəsilə, və qəd qaləl-lahu təala: vələv ənnəhum iz-zələmu ənfusəhum və qəd ci'nakə zaliminə li-ənfusina, mustəğfirinə li-zunubina, fəşfə ləna ila rəbbikə vəs'əlhu ən yumitəna əla sünnətikə və ən yəhşurəna fi zumrətik və ən yurədəna hovzək və ən yəsqiyyəna bi-kəsik... Əş-şəfaə əş-şəfaə ya Rəsuləl-lah !(Üç dəfə deyirsən)(٢).

Səkkizinci ziyarətdə də həmin ibarələrə oxşarlıq vardır.

Ümumiyyətlə, bu ziyarətlərin hamısında təvəssül, dua, şəfaət istəmək və “və ləv ənnəhum iz- zələmu” ayəsini oxumaq var.

Əllamə Əmini bu ziyarətlərdən sonra, O Həzrəti (s) ziyarət edən vaxt oxunan duaları, “Əd- dua ində rə`sin-

səh:92

.[١]-١Həmin, s 130 – 135 .

“ .[٢]-٢Həmin”,138-139 .

nəbi (s)” adı altında və ondan başqa adlarda gətirmişdir. Sonra bir neçə alimdən nəql edir ki, deyiblər: Peyğəmbər (s) – in qəbrinin kənarında oxunan ən yaxşı ibarədən biri budur ki, o Həzrətin yanında tövbəni təzələyib və “... və ləv ənnəhum iz zələmu ənfusəhum (١).”ayəsini tilavət edəndən sonra deyəsən:

“Nəhnu vifdukə ya Rəsuləllah! Və zuvvarukə, ci`nakə liqəzai həqqikə və li təbərriki biziyarətikə vəl istişfai bikə mimma əsqələ zuhurəna və əzləmə qulubəna (... fəstəğfir ləna vəş fə`na ila rəbbikə ya şəfiəl muznibin)(٢).”

Əllamə Əmini bu ibarələri nəql edəndən sonra, Peyğəmbər (s) - in qəbrinin kənarında ondan şəfaət istəmək, yalvarmaq və təvəssül etməyi təkid edib. Əməl qaydaları verən, sünni alimlərindən bir neçəsindən iyirmi sözə yaxın, nəql edir. Onlardan biri Qəstəlani, Buxariyə şərh verənlərdəndir (٣)ki, əl-Məvəhibud-diniyyə də deyir:

“O Həzrətin ziyarətçisinə layiqdir ki, çoxlu dua və zarlıq etsin. Ona təvəssül etsin. Ondan istiğasə və şəfaət istəsin. İstənilən vaxt hər bir adam peyğəmbərlərdən şəfaət istəsə, Allahın peyğəmbərinin onun üçün şəfaət verməyə ləyaqəti vardır.”

Bundan sonra, bu sözlərin hamısını mənalandırıb, deyir:

“İstiğasə, hacət istəmək və pənah (pənah istəmək) mənasındadır. Deməli, pənah istəyən, pənah istəniləndən, pənah vermək istəyir ki onun üçün sığınacaq hazırlasın. İstiğasə kəlməsi, ya təvəssül kəlməsi, ya şəfaət kəlməsi və

səh:93

“.[۱]-۱Nisa”, 64 .

“.[۲]-۲Əl Qədir”, c. 5, s 141 .

.[۳]-۳Həmin, s 144 .

yaxud təvəccoh və təcəvvuh (hər ikisi dərəcə və məqamın ucalması mənasındadır) kəlmələrilə deməsi arasında heç bir fərq yoxdur.”

Şəfaət, dua istəmək və təvəssül etməyin şirk və haram olmasına, saleh sələfinin icma etməsinə aid vəhhabilərin iddiası, səhv və dəlilsiz bir iddiadır. Bunların saleh sələflərinin kimliyi məlum deyil. Çünki sünni alimləri (hansı ki, onların neçəsindən bir neçə ibarə nəql etdik) dörd məzhəbin böyüklərindəndirlər, onların hamısı Peyğəmbər üçün ziyarət, dua və təvəssül nəql ediblər, xüsusilə şəfaət istəməyi dəfələrlə öz kitablarında zikr ediblər.

Bütün bu sənədlərlə, vəhhablərin iddia etdikləri məsələlərin yeni olmadığı, əksinə İbn Teymiyyənin zamanından və sonralar Məhəmməd bin Əbdül-vəhhab tərəfindən açıqlanması məlum olur. Əgər bu dəstə olmasaydı, indi həm şiələr və həm də digər müsəlmanlar, rahatlıqla bu əməlləri yerinə yetirərdilər. Çünki bu məsələlər tək şiələrə məxsus deyil.

Dediklərimiz şəfaət istəmək barəsində idi, indi isə, şəfaət bəhsinin əsasına keçirik. Bu barədə şübhə və suallar var. O cümlədən:

–Şəfaət necədir?

–Günahların hamısı şəfaət oluna bilər, yoxsa bəzi günahlar?

–Şəfaətin şərtləri nədir?

–Şəfaət edən kimdir?

–Kimlər şəfaət oluna bilər və s?...

Bu məsələlər haqqında da bəhs etmək lazımdır, çünki biz də belə ifrat və təfritlərlə qarşılaşırıq. Bəzi şəxslər elə

səh:94

bilirlər ki, əgər namaz qılmasalar, oruc tutmasalar və vəzifələrini yerinə yetirməsələr də, qiyamət günü İmam Hüseyin (ə) hökmən onlara şəfaət edəcək və özlərini indidən behişt əhli bilirlər.

səh:95

səh:96

ŞƏFAƏTİN ƏSASINA AİD OLAN İRADLARA CAVAB

İşarə

Şəfaətin əsası barəsində açıqlanan iradlar bunlardır:

Birinci irad: Şəfaətə etiqadlı olmaq, camaatın günah etməyə cürət etmələrinə və onların günaha həvəslənməsinə səbəb olur. Əgər insanın etiqadı bu olsa ki, hansı günahı etsə də, qiyamət günü şəfaət olunacaq, onda təbiidir ki, onun əli günah etməyə adət edəcək. Şəfaətə ümidvar olmaq, camaatı elə tərbiyə edir ki, islamın göstəriş, hökm və qanunlarına etinasız olsunlar. Namaz, oruc və vacibləri tərk edib, günah etsələr də, sonda şəfaət oluna bilmələrini təsəvvür edirlər.

İkinci irad: Şəfaətə inam, Allahın şəfaətçinin iradə və istəyinin təsiri altına düşməsinə deməyimizi lazım tutur. Beləki, Allahın iradəsi günahkarları cəhənnəm odunda əzablandırmaqdır, lakin şəfaət edən Allaha təsir edir və onun iradəsini dəyişir. Halbuki biz heç bir varlığın Allaha təsir etmədiyinə və təsirlənməyin Allahda baş vermədiyinə inanırıq.

səh:97

Üçüncü irad: Şəfaət bir növ tərəf saxlama və istisnadır. Allahın halal-haram, hökm və qanunları var. Vacib və haramlar müəyyənləşdirib və onları insanların hamısına çatdırmışdır. Bir dəstə öz vəzifələrinə əməl edirlər və başqa bir dəstə əməl etmirlər. Əməl etməyənlər günahkar olurlar. Günahkarlar üçün əzab və cəzalar müəyyənləşdirib. Buna əsasən, günahkarların hamısı cəzalanmalıdır. Əgər Allah onlardan bəzisini cəzalandırmayıb və günahlarından keçsə, bu bir növ

ədalətsizlik, yersiz üstünlük və istisnadır, hansı ki, Allahdan uzaqdır.

Dördüncü irad: Məsələ iki haldan xaric deyil: Ya günahkarı cəzalandırmaq, ədalətə uyğundur və ya zülmə uyğundur. Əgər günahkarı cəzalandırmaq və əzab vermək zülmdirsə, onda cəza qanunu yersizdir və qoyulmamalı idi. Yox, əgər cəza və əzab ədalətdirsə, onda cəzanı icra etməmək və günahkarın günahından keçmək zülm olacaq. Buna əsasən bunların ikisindən biri, zülmdür və hər ikisi də uca Allahın şənindən uzaqdır.

Şəfaət bəhsində digər məsələlər də deyilib, lakin ən əsas iradlar açıqlananlar idi.

Şəfaət bəşər cəmiyyətlərində

İnsanlar arasında şəfaət belədir ki, kimsə bir günah etsə, cərimə və cəzadan qaçmaq üçün, məhkəmə və hakim dairəsində nüfuz və qüdrəti olan bir şəxsə yanaşır və vasitəçilik istəyir. Həmin nüfuzlu şəxs də günahkara cəzanın icra olmaması üçün vasitə olur.

Bəzən vasitə olan şəxsin qüdrəti, hökumətin gücündən çox olur. Hakim şəxs onun nüfuz və qüdrətindən çəkinir

səh:98

və onunla müxalifətçilik etmək nəticəsində, hökumətinin vəziyyətinin qarışmasından qorxur.

Bəzi vaxtlarda da vasitə və şəfaət edən, hakimin, ya qüdrət sahibinin şəfqət və məhəbbətini bir yolla təsiri altına salır. Məsələn, günahkarın yaşayışı, vəziyyəti və onun

çarəsizliyindən danışır, onu şəfqət və mərhəmətə gətirir. Bəzən də şəfaətçi qüdrət sahibi ilə dostdur və bu iki nəfər necə deyərlər, bir - birlərini nəzərə alırlar, bir - birinə çörək verib və bir - birləri üçün iş görürlər. Hər halda, bu səbəblərdən biri ilə şəfaətçi və vasitə, bəşər şəfaətlərində, qüdrət sahibini təsiri altına salır və ona nüfuz edib, iradə və qərarını dəyişir.

Belə yerlərdə şəfaətçi, dostu barəsində qanunun icra olunmasının qarşısını almağa çalışır.

Dediyimiz iradların bəzisi, bu təsəvvürlə açıqlanıb ki, şəfaət qiyamət günü də belədir. Əlbəttə, bu cür şəfaətə də iradə var, çünki bu həqiqətdə qanunu sındırmaqdır.

Misal üçün, zina edib və günahı da tam sabit olan şəxs üçün, digər bir şəxs, günahkara hökm və cəzanın icra olunmaması üçün, hakimin yanında vasitə olsa, bu əlbəttə ki, tərəf saxlamaqdır.

Həmçinin, bu sual və iradənin yeri var ki, deyək: Bu günah və pis iş üçün qoyulan cəza iki haldan xaric deyil: ya ədalətdir, ya da zülm. Əgər ədalətdirsə, onu yerinə yetirməmək zülmdür və əgər zülmdürsə, qoyulmamalı idi. Belə bir cəzanın qoyulması özü zülmdür.

Günaha həvəsləndirmə məsələsi də belədir. Əgər partiyabazlıq yayılsa və hər kəs hər bir işi görsə, onun üçün şəfaət edib və günahından keçmələri üçün vasitə

səh:99

gətirsə, belə bir cəmiyyətdə qanun sındırmaq və cinayət etmək üçün camaatın əli açıq olur.

Həmçinin, əgər bir cəmiyyətdə pul hər bir işi görsə və cinayətkar şəxslər pul verməklə, öz işlərini necə istəsələr yerinə yetirsələr, camaat cinayət edəndə, öz qarşılarında mühüm bir mane görməyəcəklər və cinayət, pis iş, qanun sındırma və qanun cəzasından qaçmaq, yayılacaq.

Batıl vasitələr, şəfaətlərdə olan fəsadlar və həmçinin Qiyamət günündə salehlərin, övliyaların, peyğəmbərlərin və İlahi şəfaətçilərinin şəfaətini, Allahın müqəddəs yanında, nüfuzlu və qüdrətli insanların, bəşərin qüdrət sahiblərinin və hakim dairələrinin yanında etdikləri şəfaət kimi təsəvvür etmələri, şəfaət məsələsinə belə bir iradların olmasına səbəb olmuşdur. Bu islam məsələlərinin çoxunun həqiqət və mahiyyətinin, camaat üçün aydın olmamasını göstərir. Bir halda ki, şəfaət qəti və hamının qəbul etdiyi əsaslardandır, hansı ki, Quranın onun barəsində açıq ayələri var. Müsəlmanların da ona icması var, ona görə də şəfaətin həqiqəti ətrafında bəhs etmək və bu məsələnin müxtəlif tərəflərinin aydın olması üçün, ayə və rəvayətlərə müraciət etmək lazımdır.

Şəfaət lüğətdə

Rağib İsfahani yazır:

" "Şəf" sözü, bir şeyin özü kimisinə yapışmasından ibarətdir... və şəfaət də başqasına (şəfaətçiyə) yapışmaqdır. Belə ki, şəfaət edən ona kömək etsin və o da şəfaət edəndən istəsin. Çox vaxt şəfaət o yerdə işlənir ki, yuxarı məqamın hörməti, aşağıdakı şəxsə

səh:100

əlavə olsun. Şəfaət qiyamətdə bucürdür(۱)."

Şəfaətin lüğəti mənası, istənilən nəticə və təsiri verməsi üçün, biri o birisini təkmilləşdirməkdən ötəri, iki şeyi bir - birinə əlavə etməkdən ibarətdir. İstər o iki dənə eyni dərəcədə olsun və ya biri daha yuxarı dərəcədə və daha güclü olsun. Lakin çox vaxt o yerdə işlənir ki, güclü şəxs zəif şəxsə və üstün aşağıya əlavə olub və təsir mənşəyi olsun.

Şəfaətin terminoloji mənası və bütün camaat içində şəfaət adlanan şey odur ki, qanunu pozan, cinayətə məhkum olan və cəzalanması lazım olan bir şəxs, onu cəza və işkəncədən xilas etməsi və onun barəsində vasitə və şəfaətçi olması üçün, bir şəxsi vasitə qərar verir və ya maddi mənfəət və üstünlüklərə yetişmək üçün, bir şəxsdən istifadə edib, onun vasitəçiliyi ilə öz məqsədinə yetişir.

Şəfaətin qisimləri

İşarə

Şəfaətin lüğəti mənasına diqqət edərək, onun üçün qisimlər saymaq olar. Baxmayaraq ki, onlardan bəzisi terminoloji şəfaət deyildir:

•Xilqətdə şəfaət

Təkvin və yaranış aləmində şəfaət bu mənədadır ki, bu dünyanın güclü qüvvələri, zəif qüvvələrinə əlavə olur, onları yaranış hədəfləri və təkamül yolunda irəliyə aparırlar. Günəş saçır, yağış yağır və toxumları yerin dibində, onların daxili istedadlarının feliyyəyə yetişməsi

“ .[١] –\Müfrədat”, s 263 .

və həyat gövdələrinin torpağın altından və dənələrdən cücərməsi üçün hazırlayır. Bunun özü bir növ şəfaətdir. Çünki bir güc başqa bir gücə əlavə olur ki, zəif gücün təkamülü üçün yol açılsın.

Digər tərəfdən, yaranış səbəblərinin hamısı Allah-Taalanın zatı ilə bitir. Onların hamısı, Allahın saysız nemətlərinin və sonsuz rəhmətinin yayılması üçün, Allah ilə yaranış və varlıq aləmi arasında vasitələrdir. Bu açıqlamaya əsasən, təbiətin bütün səbəbləri, Allah feyzinin məcrasıdır. Hər bir səbəb, öz nəticəsinə feyz yetirmək vasitəsidir. Deməli, hər bir səbəb, İlahi rəhmətin yayılması və yaranış nemətinin yetişməsində şəfaətçi bir vasitədir.

Yaranış səbəbləri, Allah - Taalanın zatının məxluqudurlar. Özlərindən heç bir vücut müstəqilliyi yoxdur. Onların vücudu ondandır. Allahın uca sifətlərindən kömək istəyirlər. Əslində vücut feyzi və rəhmət yayımının mənşəyi Allahın uca sifətləri, o cümlədən Allahın həyat, xaliqlik, raziqlik və rəhmaniyyətidir ki, həyat, ruzi, yaranış və bunlardan başqalarının mənşəyidir.

Başqa ibarə ilə, İlahi feyzlər uca sifətlərdən süzülür və səbəb məcrasından bu feyzlərin qabiliyyəti olan yerlərə nemət və rəhmətləri yetirir.

Buna əsasən, nemət və rəhmətin genişlənməsi, yayılmasında və vücut feyzinin yetişməsində həqiqi şəfaətçi, Allah Taalanın zatıdır və mütləq şəfaətçi Odur. Səbəbləri yaradıb və onları geniş rəhmətinin və vücut feyzinin yetişməsində vasitə qərar verən Allahdır.

Buna əsasən, əgər Allahdan başqa bir mövcud, şəfaətçi

səh:102

olub və şəfaət etsə, istər yaranış mərhələsində və istərsə də axirət bağışlanması və məğfirəti məqamında, hamısı onun izni ilə və onun tərəfindən seçilməklədir.

Səhifeyi-Səccadiyyədə belə oxuyuruq:

«اللهم صل على محمد وآله وشفع في خطايي كرمك... ولا شفيع لي اليك فليشفع لي فضلك»

—“İlahi! Məhəmməd və ali Məhəmmədə salam göndər və mənim səhvlərimdə öz kərəmini şəfaətçi qərar ver, İlahi! Mənim sənin yanında heç bir şəfaətçim yoxdur, onda sənin fəzlin mənim üçün şəfaət etsin(۱).” —

۲. Əməldə şəfaət, yaxud şəriətdə şəfaət

Hər bir cəmiyyətdə və hər bəndə və ağa arasında, iki cür qanun var: Biri, cəmiyyətin onlara əməl etmək vəzifəsi olan və onlar qarşısında məsul olan, qanun və qaydalar. O biri, o qanunlara riayət edib, ya riayət etməyənlər üçün qoyulan mükafat və cəzalar. Ona görə də hər bir qanun kənarında, o qanunu pozmanın cəriməsi və bəzən də ona əməl edənlər üçün, həvəsləndirmə mükafatları da qoyulur.

Əlbəttə, bəşər qanunlarında, bəzi nadir halları istisna edərək, mükafat olmur, lakin İlahi qanunlarda, həm savab - mükafat və həm əzab - cəza vədəsi, bir-birinin kənarında açıqlanıb.

Allah insanların xoşbəxtlik və təkamülü üçün, iki şey qərar vermişdir: Biri qanun və hökmün əsası, o biri isə qanunu pozarkən cəza və ya ona əməl edərkən mükafat.

Xoşbəxtliyə və insan təkamülünə yetişmək üçün və başqa sözlə, axirət savablarından faydalanmaq və İlahi

səh:103

“.[\]-\Səhifeyi Səccadiyyə, dua 31, fəraz 25 – 26 .

cəzalardan xilas olmaq üçün, doğru və ağıl qəbul edən yol odur ki, İlahi əmrlərə əməl olunsun. Səmavi qanunları və hökmləri çatdırmaq vasitəsi olan İlahi rəhbərlərdən və peyğəmbərlərə itaət olunsun. İlahi rəhbərlərə itaət edib, Allahın qanun və əmirlərinə əməl edən şəxslər, əlbəttə, savab - mükafat və maddi - mənəvi təkamülə yetişib, qanun və hökmləri pozmanın əzab və cəzalarından amanda qalacaqlar.

Digər mühüm məsələ budur ki, əməllərin nəticəsi və mükafatlar, axirət dünyasına məxsus deyil, əksinə İlahi göstərişlər və əməllərin bəzisi, öz yaxşı, ya pis nəticələrini bu dünyada da göstərəcəklər. Yəni axirət dünyasında itaət və günahın, mükafat və cəzasından əlavə, bu dünyada da yaxşı və pis nəticələri olacaq.

İlahi rəhbərlərdən itaət, səmavi göstərişlər və vəzifələrə əməl etmək də bir növ şəfaətdir. Hansıki insanla yanaşı olduqda, insanın təkamülünə və xoşbəxtliyə yetişməsinə səbəb olub, insanı cəzalardan qoruyur və İlahi razılığa yetişməyə və mükafatlanmalarla sona yetir.

Şəfaətin bu qismini, təşrii şəfaət də adlandırmaq olar. Çünki, təşri və qanun qoymaq, insanın dünyəvi və axirət təkamülünə və xoşbəxtliyinə yetişməsində vasitə və şəfaətçidir.

Həmçinin onu əməlin şəfaəti adlandırmaq olar, çünki əməl insana şəfaətçidir və onunla olub, onu əzab və cəzadan qurtarıb və əməlin mükafat və savabına yetirir.

Rəvayətlərdə də, bəzən şəfi (şəfaətçi) kəlməsi, Allahın itaətinə deyilib; necə ki, Əmirəl - möminin (ə) - ın Nəhcül - bəlağəsində oxuyuruq_ “ (فاجعلوا اطاعه الله... شفيعا) ”_

səh:104

şəfaətçi qərar verir(۱).”

Buna əsaən, Allahın itaəti, özü şəfaətçidir və insan Allaha itaət etmək vasitəsilə, ona layiq olan təkamül və xoşbəxtliklərə yetişəcək.

Şəfaətçi kəlməsi, Qurani-kərim barəsində də işlənib. Quranın şəfaəti bu cürdür: Bir cəmiyyət və ya bir şəxs Qurana əməl edərsə, Qiyamət günündə Quran onun üçün şəfaətçi və vasitə olar.

Bu məsələ rəvayətlərdə müxtəlif ibarələrlə bəyan olmuşdur, o cümlədən:

«الشفعاء خمسة: القرآن والراحم والامانه و نبيكم و اهل نبيكم»

_“Şəfaət edənlər beş dənədir: Quran, qohumlar, əmanətdarlıq, sizin peyğəmbəriniz və sizin peyğəmbərin əhli ___-___ beyti(۲).”_

• Rəhbərin şəfaəti

İnsanın bu dünyada yerinə yetirdiyi əməl və rəftarların hamısı, o biri dünyada təcəssüm edəcək, öz həqiqi formalarında görünəcəklər. Nəinki yalnız əməllər, hətta dünyada insanlar arasında olan maddi və mənəvi əlaqələr də, o dünyada xarici və zahiri formalar tapacaq. Əgər bir şəxs bu dünyada, başqasının hidayətinə səbəb olsa, rəhbərlik və ardıcılıq əlaqəsi onların ikisi arasında qiyamətdə xarici formasına düşəcək. Bu dünyada imam və hidayətçi olan şəxs, o dünyada da, imam və rəhbər formasında, hidayət olan şəxs isə, itaət edən və hidayət edənin ardıcılıq formasında zahir olacaqlar. Haqq rəhbərlər öz ardıcılarını qiyamətdə əbədi xoşbəxtliyə yetirəcək, onların təkamül və İlahi nemətlərə yetişmələri

səh:105

“ .[۱] – Nəhcül - bəlağə”, Sübhi saleh, x 198 .

“ .[۲] – Bəharül - ənvar”, c. 8, s 43 .

üçün vasitə və şəfaətçi olacaqlar. Başqalarının zəlalət və azgınlığına səbəb olan batil rəhbərlər də , O gün öz ardıcılarını əməllərinin əzab və cəzasına tərəf rəhbərlik edəcəklər. Əslində onların İlahi əzablara yetişmələrində vasitə və şəfaətçi olacaqlar. Bunu nəzərə alaraq, şəfaətin qisimlərindən birini, rəhbərin şəfaəti bilmək lazımdır.

Allah Quranda buyurur:

{يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ انْسَانٍ بِمَا مِهْم...}

—“Bir gün (qiyamət günü) bütün insanları öz imamları (ardınca getdikləri rəhbərləri, yaxud peyğəmbəri və ya əməl dəftərləri) ilə birlikdə (hüzurumuza) çağıracağıq^(۱).”—

{يقدم قومه يوم القيامة فاورد هم النار...}

—“(Firon) qiyamət günü camaatının qabağında gedib, onları atəşə (Cəhənnəmə) aparacaq^(۲).”—

Buna əsasən, həm həqiqi və əsl rəhbərlər, axirət dünyasında öz ardıcılıklarının vasitə və şəfaətçiləridilər, onları cənnətə və İlahi nemətlərə tərəf göndərərlər və həm də zəlalət və azğınlıq rəhbərləri (fironlar), öz ardıcılıklarını cəhənnəmə yetirməkdə, onların şəfaətçisi olurlar.

Bunların hər ikisi, bu dünyada itaət və rəhbərliyin təcəssümüdür. Əlbəttə, bu dünyada insan üçün hər bir rəhbərə itaət etmək, ixtiyaridir. O biri dünyada isə, qeyri ixtiyari olacaq, yəni ki, insan qiyamət günündə dünyada ardınca getdiyi imamın itaətindən boyun qaçırıb və onun ardınca getməyə bilməz. Çünki o gün olunan tabeçilik və ardıcılıq, bu dünyadakı hərəkət və ardıcılığın xarici təcəssümüdür.

səh:106

“.[۱]-۱İsra”, 71 .

“.[۲]-۲Hud”, 98 .

Rəvayətlərdə belə bir şəfaətə də işarə olunub. Bir neçə nümunəni diqqətinizə çatdırırıq:

A - İslamın əziz Peyğəmbəri (s) - dən nəql olub:

«فاذا التبست عليكم الفتن كقطع الليل المظلم فعليكم بالقرآن فانه شافع مشفع وماحل مصدق ومن جعله امامه، قاده الى الجنة ومن جعله خلفه، ساقه الى النار و هو الدليل يدل على خير سبيل و هو كتاب فيه تفصيل و بيان»

—“Nə vaxt fitnələr qaranlıq gecə kimi sizi tutsa, Qurana pənah aparın, Çünki Quran, şəfaəti qəbul olunan bir şəfaətçidir və vasitəçiliyi təsdiq olunan bir vasitəçidir. Kim Qurani özünə rəhbər və hakim tutsa, onu behiştə aparar. Km ki__,_ Qurana arxa çevirsə, onu cəhənnəmə aparar. O, ən yaxşı yollara hidayət edən bir hidayətçi və elə bir kitabdır ki, onda xoşbəxtlik və bədbəxtlik yolları və vəzifələr geniş şəkildə bəyan olmuşdur(1).” —

Bu hədisə işarə etməkdə məqsədimiz əsasən, “və mən cə`ələhu əmaməhu, qadəhu iləl cənnəti və mən cə`ələhu xəlfəhu, saqəhu ilənnar” cümləsidir. Çünki, bu dünyada Qurani özünə rəhbər və imam qərar verən şəxsin, o dünyada Quran onun behiştə tərəf aparar rəhbər və imamıdır. Bu dünyada Qurana arxa çevirən şəxsi, orada da Quran onu cəhənnəmə tərəf aparacaq. Bu, dünyada rəhbərə itaətin təcəssümüdür ki, şəfaətin örnəklərindən sayılır.

B. İmam Sadiq (ə) aşağıdakı ayənin izahında buyurublar.

{وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ}

“Rəbbinin hüzuruna cəm ediləcəklərindən qorxanları onunla (Quranla) xəbərdar et. Onların Allahdan başqa heç bir hamisi və havadarı yoxdur. Bəlkə də, onlar (bununla) pis əməllərdən_ səh:107

. [1] - Usuli- kafi (mütərcim) , c 4, s 398 - 399, fəzlul - quran kitabı, h 2 .

“qorxub çəkinələr(1).” _!

Buyurur:

«وانذر بالقرآن من يرجو الوصول الى ربهم ترغيبهم فيما عنده فان القرآن شافع مشفع لهم»

“Quran vasitəsilə, Allaha yetişmək ümidi olan şəxsləri qorxut və Allah yanında olanlarla həvəsləndir. Çünki Quran şəfaəti qəbul olan şəfaətçidir(2).” _

C. İslamın əziz Peyğəmbəri (s) - dən nəql olunmuşdur:

«تعلموا القرآن فانه شافع يوم القيامة»

“Quranı öyrənin. Çünki Quran qiyamət günündə şəfaətçidir(3).” _

D. Əmirəl-möminin Əli (ə) - dan nəql olmuşdur:

«واعلموا انه شافع مشفع وقائل مصدق وانه من شفع له القرآن يوم القيامة شفع فيه»

—“Bilin ki, Quran şəfaəti qəbul olunan şəfaətçidir və təsdiq olunan danışandır və hər kəs üçün Quran şəfaət etsə, onun şəfaəti də başqaları üçün qəbul olunar(۴).” —

Buna əsasən, Quranın şəfaəti bu cürdür: kim bu dünyada ona itaət etsə, ona əməl etsə, onu özünə rəhbər və hidayətçi etsə, bu əlaqə və bağlılıq o dünyada xarici və zahiri formaya düşəcək və Quran onu behiştə, mənəvi təkamül və İlahi nemətlərə tərəf hidayət edəcək. Quranın onun əleyhinə danışması da, onun bu dünyada Qurani - Kərimdən itaətsizliyinin təcəssümüdür. Bu da insanın axirət dünyasında cəhənnəmə getməsinə səbəb olacaq.

Şəfaətin, rəhbərin şəfaəti məsələsində, o biri dünyada, öz ardındakı bir dəstəyə rəhbərlik edən, özü başqa bir

səh:108

“ .[۱] - ۱Ən`am”, 51 .

“ .[۲] - ۲Məcməul bəyan”, c. 4, s 304 - 305 .

. [۳] - ۳Əhməd bin Hənbəlin müsnədi, c. 5, s 251 .

. [۴] - ۴Sübhi Salehin Nəhcül-bəlağəsi, x 176 .

rəhbərin aradıcılı və başqa bir imamın itaətçisi olsun. Ona görə də əziz Peyğəmbər (s) kimi bir şəxs, bütün məsum imamlar (ə) - in və digər haqq rəhbərlərinin, rəhbəri olacaq. Çünki o bu dünyada hamının rəhbəri və bütün imamların imamıdır. Əlbəttə imamlardan və rəhbərlərdən heç biri əziz Peyğəmbər (s) qədər

şəfaət etməyəcəklər. Bu barədə rəvayətlərimiz var ki, inşallah gələn bəhslərimizdə onlara işarə edəcəyik.

•Tövbə

Tövbə və haqqa qayıdış öz xüsusi şərtləri ilə, günahkar şəxsə əlavə olan və onun təkmilləşməsi ilə, onu haq bağışlanmasına yetişməsinə hazırlayan səbəblərdən biridir. Rəvayətlərdə də şəfaətçi kəlməsi tövbəyə deyilmişdir. Əmirəl-möminin (ə) - dan nəql olmuşdur:

«لا شفيع انجح من التوبه، لا شفيع انجح من الاستغنا لا شافع انجح من الاعتذار»

“Heç bir şəfaətçi, Allah dərğahında tövbədən (۱),
istiğfardan (۲)_ və üzr gətirməkdən çox nicat verən deyil(۳).”_

Tövbənin hər bir şəfaətçidən daha artıq xilaskar olmasının səbəbi:

۱.Tövbə insana bu dünyada əlavə olan şəfaətçilərdəndir. Allahın verdiyi vədəyə əsasən, İlahi bağışlanma tövbə edənlərə şamil olur:

{وَأِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا}

“Şübhəsiz ki, Mən həm də tövbə edib iman gətirəni yaxşı işlər görüb, sonra da doğru yolu tutanı çox bağışlayanam(۴).”_!_

. [1] – 1 Vəsailuş – şiə, c. 11, s 265 .

. [2] – 2 Qürərul-hikəm, c. 2, s 84 .

. [3] – 3 Həmin .

“ . [4] – 4 Taha”, 82 .

2. Tövbə hamıya şamil olan və ümumi bir şəfaətdir və bütün günahlarda, hətta küfr və şirkdə də təsirlidir. Bu mənada ki, əgər müşrik və kafir də tövbə edib, Allaha tərəf qayıtsa və islama iman gətirsə, əlbəttə Allahın bağışlamasına şamil olacaq. Amma Qurani Kərimin buyurduğu:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ}

– “Allah Ona şəriki qoşmağı əsla bağışlamaz. Bundan başqa olan günahları isə dilədiyi kimsə üçün bağışlar(1).” –

Burada işarə şirk halında, küfr və şirkdən tövbə etmədən dünyadan gedən şəxsədir. Belə bir şəxs İlahi bağışlanmağa şamil olmur. Amma tövhid və islamla dünyadan gedən şəxslərin digər günahları , hətta tövbə də etməsələr, bağışlanması mümkündür.

3. Tövbə, onda olan şərtlərlə, günahkar şəxsə daxili bir dəyişiklik yaradır, onun düzəlməsinə səbəb olur və onun keçmiş günahları tövbə sayəsində silinir. Bu məsələ barəsində Əmirəl-möminin (ə) - dan nəql olunmuşdur:

«ثمره التوبه استدراك فوارط النفس»

—“Tövbənin faydası, nəfsin səhvlərini silməkdir(۲).” —

♣İlahi peyğəmbərlərin duası

Şəfaətin qisimlərindən biri, hansı ki, onun baş verməsi (tövbə kimi) bu dünyadadır, İlahi peyğəmbərlərin, mələklərin, Allah övliyalarının və möminlərin duasıdır ki, əgər insanla yanaşı olsa, elə bu dünyada İlahi bağışlanmağa səbəb ola bilər.

səh:110

“ .[۱] - Nisa”, 116 .

. [۲] - Müstədrəkul vəsail, c. 12, bab 86, s 130 .

Həzrət Yusif (ə) - in əhvalatında görürük, Yəqubun övladları öz işlərindən peşman olan vaxt, atalarına üz tutub, ərz edirlər:

{قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ}

(Oğlanları ona:) " _Ata! Bizim üçün günahlarımızın bağışlanmasını dilə. Biz, doğrudan da, günahkar olmuşuq!" dedilər(۱).” —

Həzrət Yəqub (ə) da cavabında buyurur:

{قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}

—“(Yəqub) dedi: Mən Rəbbimdən sizin bağışlanmağınızı diləyəcəyəm. O, həqiqətən, bağışlayandır, rəhm edəndir(۲)” —!

“.[١]-١Yusif”, 97 .

.[٢]-٢Həmin, 98 .

“.[٣]-٣Nisa”, 64 .

“.[٤]-٤Şura”, 5 .

—“Ərşi daşıyanlar və onun ətrafında olanlar (mələklər) öz Rəbbini həmd-səna ilə təqdis edir, Ona (qəlbən) inanır və mö'minlərin bağışlanmasını diləyərək belə deyirlər: "Ey Rəbbimiz! Sənin rəhmin və elmin hər şeyi ehtiva etmişdir. Artıq tövbə edib Sənin yolunla gedənləri bağışla, onları cəhənnəm əzabından qoru(١)" _!

Əlbəttə, peyğəmbərlər, övliyalar, mələklər, və möminlərin duası, şəfaətin lüğəti mənasını nəzərdə tutaraq və həmçinin onların duasının günahkar şəxslə yanaşı olub və onu günahın təsir və nəticələrindən xilas etməsini nəzərdə tutaraq, bir növ şəfaətdir, lakin şəfaətçi kəlməsinin işlənməsi nəzərindən, rəvayətlərdə elə bir yer tapmadıq ki, bu bağışlanmaq vasitəsi şəfaət kimi işlənmiş olsun. Bir halda ki, tövbə, əməl və... kimi yerlərdə, şəfaətçi kəlməsi işlənmişdir.

Şəfaətin dörd qisminin hamısı, onun baş vermə yerini və insana əlavələnməsi bu dünyada olan şəfaətdir. Bu şəfaətin ardınca, bağışlanmaq və məğfirət, bəzən bu dünyada şəxsə nəsib olur və onun nəticə və təsiri, o dünyada da ona yetişəcəkdir.

•Bağışlanmaq şəfaəti

İndiyə kimi, şəfaətin qisimlərindən bəyan olunanlar, baxmayaraq ki, şəfaətin lüğəti mənasındakı həqiqi örnəklərindən idi və onların bəzisinə də rəvayət və hədislərdə,

şəfaətçi və bunun kimi kəlmələr deyilmişdir. Əgər bunları şəfaətçi adlandırsaq, bu kəlməni düzgün işlətmişik, lakin onların heç biri istilahi və Quran ayələrinin

səh:112

“.[۱]-Qafir”, 7.

nəzərində olan şəfaət deyil. İstilahi şəfaət odur ki, günahların bağışlanması, əfvi və məğfirət üçün vasitəçilik, qiyamət günündə baş versin. Şəfaətin bu qisminə çoxlu iradlar etmişlər.

Şəfaətə aid ayələr də (istər şəfaəti inkar edən ayələr və istərsə də isbat edən ayələr) şəfaətin baş vermə yerini qiyamət günü qərar veriblər. Burada bu ayələrdən bəzisinə işarə edirik.

{وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ}

—“Qorxun o gündən ki, (Allahın izni və köməyi olmayınca) heç kəs heç kəsin karına gələ bilməsin (heç kəs heç kəsə öz əməmindən bir şey verə bilməsin), heç kəsdən şəfaət (bu və ya digər şəxsin günahlarının bağışlanması barəsində xahiş, iltimas) qəbul olunmasın(۱).”_

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ}

—“Ey iman gətirənlər! Alış - verişin, dostluğun və şəfaətin mümkün olmayacağı gün (qiyamət günü) gəlməmişdən əvvəl, sizə verdiyimiz ruzidən paylayın(۲)”_!

{يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا}

“O gün Rəhmanın izin verdiyi və söz danışmağına razı olduğu kəslərdən başqa, heç kimin şəfaəti fayda verməz(۳)”!

{وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى}

“Göylərdə neçə-neçə mələklər vardır ki, onların şəfaəti heç bir fayda verməz. Ancaq Allah Öz istədiyi və razı olduğu kimsəyə (mələyə, yaxud möminə) izin verdikdən sonra (onun

səh:113

“. [۱] – ۱Bəqərə”, 48 .

. [۲] – ۲Həmin, 254 .

“. [۳] – ۳Taha”, 109 .

__şəfaəti fayda verər(۱).”_ (

Ayələri düşünəndə, Qurani-Kərimin nəzərində olan şəfaətin qiyamət günündə baş verəcəyi məlum olur və belə bir gündə , bir dəstə Allahın iznilə, şəfaətə layiq olan günahkarlardan bir dəstəsini şəfaət edəcəklər.

Əlbəttə, şəfaətdən faydalanmaq şəraiti bu dünyada hazırlanmalıdır və şəfaətdən faydalanmaq üçün ləyaqət, bu dünyada əldə edilməlidir.

səh:114

“ .[۱] – Nəcm”, 26 .

səh:115

ŞƏFAƏT NƏTİCƏSİNDƏ RUH VƏ NƏFSDƏN ÇİRKİNLİKLƏRİ APARMAQ

İşarə

Şəfaətin keyfiyyət və həqiqətinin, həmçinin bəşəri şəfaətlərlə fərqlərinin aydın olması üçün, iki müqəddimə və çox mühüm bir məsələyə izah verməliyik.

Birinci müqəddimə: Allahın geniş rəhməti

Bütün yaranış aləmində cari olan, həm təbiət və maddə aləmində, həm qeyri maddi və ölümdən sonrakı aləmdə cari olan, yaranışın qəti qanunlarından olan, ümumi bir qayda budur ki, Allahın rəhməti hər bir şeyi əhatə edir və hər bir şeyə qalibdir.

Kumeyl duasının əvvəlində oxuyuruq:

«اللهم انى اسئلك برحمتك التى وسعت كل شىء»

—“İlahi! Hər bir şeyi əhatə edən rəhmətin vasitəsilə səndən istəyirəm.”—

Quranda da Allahın rəhmətinin genişliyi, müxtəlif ayələrdə təkid olunmuşdur, o cümlədən:

{فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ}

—“Əgər onlar səni yalançı hesab etsələr, de: "Rəbbiniz böyük
səh:116

—mərhmət sahibidir(۱).—

İndi bu sual qarşıya çıxır ki, Allahın rəhməti nədir? İlahi rəhmətin nişanələri hansıdır? Biz adətən “rəhmət” kəlməsini eşidəndə, ürək yanan, rəhimli və mehriban bir adam zehnimizə gəlir. Halbuki, “Allahın rəhməti genişdir və hər şeyi əhatə edir, “ya” rəhmət və elmi, hər yerdə və hər şeydə caridir” deyən vaxt, mənası mən və sizdə olan rəhmət deyil, əksinə İlahi rəhmətin genişliyində məqsəd budur ki, aləmin hamısı Allahın rəhmətinin təcəllisidir. Varlıq aləmi, istər maddə və istərsə də qeyri maddə aləmində onların hamısı, onun rəhmətinin təcəlli və təcəssümüdür. Varlıq aləminin hamısı, Allahın rəhmətidir. Hər nə varsa onun rəhmətidir. Qurani-Kərimdə buyurur:

{وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ}

—“(İnsanlar) ümitsizliyə qapılıandan sonra, yağmur göndərən, nemətini (yağışını) açıb paylayan Odur(۲).”—

Yağışın yağması nəticəsində, yer yaşıl, tərəvətli olur və özünə yeni həyat tapır. Buna əsasən, təbii və yaranış təsiri olan və yerdə yaranan həyatı, Quran rəhmət adlandırır. İndi “ğəys” (yağış) deyəndə məqsəd, istər yağışın özü olsun (hansı ki, rəhmətidir və hər yerdə yayılır) və istərsə də yağışdan yaranan nəticə olsun (hansı ki, gül və bitkinin bitməsindən və həyatdan ibarətdir.), fərq etmir. Hər halda, Quran təbii bir mövcuda, rəhmət kəlməsini işlətmişdir.

Deməli, hər bir şey, insan, varlıq sistemi və vücud aləminin hamısı, İlahi rəhmətlərdən biridir. Allahın nemətlərinin hamısı, İlahi rəhmətlərdir:

Su, hava, işıq, qaranlıq, gündüz, gecə, günəş, ay, ulduzlar,

səh:117

“.[١]-١٥n`am”, 147 .

“.[٢]-٢Şura”, 28 .

yer, gül, bitki, bunların hamısı İlahi rəhmətin təcəllisidir.

Geniş rəhmətin təcəssümünə bir neçə nümunə

Əgər bu aləmə və öz ətrafımızdakılara bir az diqqət etsək, faydalı, sağlam və sağlam mövcudatın, faydasız və qeyri sağlam şeylərdən çox olduğunu görərik. Sağlam insanlar, xəstə insanlardan min dəfələrlə çoxdur. Xəstəlik və bəla nadir olan şeylərdəndir. Varlıq və yaranış aləmində, əsas qanun budur ki, İlahi nemətlər və yaranmışlar sağlam, sağlam və bəlasız olsunlar. Bunların hamısı, İlahi rəhmətin üstünlüyü və genişliyinin təzahürüdür.

Allah insanın və heyvanların bədəninə, elə bir qüvvə yaradıb ki, bacardığı qədər, xəstəlikləri özü uzaqlaşdırır. Əslində, dərman o qüvvəni gücləndirir ki, xəstəliklə daha yaxşı mübarizə edə bilsin. Sınımış sümüyü bağlamaqla, ya başqa vasitələrlə, bu iki hissəyə bölünmüşü bir – birinin kənarında qoyurlar, bədən özü bir müddətdən sonra, sınığı düzəldir. Deməli, dərman bədənin qüvvəsini gücləndirir ki, özü onu düzəltsin, lakin dərman sümükləri bir – birinə birləşdirmir.

Allah çirkinlikləri aradan aparmaq üçün, varlıqlar təyin etmişdir. Dənizin suyu, ağaclar və bitkilər, havanı saflaşdırırlar. Əgər havanın belə yuyulub saflaşması olmasaydı, insan heç vaxt diri qala bilməzdi; Yəni bir müddətdən sonra, hava karbon qazıyla dolardı, insan nəfəs ala bilməyib, boğulardı və sağlam havaya ehtiyacı olan varlıqların hamısı, məhv olardılar. Allah, nəfəs olmağın mümkün olmasına görə havanı daima saflaşdırmaq üçün su, bitki və ağacları təyin etmişdir. Biz bu nemətlərin hamısından xəbərsizik. Bu İlahi nemətlər,

səh:118

bizim diqqətimiz olmadan, bizim ətrafımızdadır və öz işlərini görürlər.

İnsan çoxlu ifrazat və zibil istehsal edir. Heyvanlar da belədir, ifrazatları var. Öləndən sonra da bədənləri iylənir. Bunların hamısı bu formada yerdə qalsaydı, yer kürəsində daha yaşamaq olmazdı, lakin Allah Taala, kiçik varlıqlar yaradıb, hansı ki, biz onlara mikrob, bakteriya və s... deyirik. Bunlar ifrazat və artıq şeyləri bir – birindən ayırır, məhv etməyə əmr olunublar. Bunlar olmasaydı, çox çəkməzdi ki, dünya zibil ilə dolardı və diri varlıqlar heç vaxt öz həyatlarına davam edə bilməzdilər.

Deməli, insan maddə və təbiət aləminin harasına baxsa; öz bədəninə, bitkilər aləminə, heyvanlar aləminə, dənizlərə, atmosferə və s. İlahi nemətləri, mehribanlığı, lütf və mərhəmətin təzahürünü görür. Allahın rəhmətinin genişliyinə və çoxluğunu etiraf edər. Əlbəttə, bəla, müsibət, sel və zəlzələ kimi hadisələr də qarşıya çıxır. Bunlar Allahın sonsuz nemətlərinin qarşısında, sıfır və yox dərəcəsindədir.

İlahinin rəhmət təzahüründən biri də, insanların nəfs və ruhudur. İnsanın fitrəti pak, Allah- pərəst və Allah axtaran, haqq və ədaləti, yaxşılıqları və üstünlükləri istəyəndir. Bu Allahın rəhmətinin təzahürüdür. Əlbəttə, yaşayış mühiti, ailə, ata, ana və s., insanı dəyişir, amma insanın zat və fitrəti pak və sağlam yaradılmışdır. Mübarək ayə buyurur:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا}

“(Ya Rəsulum! Ümmətinlə birlikdə) batıldən haqqa tapınaraq (pak bir müvəhhid, xalis təkAllahlı kimi) üzünü Allahın fitri

səh:119

__olaraq insanlara verdiyi dinə (islama) tərəf tut(۱)_.”

Yuxardakı ayəyə əsasən, insanların fitrəti din, Allahpərəstlik və tövhidə əsasən qurulub.

İlahi peyğəmbərləri göndərməyin özü, Allahın rəhmətinin təzahürlərindəndir. Allah peyğəmbərlər və kitablar göndərdi; Yəni bizə ağıl verdi, pak fitrət bağışladı və yol göstərən də göndərdi ki, doğru yolu bizə göstərsin. Bunların hamısı, İlahi rəhmətin təzahürlərindəndir.

Bağışlamaq İlahinin geniş rəhmətinin təcəssümüdür

Bağışlanmaq və məğfirət də, axirətdə insana şamil olan, İlahinin rəhmətinin təcəlli və təzahürlərindəndir, lakin bağışlamaq və məğfirət insanın ruh və canından günahın pis təsirlərini aparmaq və yumaq mənasındadır. Çünki, günah insanda təsirlər yaradır və həmin təsirlər, o biri dünyada əzab və cəza formasına düşəcəkdir.

Allahın bağışlaması, günahın pis təsirlərini və çirkin nəticələrini məhv edir, insanın ruhunu təbiətdə mövcud olan yuyulma kimi təmiz edir və gözəlləşdirir. Mikrob və xəstəliyin əlamətlərini məhv edən dərman kimi.

Buna əsasən, günahın bağışlanması və məğfirəti bəşər hakiminin günahkar bir şəxsə güzəşt etməsi kimi istisna olan bir şey deyil, əksinə varlıq sistemində Allahın rəhmətinin çoxluğunun təzahürüdür. Ona görə də, Allahın bağışlamaq və məğfirətinin, insanlar arasında yayılan əfv və bəxşiş kimi olmasını təsəvvür etməməlisiniz. Əgər Allah günahkarın günahından keçib, onu əfv etsə və bağışlasa, bu bəşər güzəştlərindən fərqlənir. Çünki bəşər

səh:120

“.[\]-\Rum”, 30 .

arasında bir şəxs günah etsə, onu tənbeh edən və cəzalandıran şəxs, onu bağışlasa, günahkar şəxsə və onun ruhunda heç bir dəyişiklik baş vermir, yalnız “sənə güzəşt etdim və fikrimdən daşındım” deyir.

Dünyəvi cinayətlər barəsində də demək olar: Yalnız dünyəvi olan cinayət və pis işlər, insanın ruhuna təsir etmirlər; Yəni nə cinayət özü və nə də onun cəzası, heç biri insanın ruhuna təsir etmir. Amma Allaha itaətsizlik və günah edəndə, həmçinin günahın əfv və bağışlanmasında, ruhda zəncirvari dəyişikliklər və təsirlər yaranır. Günah edən insan belə deyil ki, yalnız bir əməli yerinə yetirdi və qurtardı, əksinə zina edən, yalan danışan, qeybət edən, şərab içən, bir nəfəri öldürən və başqa bir

günahı edən şəxsin, nəfs və ruhunda onun mənfi təsirləri yaranır.

Allahın əmrinə qarşı çıxmaq və Allahın əmr və qadağalarına məhəl qoymamaq, insanın ruhunda pis təsir qoyur və onu İlahi dərğahdan uzaqlaşdırır. Buna görə rəvayətlərdə gəlmişdir ki, insan qiyamət günündə, nəfsinin əməllər nəticəsində yaranacağı formada məşhur olacaq. Yəni əməlin nəticəsi nəfsani halət olub, onun nəfsində hər hansısa bir surətdə yaransın və ola bilsin ki, müəyyən bir heyvan formasına düşsün və həmin formada məşhur olsun.

İnsanın nəfsindəki günah, ağ vərəqdəki ləkə və çirkinliyə bənzəyir. Rəvayətlərimizdə var ki, insanın qəlbi ağ səhifə kimidir, birinci günahı edərkən, bu səhifəyə qara bir ləkə düşür; qara ləkə, əslində günahın insan nəfsinə etdiyi təsirdir. Sonrakı günah isə daha çox təsir edir, hətta o yerə çatır ki, insanın nəfs və qəlbinin səfihəsinin hamısı, qaralıb zülmətə çevrilir. Bu Allaha

səh:121

günah və itaətsizliyin nəticəsidir.

İndi əgər, İlahi bağışlanma bu şəxsə şamil olsa, bunu yalnız güzəşt hesab edib, fikrimizdən daşınmamalıyıq. Bağışlamaq Allahın geniş rəhmətinin budaqlarından və İlahi mərhəmətinin təzahürlərindən olduğuna görə, (bunu fürsət bilib) nəfsi yumaıı və günahın pis nəticələrindən təmizləməlidir.

Bağışlanmanın şərt və yollarından biri, tövbədir. Peşman olan, ağlayan, təvəssül edən, göz- yaşı tökən və tövbə edən bir şəxsin ruhunda, dəyişiklik yaranır. Bu daxili dəyişiklik, ruh və nəfsi

çirkinlikdən saflaşdırır. Ona görə də, yalnız dildə olan, qəlb və daxillə bağlı olmayan istiğfar, rəvayətdəkilərə əsasən, məsxərə sayılır.

Hər halda, İlahi məğfirət, Allahın rəhmətinin təzahürlərindən biridir və ona görə də mübarək ayə Allah mələklərinin dilindən buyurur:

{... رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

—“Ey Rəbbimiz! Sənin rəhmin və elmin hər şeyi ehtiva etmişdir. Artıq tövbə edib Sənin yolunla gedənləri bağışla, onları cəhənnəm əzabından qoru(۱)”_!

Bu ayədə “fəğfir” kəlməsindəki “fa” təfri fasıdır: yəni sənin rəhmətin geniş və əhatəli olduğu üçün, tövbə edənləri və öz yolunu gedənləri bağışla və öz rəhmətini onların halına da şamil et.

Allahın məğfirət və geniş rəhməti elədir ki, günah və Allahın müqəddəs nahiyəsindən uzaqlaşma səbəbilə, zülmətdə qaranlıqlaşan, qaranlıq və qəsavətli nəfsləri, saflaşdırır. Necə ki, təbiətdə bitkilər, ağaclar, dəniz suları

səh:122

“.[۱]–۱Qafir”, 7 .

çirkli və boğucu qazlardan havanı təmizləyir və saflaşdırırlar. Həmçinin Allaha məxsus varlıqları, yer və dənizdəki və s...

varlıqların ifrazatını məhv edib, ya istifadə etməyi, təbiəti təmizləməyi onlara əmr edib və tapşırılmışdır. İnsanın ruh və nəfsi də, günah nəticəsində qaranlıq və çirkinlik tapanda, Allahın bağışlanması ilə yuyulub, təmizlənməlidir.

Ona görə də namaz barəsində bəzi rəvayətlərdə buyurulub: “Hər gün beş dəfə namaz qılan bir şəxs, evinin qarşısından keçən arxda, hər gün beş dəfə özünü yuyan şəxs kimidir.”

Başqa bir rəvayətdə buyurur:

“Hər gün beş dəfə yuyunan şəxsin bədənində çirkinlik qalarmı? Qətiyyən yox, hər gün beş dəfə namaz qılmaq, ruhu beş dəfə yumaqdır.”

Bağışlanmaq vasitələri; tövbə, namaz, yaxşı əməllər və digər vasitələr kimi, bunların hamısı ruhu qaranlıqlardan təmizləyən vasitələrdir, beləliklə İlahi bağışlanma, insanın halına şamil olur.

Deməli birinci müqəddimə bu idi ki, ilahi rəhmət qalibdir, hər şeyi və hər yeri əhatə etmişdir. Allahın rəhmətinin təzahür və təcəssümlərindən biri, İlahi bağışlamaqdır.

İkinci müqəddimə: Səbəblər aləmi

Bu dünyada İlahi rəhmətin xüsusi səbəb, hesab, kitab və sistemi olduğu kimi, bağışlanmanın bəndələrə şamil olmasının da, özünə məxsus səbəb və xüsusi sistemi vardır. Heç bir şey səbəbsiz olmadığı kimi, Allahın rəhmətinin də hər bir yerdə xüsusi səbəbləri vardır. Allah havanı

saflaşdırır, bunun səbəbini dəniz suları, ağaclar və bitkilər və s... qərar vermişdir. Filan xəstəliyi aradan qaldırmaq istəsə, onun səbəbini xüsusi bir dərman, ya yemək, yaxud da bitkidə qərar vermişdir. İnsanın bədəninin mikrob, bəla və zəhərlərlə mübarizə edib, davam gətirməsi üçün, bədəndə bəzi qüvvələr qərar vermişdir.

Bu qanun, bəşərin hidayəti barəsində də caridir. Allah bəşəri hidayət etmək istəsə, (hansı ki, hidayət də Allahın rəhmətinin təzahürlərindən biridir) bu hidayətin xüsusi nəzm və sistemi varıdır., Allah vasitəsiz bir şəxsə vəhy etməz, əksinə bəzi şəxsləri rəsul və peyğəmbər kimi müəyyənləşdirib. Onlar da bir-birlərindən fərqlənirlər. Peyğəmbərlər (ə) – in möcüzələri var. Bu möcüzələr də fərqlidirlər. Deməli, İlahi rəhmətin təcəssüm və təzahürlərindən olan camaatın hidayəti də, xüsusi səbəbə və məxsus bir nəzm və hesaba malikdir.

Bağışlamaq səbəbləri

Bəndələrə bağışlanmanın şamil olmasının da, xüsusi səbəb və sistemləri var. Bağışlanmaq səbəblərindən biri, tövbədir. Tövbə ümumi bir işdir. Hər kəs tövbə etsə, hətta müşrik öz şirkindən tövbə etsə, Allah onu bağışlayar. Necə ki, Qurani-Kərimdə buyurur:

{وَأِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا...}

—“Şübhəsiz ki, Mən həm də tövbə edib iman gətirəni yaxşı işlər görüb, sonra da doğru yolu tutanı çox bağışlayanam(۱)”_!

Bağışlamanın səbəblərindən o birisi, saleh əməldir. Layiqli, yaxşı iş, İlahi təklif və vəzi- fələri yerinə yetirmək, bağışlanmaq üçün səbəbdir. Allah Taala Quran–

səh:124

“ .[۱] –\Taha”, 82 .

kərimdə buyurur:

{الْحَسَنَاتِ يَذْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ}

–“Həqiqətən, (beş vaxt namaz kimi) yaxşı əməllər pis işləri (kiçik günahları) yuyub aparar(۱).” –

“Günah” məxsus bir zamanda yerinə yetirilib və tamam olub. İndi günahdan bir şey qalmayıb ki, yaxşı iş onu aradan apara. Deməli, “günah”ın özü qalmayıb, lakin onun təsiri ruhda qalıbdır. İnsanın nəfsində, günahın yaratdığı qaranlıq və zülmət hələ də var. Yaxşı işlər həmin qaranlıq və təsirləri aradan aparır və məhv edir.

Günahın silinmə səbəblərindən biri də, böyük günahları tərk etməkdir. Bəzən kiçik günah edən şəxs, tövbə etməsə də, əgər böyük günahı tərk etsə, onda kiçik günahı aradan gedəcək. Əlbəttə əgər bir şəxs kiçik günahı təkrar etsə və onu həmişə yerinə yetirsə, bunun özü böyük günahdır. Bu barədə Qurani-Kərim buyurur:

{إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا}

“Əgər sizə qadağan olunmuş böyük günahlardan çəkinərsinizsə, Biz də sizin qəbahətlərinizin (kiçik günahlarınızın) üstünü örtər və sizi (şərəfli bir mənzilə) çatdırarıq(۲).”

Balaca günahları örtmək, Allahın geniş rəhmət və bağışlanmasının təzahürlərindəndir.

Başqa bir ayədə, “Allah Taala yaxşı iş görənlərin mükafatını, layiqincə verəcək,” bəyan edəndən sonra buyurur:

{الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ...}

“(O yaxşılıq edənlər ki) kiçik günahlar (xətalar) istisna olmaqla, böyük günahlardan və rəzil işlərdən (zinadan) çəkinərlər. Həqiqətən, sənin Rəbbin çox bağışlayandır (۳).”

səh:125

“. [۱] - Hud”, 114 .

“. [۲] - Nisa”, 31 .

“. [۳] - Nəcm”, 32 .

Bağışlanmaq səbəblərindən o birisi, şəfaətdir. Yəni günahı olub, dünyada tövbə və istiğfar etməyən, günahlarını silmək üçün o qədər də yaxşı əməli olmayan və bunun nəticəsində, günahlarından bir miqdarını özü ilə o biri dünyaya aparən şəxs üçün, Allahın geniş rəhməti lazım bilinir ki, yenə də bir yol və şərtlərlə, bağışlanmağa şamil ola bilsin. O yol budur: İlahi məğfirət kamil nəflər, Peyğəmbərlər və övliyalar (ə)

vasitəsilə, ona şamil olsun. Əlbəttə, belə bağışlanmanın şamil olmasının da xüsusi şərt, hesab və sistemi var.

Bağışlanmanın şamil olmasında, şəfaətin rolu

Şəfaət vasitəsilə məğfirət və rəhmətin şamil olmasının mənası budur ki, tövbə edərkən və həmçinin yaxşı işlər görərkən, dəyişiklik baş verib, günahların və pis əməllərin təsirlərinin silinməsi kimi, şəfaətdə də Peyğəmbərlər və övliyaların (ə) kamil nəfsləri vasitəsilə, günahların pis təsirləri, günahkar şəxsin nəfsindən silinir. Rəvayətlərin bəzilərində belə ibarələr gəlib: Peyğəmbər (s) bəzi şəxsləri kövsər hovuzunda yuyunduracaq. Bəlkə də bu, həmin məsələyə işarədir.

Əlbəttə, bu günahların necə aradan getməsini və günahın insandan silinməsində hansı hadisənin baş verməsini biz bilmirik. Bizə bu qədər məlumdur ki, tövbə, istğfar və s... nəticəsində bu dünyada dəyişiklik baş verdiyi kimi, axirətdə də şəfaətçilər yalnız, Allahdan: İlahi! Bu şəxsə əzab etmə, istəməyəcəklər. Çünki Allah əzab etməsə də, nəfs və ruhu həmin halda və çirkinlikdə qalıb, təmizlənməyən şəxs behiştə necə daxil ola bilər?

Şəfaətin şərtlərinin hamısı, o cümlədən, şəxsin şəfaətə

səh:126

layiqliyi və qabiliyyəti olarsa, şəfaət edən onun nəfsində dəyişiklik yaradar, onun ruh və nəfsinin çirkinlik və zülmətini “İlahi kömək” və “vilayi təsərrüf”lə təmizləyər. (Köynəyi yuyan kimi, o təmizlənər və saflaşar) Beləliklə, İlahi məğfirət ona şamil olar.

Buna əsasən, qabiliyyət mühüm bir şeydir. İlahi məğfirət baxmayaraq ki, geniş və ümumidir, lakin qiyamətdə, təmizlənmək və saflaşmağa qabiliyyəti olan şəxsə şamil olacaq. Bu dünyada da belədir, Allahın rəhməti ümumidir, yağış da İlahi rəhmətdir, lakin bəzi yerlərin qabiliyyəti var və yağış nəticəsində, gül və bitki bitirir. Bəzi yerlərin də bu cür qabiliyyəti yoxdur, məsələn, zibilliyə yağış yağarkən, əksinə, pis iylər çoxalır.

Yağışın təbiətinin lətifliyində şübhə yoxdur. Lakin bağda lələ bitər, şoranlıqda tikan.

Yəni İlahi rəhmət geniş və ümumidir, lakin bu yerin çıxarı yoxdur. Qiyamətdə də İlahi məğfirət hamıya şamil ola bilər, amma insanlarda qabiliyyət də lazımdır. Bəzi insanların ləyaqəti var, bəzilərinin isə yoxdur.

Hər halda, bütün şərtlər cəm olarsa, Allahın ümumi vilayət məqamına malik olan kamil insanların vilayi təsərrüfləri, bu insanın nəfsinin səhifəsini yuyarlar.

Əlbəttə, kamil nəflər vasitədirlər, feyz Allahdan yetişir, bu dünyada Allah öz rəhmətini vəsilələr və vasitələrlə yetirdiyi kimi, məsələn məxsus varlıqlar vasitəsilə yer və havanı saflaşdırır, orada da bu kamil nəflər vasitəsilə, qabiliyyəti olan çirkin nəfsi yuyar və təmiz edir.

Şəfaətin forması belədir ki, Allahın bağışlanması və rəhmətinin layiqli və qabiliyyətli şəxslərə şamil olmasını nəzərə alaraq, şəfaətçi vilayət əməlləri ilə şəfaətə ləyaqəti

olan bir şəxsin nəfsində dəyişiklik yaradır və günah nəticəsində onda yaranan qaranlıq və çirkləri aradan aparır və nəfsi yuyur.

İnsan günah edərkən, özü də nəfsində yaranan qaranlığı hiss edir, hansı ki, bu özü İlahi nemətlərdəndir. Bunu hiss etməsə, tövbə fikrinə düşməz. Səhv və günah edən insan görsə ki, neçə müddətdir tövbə etmir, dua oxumur, ağlamır, heç bir moizə məclisində olmayıb, Quran oxumayıb, dünya, maaddiyyat, dünyanın bər-bəzəyi, qadın, uşaq, pul və vəzifəyə neçə müddətdir məşğul olduğunu görsə, bu məsələlərə diqqət etsə, özündə qaranlıq hiss edər və dua məclisində oturanda, Kumeyl və İftitah duasını ləzzətlə oxuyar. Mübarək Ramazan ayının səhərlərində, heç olmasa Əbu Hənzə duasından neçə hissə oxuyar və ağlayar, nuraniyyət və qəlbinin saf olmasını hiss edər və uçmaq istəyər. Bu nəfsdə yaranan dəyişiklikdir. Ağlamaq və Allaha üz tutmaq, onu saflaşdırıb və nurlu etmişdir, necə ki, paltar yuyulandan sonra, təmiz və pak olur. Şəfaətdə də dəyişiklik baş verir, amma bu dəyişiklik, peyğəmbərlərin, övliaların və şəfaətçilərin əli ilə və Allahın iznilə, şəfaətə layiq olan şəxslər üçün baş verir.

səh:128

səh:129

HAQQ VƏ BATİL ŞƏFAƏTİN FƏRQLƏRİ

İşarə

Bu iki növ şəfaət arasındakı fərqi, aşağıdakılarda xülasələndiririk:

1) Doğru və həqiqi şəfaət Allahdan başlayır və günahkarda sona yetir, lakin batil şəfaət; yəni bəşər cəmiyyətində yayılan və olan

şəfaət, günahkardan başlayır və hakim, ya da günahkarın cəza hökmü əlində olan şəxsə sona çatır.

Doğru şəfaətdə, Allah vəsilə və vasitəni hərəkətə gətirir və şəfaətçi onun istək və iradəsi ilə, şəfaət meydanına ayaq basır və günahkarı Allahın geniş rəhmətinə şamil edir. Əslində həqiqi şəfaətçi, Allahın rəhmət sifətidir. Batil şəfaətdə isə, günahkar və cinayətkar, şəfaətçini həvəsləndirən və hərəkətə gətirəndir. Şəfaətçi, günahkarın onu vasitə və şəfaətə məcbur etdiyi bir vasitədir. Əslində, şəfaətçi günahkarın təsiri altında olur.

Şəfaəti Allaha məxsus bilən ayələr, bu məsələyə işarə edirlər ki, Allahın izni olmadan, heç bir şəfaətin baş verməsi mümkün deyil, o cümlədən buyurur:

səh:130

{قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا}

“De: " _Bütün şəfaət yalnız Allaha məxsusdur(۱).”_

Bu ayə, şəfaətin bütün növlərini Allaha məxsus etmişdir. Peyğəmbərlər, imamlar, mələklər və möminlərin və s. vasitəsi ilə baş verən müxtəlif şəfaətlər. Yaranış sistemində səbəb və vasitələrin hamısı onun tərəfindən olub və Allah qarşısında heç bir müstəqillikləri olmadıqları kimi, qiyamət səhnəsində də, Allah-Taalanın rəhmət və bağışlanmasını çatdırmaqda vasitə olan kamil nəfslər, Allah tərəfindən hərəkətə gətirilər. Onun istəyi və izni olmadan, vasitə və şəfaətçi olmazlar. Günahkarın da şəfaətçi qərar verməyə gücü yoxdur. Necə ki, çoxlu ayələr

bu məsələyə dəlalət edir. Aşağıda bir neçə nümunəyə işarə edirik:

{ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ }

—“Sizin Ondan başqa heç bir haminiz və şəfaət (əzabı dəf) edəniniz yoxdur(۲).” —

{ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ }

—“Allahın izni olmadan (qiyamətdə) Onun yanında (hüzurunda) kim şəfaət (bu və ya digər şəxsin günahlarının bağışlanmasını xahiş) edə bilər(۳)” —?

{ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ... }

—“O gün Rəhmanın izin verdiyi və söz danışmağına razı olduğu kəslərdən başqa, heç kimin şəfaəti fayda verməz(۴)” —!

Allahın izni olmadan şəfaəti qadağan və qeyri mümkün bilən, başqa ayələr də var. Duaların bəzində də Allahdan məsum imamları (ə) bizə şəfaətçi etməsini

səh:131

“.[۱]—۱Zümər”, 44 .

“.[۲]—۲Səcdə”, 4 .

“.[۳]—۳Bəqərə”, 255 .

“.[۴]—۴Taha”, 109 .

istəyirik, necə ki, Həzrət Rza (ə)1 ziyarət edəndən sonra oxunan duada, belə oxuyuruq:

«وابلغ امتی سلامی و دعائی شفعم فی جمیع ما سئلتک»

—“İlahi! Mənim salam və duamı imamlarıma yetir, və onları hacətlərimdə şəfaətçi et(1).” —

1. Bu iki növ şəfaət arasında olan başqa bir fərq odur ki, bəşərin adi şəfaətlərində, camaat şəfaətçinin seçimində azaddır və günahkar özü vasitə və şəfaətçini seçir, qiyamət gününün şəfaətində isə, şəfaətçinin seçimi Allahın yanındadır.

O, öz geniş rəhmətinə əsasən, günahkarlara bağışlanmanı çətdırmaq üçün, kamil nəflərdən şəfaətçilər seçir.

Bütperəstlər elə bilirdilər ki, özləri üçün şəfaətçilər seçə bilərlər. Ona görə də bütleri özlərinə şəfaətçi qərar verirdilər. Qurani-Kərim bu batil və puç xəyalı rədd edir və bir çox ayələrdə, açıq şəkildə buyurulur ki, heç bir mövcudun, onun izni olmadan, şəfaət haqqı yoxdur və şəfaətçi seçimi ona məxsusdur.

2. Batil şəfaətlərdə, “onun yanında şəfaət olunan” (başqalarının şəfaəti onun yanında olunan şəxs); Yəni qüdrət, yaxud hökümət sahibi, şəfaətçinin təsiri altına düşür, hökm və qanunu icra etmək üçün, onun iradəsində dəyişiklik yaranır. Amma günahkar və cinayətkarda heç bir dəyişiklik baş vermir. Doğru şəfaətdə qüdrət sahibi; Yəni Allah şəfaət edən şəxsə təsir qoyur. Onu təsiri altına salır, şəfaətə vadar və məcbur edir.

“Şəfaətçi” də izah verildiyi kimi, günahkar şəxsi

səh:132

“.[۱]–\Bİharül - ənvar”, c. 99, s 57 .

dəyişir və onu günahın təsirlərindən və ruhi qaranlıqlardan saflaşdırır.

۴Batil və səhv şəfaətlərdə hər cür günahkar və cinayətkarın, şəfaət oluna bilməsi mümkündür. Əlbəttə, bəzi şəxslər şəfaət üçün heç bir yer qoymurlar və qüdrət sahibinin nəzərində bağışlanmaz sayılırlar. Amma hər halda, batil şəfaətlər üçün xüsusi şərtlər yoxdur. Doğru şəfaətlərdə isə, belə deyil və hər bir günahkar şəfaətə şamil olmur.

۵Dünyəvi şəfaətlər, qanunda bir növ ayrı - seçkilikdir. Çünki qanuna, şəfaət olunan şəxsə görə, istisna formasında, göz yumulmuşdur. Amma şəfaət olunmayan şəxslər barəsində icra olunur. Axirət şəfaətlərində isə, şəfaət Allahın sonsuz rəhmətidir. Kamil nəfslər vasitəsilə, təmizlənmək və dəyişikliyə ləyaqət və qabiliyyəti olan şəxslərə şamil olur. Onları cəza və əzab yerindən çıxarır. Pak olandan sonra, qətiyyən, günahın pis təsir və nəticələri onlara şamil olmayacaq. İnsanın bədənində cərrahiyyə əməliyyatı ilə, şiş yaxud çürümənin qarşısını alan bir həkim kimi. Xəstə onun pis nəticələrindən amanda qalacaq.

Axirət şəfaətinə şamil olmayan şəxslər, qanunda ayrı - seçkilik olmasına görə deyil, əksinə, onlarda Allahın rəhmət və məğfirətinə şamil olmaq üçün qabiliyyət və ləyaqət yoxdur.

Günahkar onların özləridir ki, dünyada şəfaətə şamil olmaq üçün ləyaqət əldə edə bilməyiblər.

İndi “Şəfaətin həqiqəti, dünyəvi və axirət şəfaətləri arasındakı fərqlər” barəsində deyilən məsələlərə əsasən, iradlara cavab verməyə başlayırıq; əvvəlcə

səh:133

xülasə şəkliində iradları, sonra isə onun cavabını verəcəyik.

Birinci irad və onun cavabı

Birinci irad bu idi ki, şəfaətə ümid etmək, günaha cürət etməyə səbəb olur.

Bu iradı həm cavablandırmaq, həm də təhlil etmək mümkündür.

. Allah Quranda öz bəndələrinə bağışlanmaq vədəsi verib və buyurub:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ}

—“Şübhə yoxdur ki, Allah Özünə şərikin qoşanları əvf etməz, amma istədiyi şəxsin bundan başqa olan günahlarını bağışlar(۱).” —

Bu ayə tövbə yerinə aid deyil, çünki müşrik də öz şirkindən tövbə etsə, bağışlanar. Deməli, ayənin məqsədi, Allahın öz bəndələrinə, hətta tövbə də etmədikləri halda, vədə verdiyi bağışlanmaqdır.

Şəfaətə ümidvar olmaq, günahkarın günaha cürət etməsinə səbəb olarsa, onda bağışlanmaq vədəsinin də belə bir təsir və xüsusiyyəti var. Bağışlanmaq və məğfirətə ümidvar olmaq da, şəfaətə ümidvar olmaq kimidir. Hətta tövbə və onun qəbul olunma vədəsinin, günahkarı günah etməyə cürətləndirməsi mümkündür. İnsan, günah edəndən sonra tövbə etmək ümidi ilə, günah etməyə cürətlənəcək.

.Təhlil etmək və əsas cavab budur ki, şəfaət vədəsi iki yerdə cürətə səbəb olur:

səh:134

“.[\]–\Nisa”, 4 8 və 116 ayələr .

Birinci budur: Xüsusi bir şəxsə, ya ada, məsələn alimlər, seyidlər və onun kimi adlara, qəti formada şəfaət vədəsi versələr, yaxud bir, ya bir neçə xüsusi günah barəsində, qəti və heç bir şərtsiz şəfaət vədəsi versələr.

İkinci isə budur: Bütün günahlar, həmçinin bütün əzablar, axirət mənzillərinin və qiyamət gününün əhvalatlarının hamısı barəsində, şəfaətin heç bir şərtsiz və qəti vədəsi verilmiş olsun. Amma şəfaət müxtəlif cəhətlərdən naməlum olarsa, şəfaətin hansı dəstə, hansı günahkarlar barəsində, nə vaxt, axirət mənzillərinin hansında və hansı şərtlərlə baş verməsi məlum olmasa, bütün bu naməlumluqlarla şəfaətə qəti vədə də verməsələr, belə olduqda günaha cürət etməyə necə səbəb olar?

Heç vaxt, heç bir kəs, şəfaətə şamil olmasına yəqin tapa bilməz, çünki:

1. Şəfaət ayələrində bəyan olunduğu kimi, şəfaət Allahın iznində bağlıdır. Onun izni olmadan heç bir şəfaətçinin şəfaət etmək qüdrəti yoxdur. Heç bir günahkar, Allahın onun üçün şəfaət etməyə izin verməsinə yəqin edə bilməz. Bu naməlumluğun özü, yolu günahkara bağlayır və onun azadlıq hissini və cürətinin qarşısını alır.

2. Şəfaətin şərtlərindən biri, şəfaət olunan şəxsdən Allahın razı olmasıdır.

Buna əsasən, heç bir günahkar şəfaət şərtlərinə malik olmasına, inana bilməz. Heç bir şəxs, şəfaətə inamı, öz günahının bəhanəsi qərar verib və azadcasına hər bir günaha əl uzada bilməz.

3. Şəfaətin kimlər və ya hansı günahlar barəsində baş verməsi məlum deyil.

səh:135

4. Şəfaətin baş vermə zamanı məlum deyil. Məhşər günü əlli min ilə bərabərdir. Bu gündə çoxlu mənzil və dayanacaqlar var. Şəfaətin hansı mərhələ və zamanda baş verəcəyi məlum deyil. İnsan o mərhələlərin hamısını və həmin çətin sıldırımları keçəndən sonramı baş verəcək? Belə olarsa, onda günahkar illərlə əzab və işkəncə görməlidir. Məhşər günü cür- bəcür əzab və işkəncələr var. Sorğu - sual və hesab - kitab elə çətinidir ki, cəhənnəm əzabından heç də asan deyil. Siratdan keçmək, qiyamət gününün təhlükə və əzablarından xilas olmaq, çox çətin bir işdir. Qurani- Kərim həmin günü belə vəsf edir:

{ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ، يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلُّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ }.

—“Ey insanlar! Rəbbinizdən qorxun. (Allahın əzabından qorxub pis əməllərdən çəkinin, yalnız Ona ibadət və itaət edin). Həqiqətən, qiyamət gününün (axır saatın) zəlzələsi dəhşətli şeydir! , Onu görəcəyiniz gün hər bir əmzikli qadın əmizdirdiyi uşağını unudar, hər bir hamilə qadın bari-həmlini (vaxtından əvvəl) yerə qoyar (uşaq salar). İnsanları sərxoş görərsən, halbuki onlar sərxoş deyillər. Ancaq Allahın əzabı çox şiddətlidir(۱)”_!

Məşxər günündən əlavə, bərzəx aləmində olduğu müddətin hamısında (nə qədər uzanacağı məlum deyil) insan öz əməllərilə çətin vəziyyətdədir. Onun çətinlik, sıxıntı və əzabları da, qiyamət günündən az olmayacaq.

səh:136

“ .[۱] –\Həcc”, 1 və 2 .

Buna əsasən, bütün bu naməlumluqla, heç bir günahkar, şəfaətin ona şamil olacağına inana bilməz. Ən uzağı şəfaətə ümidi olacaq ki, ümid də insanda təsir qoyan səbəblərdəndir.

Öz gələcəyinə və özünü düzəltməyə ümidi olmayan, onsuz da cəhənnəm əzabına və oduna düşər olacağam, özlüyündə fikirləşən insan, heç vaxt özünü düzəltmək və tövbə etmək fikrinə düşməz. Çünki cəhənnəm odundan xilas olmağa ümidi yoxdur. Məşhur atalar sözlünə əsasən, öz - özünə deyər: “Su ki,

başdan yuxarı keçdi, istər bir çubuq olsun və istərsə də yüz çubuq.”

Özlüyündə fikirləşər ki, əgər cəhənnəmdə əbədi yanmalıyamsa, onda dünyada özümü günahın ləzzətlərindən niyə məhrum etməliyəm ki, dünyanı da özümə yandırıcı cəhənnəm edəm.

Nicat tapmağına ümidi olan şəxs, bəzi insanların onu çirkinliklərdən xilas etmələrinin mümkünlüyünü fikirləşsə, onda əməllərin pis nəticələrindən nicat tapıb, dəyişilmək və xoşbəxtliyə yetişmək, onun üçün mümkündür. Özünü düzəltməyə başlayar, həyat prqramını dəyişər və Allaha tərəf qayıtmaq fikrinə düşər.

Şəfaət, günahkarların üzünə ümid qapısının açıq olma səbəblərindən biridir, necə ki, tövbənin də belə bir rolu var.

İkinci irad və onun cavabı

İradın xülasəsi bu idi ki, Allahın heç bir şeyin təsiri altına düşmədiyi halda, şəfaətçinin istəyinin təsiri altına düşməsi necə mümkündür?

səh:137

Bu iradın cavabı da şəfaətin həqiqətinə diqqət etməklə aydın olur. Şəfaət feyz vasitəsi və kamil nəfslər yolu ilə, günahkar şəxsə yetişən, İlahi məğfirət və rəhmət sifətidir. Deməli, şəfaət edəni, şəfaət etməyə vadar edən odur. Şəfaət ondan başlanır və günahkarda qurtarır. Nəinki günahkardan başlaya və şəfaət edən, Allahı öz təsiri altına sala.

Bu təsəvvürün mənşəyi, həqiqi və doğru şəfaəti, dünyəvi şəfaətlərlə müqayisə etməkdir.

Üçüncü irad və onun cavabı

Bu irad da, qanunda ayrı - seçkilik idi, hansı ki, onun cavabı keçən bəhslərin əsnasında (doğru və səhv şəfaət arasında fərq) aydın oldu.

Dördüncü irad və onun cavabı

Dördüncü irad bu idi ki, günahkar şəxs, günahına görə müəyyən bir cəza və işkəncəyə layiqdirsə, onda cəzanı ondan götürmək, bir növ zülmüdür. Layiq deyilsə, cəzanı götürmək zülm deyil və ədalətə uyğundur. Deməli, bu cəza və işkəncələrin qoyulmasında əsas, zülm olmalıdır. Buna əsasən, ya cəzanı qoymaq zülmüdür, ya da cəzanı götürmək, bunlardan biri zülumdür. Bunların hər ikisi Allah - taalanın zatı barəsində qeyri mümkündür.

Bu iradın cavabında (şəfaət barəsində qabaqlar dediklərimizə diqqət edərək) demək lazımdır: Halına şəfaət şamil olan günahkar şəxs, Allahın bağışlanmasından qabaqkı halında qalarsa, bunun bir növ zülm olmasını demək mümkündür. Əslində belə şəfaət, bəşəri və batil şəfaətlər kimi olacaq. Bəşər şəfaətlərində belədir. Ya

səh:138

qanunun qoyulması zülmüdür, ya da oğrunun türməyə salınması zülmüdür. Hər halda bunlardan biri zülmüdür. Başqa ibarə ilə desək, bu iş qanunu pozmaqdır və əslində cəza qanunun əksidir.

İlahi bağışlanma və şəfaətə şamil olan şəxsə bir şəxsin şəfaət etməsi məsələsində, özünün əvvəlki halında qalmır, əksinə dəyişir, pak olur və bağışlanmağa layiq olur. Allahın iradə etdiyi şeylərin hamısı, hikmət və məsləhətə əsaslanır. Əgər günahı savaba çevirib və günahı örtürsə, hikmət və məsləhət üzündəndir.

Ona görə də, böyük günahlardan qorunan şəxslərin, Allah kiçik günahlarını örtür. Çünki, günah və kiçik günah edən şəxslərin ruh və nəfsində bu günah təsir qoymuşdur. Əgər bu təsir qalarsa, behiştə getməz. Ona görə də əvvəlcə pis və günah iş örtülüb, və ya yaxşı işə çevrilməli və sonra bağışlanmalıdır.

Mübarək ayə də buyurur:

{ فَأُولَئِكَ يَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ }

— “Allah onların pis əməllərini yaxşı əməllərə çevirər(۱).” —

Buna əsasən, şəfaət və İlahi bağışlanma, qanunun əksi deyil ki, zülm və ədalətin əksi olsun, əksinə mövzunun dəyişilməsidir. Tövbədə də belədir. İnsan elə bu dünyada tövbə etməklə özünü dəyişir və günahın cəza mövzusunda çıxarılıb, yaxşı iş mövzusunda daxil edir. Yaxşı əməllərin bəzisi, insanın öz vasitəsilə günahın örtülməsinə səbəb olur. Şəfaətdə də, peyğəmbərlər və övliyaların kamil nəfsləri vasitəsilə, bu dəyişiklik onda tapılır və bir mövzudan çıxıb, digər mövzuya daxil olur. Ona görə də rəhmətin genişliyi və

səh:139

“.[۱]–۱Furqan”, 70 .

İlahi bağışlanmaq, ona şamil olur.

səh:140

səh:141

ŞƏFAƏTİN ŞƏRTLƏRİ

İşarə

Ayə və məsumlar (ə) - ın rəvayətlərindən, şəfaətin hədd və hüdudunun olması, hesabsız və heç bir şərtsiz olmaması istifadə olunur. Amma şəfaətin şərtlərinin xırdalıqlarını geniş açıqlamayıblar. Bəlkə də qəsdən qısa məlumat veriblər. Çünki, bir tərəfdən şəfaət şərtləri olanlar, günahlarının bağışlanıb və şəfaətə şamil olacaqlarını bilsələr, özlərini azad görəcəklər, bu da onların günaha cürət etmələrinə səbəb olacaq. Digər tərəfdən, özlərini şəfaətə şamil görməyənlər, Allahın rəhmətindən məyus olacaqlar. İlahi rəhmətdən məyus olmağın özü, insanın ən pis halətlərindəndir.

Bu qaranlıq və qısa məlumat, insanın həmişə qorxu və ümid arasında qalmasına və öz əməllərinə diqqət etməsinə səbəb olur.

Şəfaətin şərtləri ağıl baxımından

Ayə və rəvayətlərdən əlavə, ağıl deyir: Allahın zat və sifətləri sonsuz olduğuna görə, Allahın bağışlama və rəhməti də genişdir və heç bir məhdudiyyəti yoxdur.

səh:142

Qeyri məhdud, geniş rəhmət, bütün məxluqatın halına şamil olur. Bundan əlavə, qabiliyyətin olmasını da ağıl başa düşür.

Allahın rəhmətinin ona şamil olması üçün, insanda qabiliyyət olmalıdır. Lakin qabiliyyətin nə olması və hansı işlərdə baş verməsini, ağıl anlamır. Bəşər şəfaətlərində, hətta batil şəfaətlərdə də belədir. Yəni mümkün deyil, səlahiyyəti olmayan bir şəxs vasitəçi ola və şəfaət edə. Məsələn, imza etməyi bacarmayan, savadsız bir şəxsi, mühüm bir vəzifəyə, nazir, müavin və ya müdir qoyalar. Çünki belə bir şəxsin, onun üçün şəfaət etmələrinə və bu şəxsi filan vəzifəyə qoyun demələrinə, heç bir qabiliyyəti yoxdur.

Yaxud, fərz edin bir nəfər padşaha qarşı çıxır, ona müxalifdir və onunla müharibə vəziyyətindədir. O şəxsi həmin vəziyyətdə bağışlamaları üçün heç bir kəsin şəfaət etməsi mümkün deyil. Çünki belə bir şəxsin şəfaətə qabiliyyəti yoxdur. Deməli, ləyaqətin olması ağıl baxımından, bəşər şəfaətlərində belə, qəti və vacibi bir əsasdır.

İndi qarşıya belə bir sual çıxır: qabiliyyət nədir? Şəfaət üçün onun nə qədəri lazımdır? Bu məsələyə bəzi ayə və rəvayətlərdə işarə olunub. Qısaca aydın olur ki, insanda hansı vəziyyət və sifətlər qabiliyyəti əldən verməyə, şəfaət və İlahi bağışlanmadan məhrum olmağa səbəb olur və hansı şeylər şəfaətə şamil olmaq üçün lazımdır. İndi şəfaətin şərt və səbəblərinin bəzisinə işarə edirik:

İman

Şəfaət üçün qeyd olunan ən birinci şərt imandır. Buna əsasən, küfrün bütün qisimləri, şəfaətə mane olur. Allah–

Taalanın zatını inkar etmək (şirk), peyğəmbərliyi inkar etmək, məad və cəza gününü inkar etmək, küfrə səbəb olan üç əsas məsələdir. Küfrə qayıdan hər bir şey, şəfaət və bağışlanma qabiliyyətinin insandan səlb olmasına səbəb olur.

Deməli, insan və Allah arasında əlaqə olmalı və insanın qəlbindən qeyb aləminə bir yol olmalıdır. İnsanın qəlb yolunun qeyb aləminə açıq olması, özü imandır. Əlbəttə, imanın dərəcələri fərq edir: Bəzən bir şəxsin ürəyində, yalnız qeyb aləminə balaca bir yol var. Bəzən isə bu yol bir qədər genişdir, ona görə də onun imanını daha güclü, etiqad və yəqin dərəcəsi bir az yuxarıdır. Bəzən də insanın ürəyi qeyb aləminə tam açıqdır və yəqin mərhələsinə yetişmişdir. Əmirəl – möminin Əli (ə) kimi. O, buyurur:

«لو كشف الغطاء ما ازددت يقينا»

— “Əgər qeyb pərdələri kənara gedib, hər şey aşkar olsa da, mənim yəqinimə heç bir şey artmaz(۱).” —

Əlbəttə, bu mərhələ Allah övliyalarına, mövla Əmirəl - möminin, Allahın Rəsulu və onların pak övladlarına aiddir. Bəzi şəxslər də, onlardan sonrakı mərhələ və dərəcələrdədirlər ki, onların dərəcə və rütbələri fərqlidir. Həmçinin imanın zəif cəhətində də, müxtəlif dərəcələr var/ Sonda elə bir dərəcəyə çatır ki, ürək və qəlb qıfıllanır. Ondan qeyb aləminə heç bir yol açıq qalmır, ürək zülmət və qaranlıq olur. Belə bir şəxsin, kamil nəfslər və peyğəmbərlər vasitəsilə yerinə yetirilən şəfaətə və İlahi bağışlanmanı əldə etməyə qabiliyyətinin olmaması aydındır. Ağzı bağlı bir qab kimi, onu dənizə də atsalar və dənizin dibinə də getsə, yenə də bir damcı su onun

“.[1]–\Biharül - ənvar”, c. 69, s 209 .

daxilinə getməyəcək.

Şəfaət məsələsində imanın şərt və lazım olmasına dəlalət edən ayələrin bəzisinə işarə edirik:

{إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا}

—“Allah Ona şərik qoşmağı əsla bağışlamaz. Bundan başqa olan günahları isə dilədiyi kimsə üçün bağışlar. Allaha şərik qoşan şəxs, şübhəsiz ki, (haqq yoldan) çox azmışdır(1).” —

Bu ayəyə əsasən, Allahın bağışlaması, müşrikə şamil olmur. Şirkin də növ və qisimləri var: Zatda şirk, əməllərdə şirk və s. Bəzən insan, bir neçə Allaha inanır, xeyir və şər Allahının olmasına etiqadı var. Bəzən rübubiyyətdə şirki var və müxtəlif rəbblərə, ya Quranın təbirilə “cürbəcür rəbblər”ə etiqadlıdır. Aləmin tədbirini ,müxtəlif rəbblərin əlində bilir. Bəzən də ibadətdə şirki var, (qabaqlar dediyimiz kimi) onun mənşəyi, işləri tədbir etmə və rübubiyyətdəki şirkdir. Hər halda, küfrə aid olan və küfrə məhkum olan şirklərin qisimlərinin hamısı, insandan qabiliyyətin səlb olmasına səbəb olur.

Bəzən də insanlar, yalnız maddi vəsilə və səbəblərə diqqət edirlər, səbəblərin səbəbinə isə diqqət etmirlər. Əlbəttə, bunlar yalnız əməldə şirkə düçardırlar. Ruzi və dolanışıqlarını rəis və müdirələrinin əlində bilirlər. Belə bir şəxs qəflət etdiyinə görə, öz rəisini əmələn ruzi verən sayır. Amma onun etiqadından

soruşsanız, həmçinin onunla bəhs etsəniz, həqiqi ruzi verəni tez tanıyacaq və öz səhvini anlayacaqdır.

Deməli, bəzən insan qəfləti nəticəsində, gizli şirk bir mərhələsinə düşər olur.

səh:145

“[۱]-Nisa”, 116 .

Gizli şirk küfrə, İlahi bağışlanma və şəfaətdən məhrum olmağa səbəb olmur, baxmayaraq ki, ona şirk deyilir.

{يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا، وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِدًّا، أَلَّا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا}.

—“O gün (qiyamət günü) Biz müttəqiləri Rəhmanın hüzuruna möhtərəm elçilər (şahanə qafilələrlə gələn əziz qonaqlar) kimi cəm edirik. Günahkarları isə Cəhənnəmə susuz vəziyyətdə sürükləyib, gətiririk. Rəhmandan əhd almış kəslər istisna olmaqla, qalanları (kafirilər) şəfaət etməyə qadir olmazlar. (Yalnız iman gətirib, yaxşı işlər görənlər qiyamət günü Rəhmanın izni ilə şəfaət etməyə layiqdirlər)(۱).” —

Bu şərif ayə, günahkarları şəfaətdən məhrum sayır. Əlbəttə, günahkar ümumidir. Günahkar bəzən kafir və bəzən də mömindir. Kafir günah etdiyi kimi, mömin də bəzən günah edir. Əlbəttə, kafirlər həm usuli-din və həm də furu-dinə görə sorğu – sual və əzablanırlar. Hər halda, burada günahkar ümumidir. Gördüyünüz kimi, əvvəlcə buyurur: Günahkarlara şəfaət olunmaz, sonra bir dəstəni istisna edir: Rəhman Allahın

yanında əhdləri olan şəxslər”, bu əhdin mənası nədir? Əhd elə imanın özüdür, çünki Allah “Yasin” surəsində bu əhdi bəyan edib və buyurur:

{أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ، وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ}

“Ey Adəm övladı! Məgər Mən sizdən əhd almadımmı ki, Şeytana ibadət etməyin, o sizin açıq ___ - ___ aşkar düşməninizdir, Və (sizə buyurmadımmı ki) Mənə ibadət edin, doğru yol budur(۲)”_!?

Mömin o şəxsdir ki, Allahla əhd və peymanı var, Allahla rabitə yaratmışdır. Sadə və avam ibarələrlə, ürəyindən Allaha və haqqa tərəf yolu var. İmansız şəxsin

səh:146

“.[۱]-۱Məryəm”, 85 - 87 .

“.[۲]-۲Ya`sin”, 60 – 61 .

Allahla heç bir əhd və peymanı yoxdur. Başqa ibarələrlə, Allahla əlaqəsini kəsib və əhd - peymanını ayaq altına qoymuşdur. Allah buyurur: İmanları olsa, şəfaətin onlara şamil olması mümkündür, imansız günahkarlar isə, şəfaətdən məhrum olacaqlar.

Əlbəttə, imanın olması, şəfaətə layiq olmaq üçün lazımı şərtidir. Lakin kifayət etməsi məlum deyil. Ona görə də fərz edək, iman var, yenə də yəqinliklə iddia edə bilmərik ki, şəfaət onun halına şamil olmalıdır. Ola bilsin ki, digər şərtlər onda olmasın. Heç

bir şəxs, yüz faiz şəfaət olunacağına yəqin edə bilməz, baxmayaraq, ehtimal veririk ki, Allah istəsə, şəfaət ona da şamil olar.

{وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ، الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ}

—“Cəhənnəm əhli cənnət əhlinə müraciət edib: “Üstümüzə bir az su tökün və ya Allahın sizə verdiyi ruzilərdən bizə bir qədər ehsan edin!” - deyəcək. Onlar isə: “Doğrusu, Allah bunları kafirlərə haram buyurmuşdur!” - deyə cavab verəcəklər. O kəslər ki, dinlərini oyun-oyuncaq (əyləncə) etmiş və (fani) dünya həyatı onları aldatmışdı. Onlar bu günə qovuşacaqlarını unutduqları və ayələrimizi (bilə-bilə) inkar etdikləri kimi, Biz də onları bu gün unudarıq(۱)” _!

Bu ayələrdən sonra kafirlər və onların qiyamət günü İlahi nemətlərdən məhrum olmaları barəsində buyurur:

{وَلَقَدْ جِئْتَهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ، هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ}

—“Həqiqətən, Biz onlara (Məkkə müşriklərinə və kafirlərinə) elmlə müfəssəl izah etdiyimiz, inanan bir qövm üçün hidayət və

“ .[١] - ١٥raf”, 50 – 51 .

_mərhamət olan (dini vəzifələrini öyrətmək üçün mükəmməl) bir Kitab (Qur'an) gətirdik. Onlar (kafirilər) ancaq aqibətini (Kitabın xəbər verdiyi aqibətini) gözləyirlər? Onun xəbər verdiyi aqibət (qiyamət) gəlib çatdığı gün əvvəllər onu unutmuş olanlar deyəcəklər: "Doğrudan da, Rəbbimizin elçiləri (bizə) haqqı gətirmişdilər. İndi bizdən ötrü şəfaət edəcək bir kimsə varmı? Yaxud geri (dünyaya) qaytarıla bilərikmi ki, etdiyimiz əməllərdən başqasını edək?" Onlar özlərinə ziyan etdilər. Uyduqları (bütələr də) onlardan uzaqlaşmış qeyb oldu(١) _ .

Burada, kitab deyəndə məqsəd, peyğəmbərlərin göndərilməsi və Allah tərəfindən, peyğəmbərlər (ə) vasitəsilə bəşərə çatdırılan şəriətlərdir. Hər bir zamanda məxsus bir kitab olub, Tövrat, İncil və Quran kimi. Elə bir günki, bu kitabın qayıdışı, son və həqiqəti aydın olar. Kitab və şəriəti dünyada unudanlar, özlərinə gəlib, təssüflənib, deyirlər: “Kaş bizə şəfaət edən bir şəfaətçi olaydı, ya biz dünyaya qayıdıb və yaxşı əməllər edərdik.”

Şərif ayə onların cavabında buyurur: “Xeyr! Belə bir arzu qeyri mümkündür. Bunların özləri öz nəfslərini ziyan və xəsarətə düşür etdilər”. Deməli, bu ayə də belə bir şəxslər üçün, şəfaətçinin olmasını inkar edir.

Digər ayədə, müşrik və kafirlərin öz etiraflarına əsasən, onlar üçün hər bir şəfaətçini inkar edir:

{وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمِ لِلْغَاوِينَ، وَقِيلَ لَهُمْ آيِنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ، مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمُ أَوْ يَنْتَصِرُونَ، فَكُفِّبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ، وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ، قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ،

تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ، اِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ، وَمَا اَضَلَّنَا اِلَّا الْمُجْرِمُونَ، فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ، وَكَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ {

—“Cəhənnəm də azğınlara göstərilər. Və onlara belə deyərlər: “İbadət etdikləriniz (bütələr) haradadır? Allahdan başqa (ibadət səh:148

. [1] – Həmin, 52 – 53 .

—etdikləriniz?). Onlar sizə kömək edə bilərlərmi? Yaxud özlərinə bir köməkləri çatarmı?” Onlar (müşriklər) və azğınlar (üzüqoylu üst-üstə) oraya (Cəhənnəmə) atırlar! İblisin bütün əsgərləri də (ora sürüklənib salınarlar). Onlar orada (öz bütələri və rəisləri ilə) çənə-boğaz olub deyərlər: Allaha and olsun ki, biz (haqq yoldan) açıq-aydın azmışdıq! Çünki biz sizi (sizin bütələri) aləmlərin Rəbbi ilə bərabər tuturduq. Bizi yalnız günahkarlar azdırdı. İndi artıq nə şəfaət edən kimsələrimiz, nə də bir mehriban dostumuz var(1)”_!

Bu ayələr də, Allahdan qeyrisinə ibadət edən şəxslərə aiddir. Cəhənnəmdə dünyada pərəstiş etdikləri yalançı Allahlarla düşmənçilik edərlər. Kafirlər orda öz şirk, küfr və səhvlərini anlayarlar, amma yenə də, günahı digərlərinin boynuna atmağa çalışarlar. Ona görə də deyərlər: “Günahkarlar bizi düz yoldan azdırdılar. Sonda etiraf edərlər ki, bizim burada, əzabdan xilas etmək üçün, nə mehriban bir dostumuz və nə də şəfaətçimiz var.”

{وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ، حَتَّىٰ آتَانَا الْيَقِينَ، فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ }

“Haqq-hesab gününü yalan saydıq. Ölüm bizi haqlayana qədər (bu vəziyyətdə qaldıq)”. Şəfaət edənlərin şəfaəti onlara fayda verməz(۲)” _!

Bu ayələrdə, kafirlər möminlərin cavabında, öz vəziyyətlərini və cəhənnəm oduna daxil olma səbəblərini bəyan edirlər. Həmin səbəblərdən olan, onların bu sözüdür: “Biz qiyamət gününü, bizim üçün yəqin yaranana kimi, inkar edirdiik.”

Bu ayədə yəqin deyəndə, məqsəd, ya ölüm və ya ölümdən sonrakı aləmdir ki, yəqinə səbəb olur. Əlbəttə,

səh:149

“.[۱]-۱Şuəra”, 91 – 101 .

“.[۲]-۲Muddəssir”, 46 - 48 .

yəqinin özünün olması da ehtimal verilir, hansı ki, o biri dünyaya daxil olmaqla hasil olur.

Hər halda, kafirlərin sözünü bəyan edəndən sonra buyurur: Şəfaət edənlərin şəfaəti, onlara heç bir fayda və mənfəət yetirməz, çünki şəfaətin onlara faydalı və təsirli olmasına qabiliyyətləri yoxdur.

Xülasə budur ki: Şəfaətin ən əsas şərti, Allahla mənəvi bağlılıq və əlaqənin olmasıdır. Şəfaət, Allah övliyalarının köməyidir, onun iznilə, Allahla öz iman əlaqələrini kəsməyən şəxslərə yetişəcək. Əgər süqut və nüzulun elə bir həddində olsa ki, onda

pak bir insana çevrilmək imkanı olmasın, bu zaman kömək istəməsinin də, onun üçün heç bir təsir və faydası olmayacaq.

[Rəvayətlərə bir baxış](#)

İndi bu barədə bir neçə rəvayət nəql edirik:

Şeyx Səduq, ikinci İmam (ə) - dan bir rəvayət nəql etmişdir:

«جاء نفر من اليهودى الى رسول الله | فساله اعلمهم عن اشياء فقال النبي: |... واما شفاعتى
ففى اصحاب الكبائر، ما خلا اهل الشرك والظلم»

“İmam Həsən Müctəba (ə) - dan uzun bir hədisdə nəql olmuşdur ki, buyurdu: Yəhudilərdən bir dəstə Allah Rəsulunun (s) yanına gəldi. Onların ən biliklisi bir neçə məsələni Həzrətdən soruşdu. Peyğəmbər (s) onun cavabını verdi. O cümlədən buyurdu: Amma mənim şefaətim, böyük günahları edənlərə yetişər, şirk və zülmə düçar olanlara isə, yetişməz(۱).”

Şefaət böyük günahlar edən şəxslər üçündür. Əlbəttə, Peyğəmbər (s) dəqiqliklə buyurmur, hansı böyük günah və kimlər üçün. Qısa şəkildə buyurur: Böyük günah edənlər,

səh:150

“.[۱]-Xisal”, 355 .

amma necə və necür? Bu məlum deyil və qaranlıq qalıb ki, insan qorxu və ümid arasında qalsın.

Bu rəvayət iki dəstəni istisna edir: “Şirk və zülm əhlinə”. Bu iki dəstə şəfaətdən məhrumdurlar.

Peyğəmbər (s) - dən digər rəvayət də nəql olmuşdur ki, buyurdu:

«فهى (شفاعتى) نائله ان شاء الله من مات لا يشرك بالله شيئا»

__“Mənim şəfaətim, inşallah, o şəxsə yetişər ki, ölüm zamanı, bir zərrə qədər də Allaha şirki olmamış olsun(۱).”__

Digər bir rəvayətdə də Allah Rəsulu (s) - dan nəql olmuşdur ki, buyurdu:

«شفاعتى لمن شهد ان لا اله الا الله مخلصا يصدق قلبه لسانه ولسانه قلبه»

__“Mənim şəfaətim o şəxsə olar ki, ixlasla Allahın birliyinə şəhadət verər, qəlbi dilini və dili də qəlbini təsdiqləyər(۲).”__

Deməli, şirk, küfr və Allaha, peyğəmbərə (s) və qiyamət gününə imansızlıq, şəfaətin şamil olmasına manedir və insandan qabiliyyəti alır.

Yəmin (Sağ) və Şimal (Sol) səhabələrini tanımaq

Quranın bir neçə ayəsində, yəmin (əməl dəftərləri sağ əllərinə verilənlər) və şimal (əməl dəftərləri sol əllərinə verilənlər) əshabından bəhs olub. Şimal əshabı, şəfaətdən məhrum olanlar kimi tanıtılır. Vəqə surəsində belə oxuyuruq:

{وَأَصْحَابُ الشُّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشُّمَالِ، فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ، وَظِلٌّ مِّنْ يَّحْمُومٍ}

—“Sol tərəf sahibləri! (Əməl dəftərləri sol əllərinə verilənlər!) Kimdir, o sol tərəf sahibləri? (Onlar) səmum yeli (qızmar atəş) və qaynar su içində, Qapqara duman kölgəsində olacaqlar(۳)” —!

səh:151

. [۱] – ۱Müsnəd əhməd bin Hənbəl, c. 2, s 426 .

. [۲] – ۲Həmin, 307 və 518 səhifələr .

“ . [۳] – ۳Vaqiə”, 41 - 43 .

Əlbəttə, vaqiə surəsində, Məymənə və Məşəmə əshabı da zikr olub. Əshab Məymənə çox güman ki, həmin əshab yəmindir. Onlar, bərəkətli olurlar. Onların müqabilində, Məşəmə əshabıdır , pis və mübarək olmayan şəxslər.

Hər halda, “fə mən utiyə kitabəhu biyəminih” ayəsi, yəmin əshabını belə tanıtdırır ki, onlar o şəxslərdirlər ki, onların kitab və əməl dəftərlərini sağ əllərinə verərlər. Şimal əshabının da qiyamət günü kitab və əməl dəftərlərini sol əllərinə verərlər.

Müddəssir və İnşiqaq surələrində, açıqca buyurur: Əshab yəmin; Yəni əməl dəftərləri sağ əllərinə verilən şəxslər, o nların sadə və tez hesabları olacaq, heç bir gözləmələri olmaz, giriftar olmazlar, girovda olmazlar və tez xilas olurlar. Amma digərlərin hamısı, öz əməllərinin girovundadırlar « كل نفس بما » .

«كسبت رهينه» Bu ayə çox təccüblü və insanı ayıldandır. Yəmin əshabından olsaq, nicat taparıq, əks təqdirdə, hamımız orada giriftar olacağıq. Qurani-Məcidi buyurur:

{ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ، عَنِ الْمُجْرِمِينَ، مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ، وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمَسْكِينِ، وَكُنَّا نَحُوسُ مَعَ الْخَائِضِينَ، وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ، حَتَّى آتَانَا الْيَقِينَ، فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ }

—“Onlar cənnətlərdədirlər; bir-birindən soruşacaqlar; Günahkarlar barəsində (və sonra həmin günahkarlara müraciət edib belə deyəcəklər): “Sizi Səqərə (Cəhənnəm) salan nədir?” Onlar deyəcəklər: “Biz namaz qılanlardan deyildik; Yoxsulu da yedirtməzdik; Batilə dalanlarla birlikdə biz də daldıq; Haqq - hesab gününü yalan saydıq. Ölüm bizi haqlayana qədər (bu vəziyyətdə qaldıq)”. Şəfaət edənlərin şəfaəti onlara fayda verməz(۱)”_!

səh:152

“ .[۱] – Müddəssir”, 40 – 48 .

Bu ayələrdə, behişt əhlinin cəhənnəm əhli ilə dialoqunu nəql edir və məlum olur ki, behişt əhlinin, cəhənnəm əhlindən üstünlüyü var və onlardan sual edərlər: Siz cəhənnəmə niyə düşmüsüz? Onlar cavabında, cəhənnəmə düşmələrinin səbəbini, onların vücudunda olan dörd pis xüsusiyyətdə bilirlər:

Birincisi budur ki, “Biz namaz qılanlardan deyildik”. O birisi budur ki, “Kasıblara kömək və yemək vermirdik”. O biri xüsusiyyət budur ki, “və kunna nəxuzu mə`əl xaizin” “xəvz” batmaq və aşağı getmək mənasındadır. Məmulən batil işlər barəsində işlənir və batildə batmaq mənasını çatdırır. Onlar etiraf edirlər ki, biz qiyamət gününü, behişt və cəhənnəmi məsxərə edən və onun barəsində məsxərə ilə danışan şəxslərlə yoldaşlıq edirdik. Yaxud dünya və dünyanın bər - bəzəyində

qər q olmuşduq; dənizdə qər q olan şəxs kimiki, nə qədər əl - qol atsa da, çölə çıxmaz.

Cəhənnəm əhlində olan digər bir xüsusiyyət budur ki, deyirlər: “Biz qiyamət gününü və məadı inkar edərdik. Ölümümüz çatana kimi, biz bu vəziyyətdə idik.”

Bu ayələrdə ölüm mənasında olan “yəqin”, ya buna görədir ki, ölüm yəqini bir məsələdir və onda heç bir şəkk və şübhə yoxdur, ya da buna görədir ki, öləndən sonra, insan yəqinə çatır. Dünyada bərzəx aləmi, ölümdən sonrakı aləm, məad, Allah, Peyğəmbər (s) və dünyanın digər həqiqətləri barəsində şəkk edərsə, bu dünyadan gedəndə və ruhu bədəmindən çıxandan sonra, gözü açılar, həqiqətləri görər və bütün şeylərin doğru olduğuna yəqin edər.

Hər halda, onlar bu dörd pis xüsusiyyətin ölüm vaxtınacan onlarda olmasını etiraf edərlər. Bu zaman Allah buyurar: “Buna görə şəfaət edənlərin şəfaətinin, onların

səh:153

vəziyyətlərinə heç bir mənfəəti olmayacaq və şəfaət olunmayacaqlar.”

[Əllamə Təbatəbi və ayənin təfsiri](#)

Mərhum Əllamə Təbatəbai şəfaət barəsində bəhs edərkən, “fimən təcridə əşşəfaə“ (1);”Şəfaət kimlərə şamildir” ünvanında açıqlayıb, bu ayəni də orda bəhs ediblər. Onun nəzəri bəndənin izahlarıyla budur ki: Müddəssir surəsinin özündə olan əlamətlərə əsasən, Məkkə surələrindəndir və hicrətdən qabaq, Məkkədə nazil olub. O vaxt hələ namaz və zəkat, indiki

formada olmamışdır; ona görə də, “Qalu ləm nəku minəl musəllin” ayəsindəki “səlat” kəlməsində məqsəd, islam dinində təyin olunan namaz deyil, əksinə Allaha tərəf hər növ təvazökarcasına olan ibadət və diqqətdir. Kasıblara yemək vermək dedikdə də məqsəd, Allah yolunda “ehtiyacı olanlara hər cür yaxşılıq”- dır.

Buna əsasən, şərif ayənin mənası belə olacaq ki, biz Allaha üz tutmurduq, ona ibadət etmirdik, Allah yolunda pul və yemək vermirdik. Dünya və onun bər - bəzəyində qərq olmuşduq, həmçinin cəza və hesab gününə aid ayələri məsxərə edir, ələ salırdıq və məadı inkar edirdik.

O buyurur: Günahkarlar üçün deyilən dörd xüsusiyyət və onun ardınca “fəma tənfühum şəfaətuş-şafein” buyurmasına diqqət etsək, onda onun müqabilində dinin dörd sütununun qərar tapdığını görürük: Allah qarşısında təvazö, Qiyamət gününə iman, kasıb və ehtiyaclılara yardım və dünyada qərq olmamaq. Ümumiyyətlə hər bir din, bunlardan təşkil olur. Allah qarşısında təvazö həm

səh:154

“.[\]-\Təfsirul – mizan”, c. 1, s 169 .

qəlblə və həm də əməllədir, nəticəsi də budur ki, insan bütün vəzifələrinə əməl etsin. Allah qarşısındakı təvazö, Peyğəmbəri də qəbul etməyi əsas tutur. Çünki peyğəmbər Allah tərəfindəndir və Allah taalanın qarşısında qəlbə və əməldə təvazö etmə, peyğəmbərliyə inam və peyğəmbərin əmrlərinə əməl etməyi, əsas tutur. Hansı ki, dinin ən mühüm sütunu da budur.

Peyğəmbərlər (ə) əsasən camaatın Allah və qiyamət gününə iman gətirmələri, sonra isə dünya yaşayışlarında öz vəzifələrini yerinə yetirmələri üçün, onları doğru və saleh əməllərə hidayət etmələri üçün gəliblər. Bu etiqadlar, insanın Allah məxluqlarına və ehtiyaclılara kömək etməsini və dünyada qərq olmamasını əsas tutur. Etiqad və əməl cəhətdən Allah qarşısında təvazökar olan insan, “nəxuzu mə`əl xaizin”ə şamil olub, dünyada qərq olmayacaq; Buna əsasən, həmin dörd pis sifətin müqabilində, dinin dörd sütunu sayılan, dörd xüsusiyyət dayanır, hansı ki, dinin əsası həmin dörd xüsusiyyətdir.

O buyurur: Bu ayələr, günahkarları və əshab yəmini bir – birinin qarşısında qoymuşdur. Bu qarşıdurmadan, günahkarlar və cəhənnəm əhlində olan dörd xüsusiyyətin, Əshab yəmində olmaması başa düşülür. Əksinə, Əshab yəmin haqq qarşısında təvazökardır. Dünyada qərq olmayıblar. Qiyamət gününə imanları var. Ehtiyaclılara kömək edirlər. Xülasə budur ki, Allahın və camaatın haqqını yerinə yetirirlər.

Sonra buyurur: Günahkarlar dörd xüsusiyyətləri ilə şəfaətdən məhrum olduqları kimi, Əshab yəmində, dörd xüsusiyyət olmayıb və onun əksi onlarda olduğuna görə, şəfaətçilərin şəfaətinə şamil olmalarını demək lazımdır.

səh:155

Əməllərinin girovu olmayan, azad və behiştə daxil olan əshab yəmin, iki dəstədən ibarətdir: Bir dəstə şəfaətə ehtiyacları olmayan şəxslərdir. Digər dəstə isə, şəfaətə ehtiyacı olan şəxslərdir. O kəslər ki, heç bir böyük günah etməyiblər, və ya ediblərsə, tövbə ediblər və böyük günahları tərک etmək, onların kiçik günahlarının gizli qalmasına səbəb olub, şəfaətsiz, girovluqları gedər. Ona görə də, cənnət və nemətlərdədirlər. O

biri dəstə ki, böyük günahlar edib və tövbə etməyib, şəfaətçilərin şəfaəti onlara şamil olarsa, onlar da girovluqdan azad olurlar.

Buna əsasən, O (Əllamə), məhdudiyyəti yetirən istisna və ayədəki qarşıdurmadan istifadə edib, deyirlər:

Əshabi-yəminin günahkarlarla (hansı ki, şəfaət olunmazlar) qarşıdurma hökmünə əsasən, təkəcə əshab yəminin şəfaət olunacağı və onlardan qeyrisinin şəfaət olunmayacağı məlum olur. Deməli, şəfaətin şərtlərindən biri, insanın əshab yəmindən olmasıdır. Əlbəttə, O (Əllamə), digər bir bəhsin əsnasında, ayələrdən istifadə edir ki, “Əshab-yəmin”, haq və məsum imamlara itaət edən şəxslərdir. Biz bu bəhsi açıqlayacağıq.

Bir suala cavab

Bu ayələrdə şəfaətdən məhrum olanlar üçün dörd xüsusiyyət görürük. Əgər bir şəxsdə bunların bəzisi olarsa, məsələn yalnız “ləm nəku minəl musəllin” – dən olsa, amma qiyamət gününə iman olarsa, yaxud yalnız “və kunnə nəxuzu mə`əl xaizin” - dən olsa və digər işləri yerinə yetirsə, bu zaman necə olar? Əgər dörd xüsusiyyətin hər biri onda olsa, şəfaətdən məhrum olma ona şamil olurmu? Həmçinin bu xüsusiyyətlərin bəzisi

səh:156

onda olsa, yenə də şəfaətdən məhrumdurmu?

Əllamə Təbatəbai bu barədə buyurur: “Ma sələkəkum fisəqər” - in günahkarların hamısından soruşulması buna bənzəyir ki, siz bir zindana gedir və bir dəstəni zindanda görürsüz. Onların nə üçün zindana düşmələrini bilmək istəyirsiniz. Zindana nəyə görə düşməsinin səbəbini, ayrı-ayrılıqda onlardan

soruşmağınız mümkündür. Bu vaxt onların hər biri cavab verərkən, yalnız öz cinayətlərini deyər. Türməyə düşmələrinin səbəbini hamısından bir yerdə soruşsanız, bir nəfər onların hamısının adından cavab verərək, belə deyə bilər: biz şərab içmişik, oğurluq, zina etmişik, qətl törətmişik və s. Bu, o demək deyil ki, bizim hər birimiz bu cinayətlərin hamısını etmişik, əksinə bu mənadadır ki, bizim bəzimiz qətl törədib, bəzimiz şərab içib, bəzimiz zina etmişik və s. Bu şərif ayədə də sual ümumidir və cəhənnəm əhlinin hamısından soruşub. Onlar da cavab verib, deyiblər: bizim cəhənnəmə düşməyimizin səbəbi, bu dörd xüsusiyyət olub. Bu cavabın mənası budur ki, bizim bəzilərimiz namaz qılmazdı, bəzilərimiz dünyada qərq olmuşdu və s. Əgər məsələ belə olsa, onda bu cinayət və günahların hər birinin təklidə, insanın şəfaətdən məhrum olmasına səbəb olmasını demək lazımdır.

Onun buyurduğu mənanın sübutu da var. Çünki bu ayə deyir, dünyada namaz qılmayan şəxs şəfaətdən məhrumdur. Bu məsələ məşhur bir rəvayətdə də gəlib. İmam Sadiq (ə) şəhadət zamanı, bütün qohum və əqrəbanı ətrafına yığıb, buyurdu:

(۱) «ان شفاعتنا لا تنال مستخفا بالصلاة»

səh:157

“ .[۱] -\Bəharül ənvar”, c 47, s 2 .

“Bizim şəfaətimiz namazı yüngül sayana yetişməz”. Bu rəvayət, namazı yüngül saymağı, şəfaətdən məhrum olma səbəbi kimi bildirir.

Həmçinin başqa bir rəvayətdə buyurur: “Namaz qılmayan kafirdir(1).”

Buna əsasən, ayədəki əshabi-yəmin və əshabi-şimal arasındakı qarşıdurma əlamətinə əsasən, şəfaət əshabi-yəminə məxsusdur, çünki günahkarlar şəfaətdən məhrumdurlar və onların qarşısında duranlar əshabi-yəmindir, şəfaətə şamil olan şəxslər.

•Ədalət

Şəfaətin ikinci şərti budur ki, insan günahkar və zalım olmasın. Qurani-Kərim bu barədə buyurur:

{مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ}

_ “(O gün) zalımların nə bir dostu, nə də sözü keçən bir şəfaətçisi olar(2)”_!

Bu mübarək ayə mütləqdir. Onun zahiri mənası budur ki, bütün zalımlar şəfaətdən məhrumdurlar. Çünki ayənin mövzusu, məxsus zülm və zalım barəsində deyil, əksinə bütün zümlərdən, şəfaəti qadağan edibdir. Qabaqki, bəhsdə işarə olunan rəvayət də, bunun kimi ümumi idi, xüsusi zülm və ya xüsusi bir şəxsə aid edilməmişdi. İslamın əziz Peyğəmbəri (s) -dən nəql etdik ki, buyurdu:

“Mənim şəfaətim şirk və zülm əhlindən (hansı ki, şəfaət onlara şamil almaz) başqa, ümümmətin böyük günahları edənlərinə yetişəcək.”

“.[۱]–۱Came əhadise şəiə”, c 4, s 74 .

“.[۲]–۲Qafir”, 18 .

Peyğəmbər(s)-in əhli-beytinin düşmənləri şəfaət olunmazlar

Bəzi rəvayətlərdə, Peyğəmbərin (s) əhli - beytinin (ə) və risalət ailəsinin düşmənlərinin şəfaətdən məhrum olmaları bəyan olmuşdur. İmam Sadiq (ə) - dan nəql olubdur ki, buyurdu:

«ولو ان الملائكة المقربين والانبياء المرسلين شفعا في ناصب ما شفعا»

–“Nasibi (Peyğəmbər (s) - in əhli beytinin düşməni) üçün, bütün mürsəl peyğəmbərlər və Allahın yaxın mələkləri şəfaət etsələr də, onların şəfaətləri qəbul olunmaz(۱).”_

Həmçinin əziz Peyğəmbər (s) - dən nəql olubdur ki, buyurdu:

«اذ قمت المقام المحمود تشفعت في اصحاب اللكباثر من امتي فيشفعني الله فيهم والله لا تشفعت في من آذى ذريتي»

–Hər vaxt mən, mahmud dərəcəsinə olsam, ümmətimin böyük günahları edənlərinə şəfaət edərəm, Allah da mənim şəfaətimi onların barəsində qəbul edər; amma Allaha and olsun, mənim övladlarıma əziyyət edənlərə şəfaət etməyəcəyəm(۲).”_

Mahmud dərəcəsi, çox böyük bir dərəcədir. Adından aydın olduğu kimi, tərifi olmuş və mahmuddur. Allah gecə namazı qılıb, gecə oyaq qalmalarına görə, bu dərəcəni öz peyğəmbərinə bağışlayar.

Həzrət buyurur: “Mən mahmud dərəcəsinə olduğum zaman, ümmətimin günahkarlarına şəfaət edərəm; amma mənim övladlarıma əziyyət edənləri heç vaxt şəfaət etmərəm.”

Həmçinin nəql olunur, İmam Hüseyin (ə) Mədinədən çıxıb, Məkkəyə gedən zaman, Peyğəmbər (s) - i yuxuda gördü ki, ona buyurdu:

səh:159

. [1] - 1 Əlməhasin, s 184 .

. [2] - 2 Nurus - səqəleyn təfsiri, c. 3, s 207. H 398 .

«حبيبي يا حسين! كاني اراك عن قريب مرملا بدمائك مذبوحا بارض كرب و بلاء من عصابه من امتي و انت مع ذالك عطشان لا تسقى و ظمان لا تروى وهم مع ذالك يرجون شفاعتي، لا انالهم الله شفاعتي يوم القيامة...»

— “Həbibim. Ey Hüseyin! Elə bil səni, tezliklə öz qanına bələnmiş və Kərbəla torpağında mənim ümmətimin bir dəstəsinin əlilə, su verilmədən, susuz öldürüldüyünü görürəm. Onlar bu əməlləri ilə, yenə də mənim şəfaətimə ümidvardırlar. Allah mənim şəfaətimi onlara qismət etməsin (1).” —

[Şəfaət Allahın razı olduğu şəxslərə şamil olur](#)

Şəfaətin digər şərtlərindən biri budur ki, şəfaət olunan şəxs, Allahın razı olduğu və bəyəndiyi şəxslərdən olsun. Bu barədə Qurani- Məcid buyurur:

{وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ}

—“Onlar yalnız (Allahın) razı olduğu (izin verdiyi) kəslərdən ötrü şəfaət edə bilər(۲).”—

Bu ayədə, Allahın razılığı, iş, söz ya əməllə məhdudlaşdırılmayıb. Digər ayədə buyurur:

{يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا}

—“O gün Rəhmanın izin verdiyi və söz danışmağına razı olduğu kəslərdən başqa, heç kimin şəfaəti fayda verməz(۳)”—!

Həmçinin digər ayədə buyurmuşdur:

{وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذِنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى}

—“Göylərdə neçə-neçə mələklər vardır ki, onların şəfaəti heç bir fayda verməz. Ancaq Allah Öz istədiyi və razı olduğu kimsəyə (mələyə, yaxud möminə) izin verdikdən sonra (onun şəfaəti fayda verər)(۴).”—

səh:160

“.[۱]-۱Biharül - ənvar”, c. 44, s 328, h 2 .

“.[۲]-۲Ənbiya”, 28 .

“.[۳]-۳Ta ha”, 109 .

“.[۴]-۴Nəcm”, 26 .

Buna əsasən, istisnada məqsəd, günahkar şəxsdir. Bu iki ayə də, Allahın günahkar şəxsdən razı olmasını, şəfaətin şərtlərindən biri qərar veribdir.

İzahı budur: Bu iki ayənin təfsirində iki nəzəriyyə var: Biri budur ki, istisna şəfaət edənə aiddir. Belə olanda, ayənin mənası budur ki, qiyamət günündə heç bir kəsin şəfaətinin faydası yoxdur və ya çətinliyi aradan qaldıran deyil, gərək Allah ona izin verib və ondan və ya onun sözündən razı ola. Bu nəzəriyyəyə əsasən, həmin ayələrdə, şəfaət edənin şərtləri zikr olunub, nəinki günahkar şəxsə aid şərtlər.

İkinci nəzəriyyə budur ki, istisnada məqsəd günahkar şəxsdir. Belə olanda, yuxarıdakı ayələrin mənası” ... və la yəşfəunə illə limənirtəza ...” ayəsilə yaxınlaşacaq və şəfaət olunannın şərtlərini açıqlayan ayələrin sırasında olacaq.

Əlbəttə, burada kimin və nə vaxt Allahın bəyəndiyi şəxslərdən olması, razılığın xırdalılıqları və şərtləri dəqiq formada məlum deyil. Amma deyil deyəndə də, Allahın razılığının məsləhətsiz, hikmətsiz və hesabsız olmadığı məlumdur. Heç bir kəsdən səbəbsiz razı ya narazı olmaz. Allahın hər bir kəsdən razılığı, onun əqidə, əməl, rəftar və əxlaqına əsaslanır. Birinci dərəcədə, onun etiqadları doğru və düzgün olmalıdır. Allah bəyənen əqidə, Allahın insandan razı olmasına səbəb olur. Allah Quranda buyurur:

{وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ}

—“Allah aranızdan iman gətirib, yaxşı işlər görənlərə - yalnız Mənə ibadət edərlər, heç nəyi Mənə şərik qoşmazlar deyə -

onları özlərindən əvvəlkilər kimi yer üzünün varisləri edəcəyini və onlar üçün bəyəndiyi dini dəyişməz və möhkəm edəcəyini_,

səh:161

vədə veribdir(۱).”

Bu ayədən Allahın bəzi rəftar və əqidələri bəyənmədiyi və onlardan razı olmadığı aydın olur. Deməli insan, dininin Allahın razılığında olması üçün, şübhəsiz Allaha, onun sifətlərinə inanmalı, qiyamət gününə və doğru əqidələrə iman olmalıdır. Allahın bəyənilib və razılığında olması üçün, Allahın razı olduğu əqidələrə sahib olmalıdır. Ona görə də, bu ayə barəsində olan rəvayət, belə gəlibdir:

«قال: فقلت للرضا × يا بن رسول الله | فما معنى قول الله عز وجل: ... لا يشفعون الا لمن ارتضى...؟ قال: لا يشفعون الا لمن الله دينه»

Ravi deyir: “İmam Riza (ə) - dan soruşdum: Ey Allah Rəsulnün övladı, bu ayənin “Şəfaət edənlər yalnız (Allahın) razı olduğu (izin verdiyi) kəslərdən ötrü şəfaət edə bilər”, mənası nədir? Həzrət buyurdu: Şəfaət edənlər yalnız, Allahın dinini bəyənen şəxs üçün şəfaət edərlər(۲).”

Buna əsasən, şəfaət birinci dərəcədə, doğru və düzgün bir dini və məzhəbi əqidəsi olan şəxslərə aiddir. Quran ayələrinə əsasən, Əshabi-yəmin bu aləmdə, haqq rəhbərlərinə itaət ediblər. Əshabi-yəmin və əshabi-şimalın xüsusiyyətlərini açıqlayan ayələrdən, belə məlum oldu ki, Allaha və qiyamət gününə kafir olan və haqq əqidələri inkar edənlər, şəfaətdən məhrumdurlar. Deməli, təkallahçı olmaq, mömin olmaq və

haqq rəhbərlərinə və imamlara itaət etmək, günahkar şəxsin din və əqidəsindən Allahın razı olmasına və şəfaətə səbəb olacaq.

Digər bir rəvayət imam Sadiq (ə) - dan nəql olubdur ki, məktub formasındadır və əslində səhabələr üçün ümumi bir göstəriş və bəyannamədir. O Həzrət yazır:

«واعلموا انه ليس يغنى عنكم من الله احد من خلقه شيئا، لا ملك و لا نبي مرسل و لا

səh:162

“ .[۱] - ۱Nur”, 55 .

“ .[۲] - ۲Biharül - ənvar”, c. 8, s 34 .

من دون ذلك. فمن سره ان ينفعه شفاعه الشافعين عند الله، فليطلب الى الله ان يرضى عنه»

— “Bilin ki, Allahın məxluqatından heç biri, nə yaxın mələklər, nə mursəl peyğəmbərlər və nə də onlardan qeyrisi, sizi bir az da olsa Allahdan ehtiyacsız etməzlər. Buna görə qiyamət günü Allah yanında şəfaət edənlərin, şəfaətinin ona fayda verməsini istəyən hər bir kəs, Allahın ondan razı olmasını istəsin(۱).” —

İmam Sadiq (ə) bütün dostlarına elan edir və höccəti tamamlayır ki, heç bir şəxs belə fikirləşməsin ki, mənim Peyğəmbər (s) - im, ya imam Hüseyin (ə) - im var, hətta Allahım da olmasa, yenə heç bir qəmim yoxdur. Xeyr, bu bəs deyil. İmam Hüseyin (ə) - 1 olmaq istəyən şəxsin, əvvəlcə Allahı olmalıdır, əks halda heç bir yaxın mələk və heç bir mursəl peyğəmbər onu Allahdan ehtiyacsız edə bilməz. Axirətdə şəfaətdən faydalanmaq istəyən hər bir şəxsin, Allahı özündən

razı etməkdən başqa, heç bir çarəsi yoxdur. Allahın razılığ**ı** bununladır ki, insanın Allah bəyənən dini olmalıdır.

Bir suala cavab

Namaz qılmayan, oruc tutmayan, vacibi hacı tər**k** edən, zəkāt verməyən və bütün ibadət əməllərini yerinə yetirməyən şəxs, baxmayaraq ki, dildə deyir: Mən Allaha və Peyğəmbərə inanıram, amma əməldə heç bir iş görmür və özünü əqidəli bir şəxs sayır, lakin əməl və vəzifələrdən heç birini yerinə yetirmir. Allahın belə bir şəxsdən razı olduğunu demək olarmı? Belə şəxslər çoxdur. Ayənin “...illə limənirtəza...” hissəsinin belə bir şəxslərə aid olacağını demək olarmı? Əlbəttə, cavab

səh:163

.[١] –\Həmin, c. 53, h 7 .

mənfidir. Allahla heç bir rəbitəsi olmayan bir şəxs, Allahın razılığ**ı**nda necə ola bilər?

Hər bir şəxsin dinindən Allahın razılığ**ı**, tək cə doğru və düzgün əqidəsi olmasıyla deyil, əksinə əməl cəhətdən də elə olmalıdır ki, razılıq həddində olsun. Yəni deyilsin ki, Allah bu şəxsin dinini bəyənib və ya bu şəxsdən razıdır.

Günahı təkrrar etməyin nəticəsi

İlahi əmrlərdən boyun qaçırmaq, Allahın ibadət və bəndəliyini tər**k** etmək və günah etmək, bəzən iman**ı** əldən verməyə səbəb olur. Allahla rəbitənin olmaması və günah, Allah və Allahın övliyaları ilə rəbitənin kəsilməsinə, insanın ibtidai imanını da

əldən verməsinə səbəb olur. Qurani-Kərim bu məsələni açıqca bəyan etmişdir:

{ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَى أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِؤُونَ}

—“Sonra da Allahın ayələrini yalan hesab edib, onları məsxərəyə qoymaqla, pislik edənlərin aqibəti lap pis oldu(۱)” —!

Bu Həzrət Zeynəb (ə) - in Yezid qarşısında buyurduğu məsələdir ki, bu ayəyə istinad etdi.

Hər halda, bəzən insan günah edir, lakin peşman olub, tövbə edir. Əgər qəflət edib günah etsə, yenə də tövbə edir. Allahla rabitəsi var, namaz qılır, oruc tutur, bəzi əməlləri yerinə yetirir, amma bunların kənarında bəzi günahları da var. Lakin Allahla əlaqəsi kəsilməyibdir. Bəzən isə dünyada qərq olan şəxsdir; “... nəxuzu mə`əl xaizin (۲)”lərdəndir. Əlbəttə, Allah və qiyamətin olmasını demir, bütə pərəstiş etmir və müşrik deyil, amma heç bir əməli də yoxdur; nə namaz, nə oruc, nə səcdə, nə dua,...

səh:164

“ .[۱]–۱Rum”, 10 .

“ .[۲]–۲Muddəssir”, 45 .

nəticəsi budur ki, bu əlaqələri də əldən verir.

Bu çox böyük xəbərdarlıq və təhlükədir. Heç bir kəs fəxr edib deməsin ki, mən etiqadlıyam, mən möminəm, mən Allaha pərəstiş edirəm, mənim qiyamət gününə etiqadım var, əməldə

isə heç birini yerinə yetirmir, əksinə vəzifə və vaciblərini tərk edir. Bu onun əqidəsinin zəifləməsinə və axırda da əlindən çıxmasına səbəb olur.

Əlbəttə, bu əqidə ilə dünyadan getməyi bacaran şəxsin halına faydalıdır. Əgər bu əqidələr onun qəlbində və canında olmasa, onları ölümdən qabaq, ya ölən zaman əldən versə, dünyadan kafir gedəcək. İlahi itaəti yerinə yetirməmək və günah etməyin təsiri və rolu budur ki, dayanmadan əqidələri zəiflədir. Biz bilmirik ki, ölən zaman əqidələrimiz bizimlə olacaq, ya yox?

Bəzi rəvayətlərdə gəlibdir ki, can verən zaman, şeytan insan qarşısında, su qabını təcəssüm etdirir və deyir: Mənim bu saf sudan sənə verməyimi istəsən, Allahdan və öz əqidəndən əl çəkməlisən. Son ana qədər insanın küfr və şirki etməsinə naümid deyil. O, bütün insanları yolundan azdırmağa and içib⁽¹⁾.

Əgər insan günahı təkrar etsə, Allah eləməmiş, can verən zaman, şeytan ona qalib gələr. Şeytan ömür boyu, ölənəcən, şübhə yaratmaqla insanı əqidəsiz etməyə çalışır. Hər an insan öz - özündə desə: bu sözlər nədir, Allah, peyğəmbər və məad nədir? Bu an hər şey bitər. Əgər, insanda bir az da əqidə qalsa, ölüm zamanı onu da insanın əlindən alması mümkündür. Buna əsasən, insan həmişə günahdan qorxmalıdır. Mən günah edirəm, amma öləndə

səh:165

“.[1]-\Sad”, 82 .

əqidə ilə dünyadan gedib, şəfaət olaram və Allah məni bağışlayar, deməməlidir. Çünki günah bəzən belə bir pis taleyi insan üçün yaradır.

Əqidəsi doğru və düz olan, lakin əməli olmayan şəxs, Allahın razı olduğu şəxsdirmi? Əlbəttə, belə bir təsəvvür çətin, hətta qeyri mümkündür ki, bir şəxsin doğru əqidəsi olsun, Allah, qiyamət gününə, Allahın əzab və cəzasına inansın, bununla belə heç bir itaəti də olmasın. Belə bir şəxsin tapılmasını fərz edək. O, heç bir vaxt Allahın razılığında ola bilməz. Belə bir şəxs Allahı bəyənmir. Deməli, bizim həm əqidəmiz doğru olmalı və həm də əməlimiz olmalıdır. Baxmayaraq ki, insan qəflət nəticəsində, bəzən günah edir.

Sual: Günah edən və böyük günahları yerinə yetirən insan, Allahın razılığında ola bilərmi?

Cavab: Həmin sual, İmam Sadiq (ə) və İmam Musa bin Cəfər (ə) - in əshabından olan Məhəmməd bin Əbi Oməyr üçün də qarşıya çıxdı və onu imam Musa bin Cəfər (ə) - dan soruşdu. Rəvayət doğru və etibarlı sənədlə bizim əlimizə yetişibdir:

«عن محمد بن ابى عمير قال: "سمعت موسى بن جعفر × يقول: لا يخلد الله فى النار الا اهل الكفر و الجحود و اهل الضلال والشرك و من اجتنب الكبائر من المؤمنين لم يسأل عن الصغائر قال الله تبارك و تعالى: {ان تجتنبوا كبائر ما تنهون عنه نكفر عنكم سيئاتكم و ندخلكم مدخلا كريما}

İbn Əbi Oməyrdən nəql olubdur ki, dedi: “İmam Musa bin Cəfər (ə) - dan eşitdim ki, buyurdu: Allah yalnız küfr, inkar, azgınlıq və şirk əhlini cəhənnəmdə əbədi edər. Böyük günahlardan çəkinən mömin şəxsin, kiçik günahları barəsində sorğu - sual olmaz, çünki Allah Taala buyurur: Əgər qadağan_

səh:166

_olunmuş böyük günahlardan çəkinsəniz, sizin günahlarınızı örtərik və sizi yaxşı yerə daxil edərik(۲)"(۱). _

Rəvayətin bu hissəsində Həzrət buyurur: Küfr və şirk əhli, həmişəlik cəhənnəmdədirlər. Möminlər də əgər böyük günahlardan çəkinsələr, kiçik günahlarına görə daha soğru – sual olunmazlar. Burada İbn Əbi Oməyr üçün sual qarşıya çıxdı və onu Həzrətdən soruşdu:

«قال: فقلت له: يا بن رسول الله! فالشفاعة لمن تجب من المذنبين؟ فقال: حدثني ابي عن ابائه عن علي × قال: سمعت رسول الله | يقول: انما شفاعتي لا هل الكبائر من امتي فاما المحسنون منهم فما عليهم من سبيل»

_“Deyir: O Həzrətə ərz etdim: Ey Allah Rəsulu (s) - in övladı, belə olanda, kimlərə şəfaət olunar? Həzrət buyurdu: Atam öz atalarından, Əli (ə) - dan mənə rəvayət etdi ki, Allah Rəsulu (s) buyurdu: Mənim şəfaətim, ümmətimin böyük günah edənləri üçündür. Ümmətimin yaxşı iş görənləri isə, (hansı ki, böyük günah əhlindən deyildir) onları çətinlikdə tutmaq üçün heç bir dəlil yoxdur(۳).” _

Burada Həzrət şəfaətin kimlərə şamil olduğunu buyurur ki, onlar böyük günah edənlərdir. Bu cavabın ardınca, İbn Əbi Oməyr, başqa bir sual soruşur:

«يا بن رسول الله! فكيف تكون الشفاعة لا هل الكبائر والله تعالى يقول: ... ولا يشفعون الا لمن ارتضى وهم من خشيته مشفقون" و من يرتكب الكبائر لا يكون مرتضى فقال: يا ابا احمد! ما من مؤمن يرتكب ذنبا الا ساءه ذلك وندم عليه وقد قال النبي: كفى بالندم توبه

وقال: من سرته حسنته وسأته سيئته (٤) فهو مؤمن فمن لم يندم على ذنب يرتكبه فليس بمؤمن ولم تجب له الشفاعة وكان ظالما و الله تعالى يقول: "...مالم للظالمين من حميم و لا شفيع يطاع»

—“Ey Allah Rəsulnun (s) övladı, şəfaətin böyük günah edənlərə aid olması necə mümkündür, bir halda ki, Allah-taala—

səh:167

“ .[١]–١Nisa”, 31 .

“ .[٢]–٢Tövhid Səduq”, s 407, h 6 .

. [٣]–٣Həmin. Biharül - ənvarda “Əl muznibin” – in yerinə “Əl möminin” gəlibdir. (c. 8. S 351)

. [٤]–٤Bə`zi nüsxələrdə belədir «فهو مؤمن من سرته حسنته وسأته سيئته» :

buyurur: Yalnız razılıqda olan, İlahi əzabdan qorxan və narahat olan şəxslərə şəfaət edirlər. Ona görə də böyük günah edən, Allahın razılığında ola bilməz? Həzrət buyurdu: Ey əbu Əhməd, (İbn Əbi Oməyrin künyəsi) elə bir mömin tapılmaz ki, etdiyi günahdan narahat və peşman olmasın. Peyğəmbər (s) da buyurub: Peşmançılıq tövbədə kifayət edir. Həmçinin buyurdu:Yaxşı işi onu xoşal edən və pis işi onu narahat edən şəxs mömindir. Etdiyi günahdan peşman və narahat olmayan şəxs mömin deyil, şəfaət ona şamil olmayacaq və zalım sayılacaq. Allah-Taala da buyurubdur: Zalımların nə can yandıran dostları və nə də şəfaəti qəbul olan şəfaətçiləri vardır(١).”

Rəvayətin bu hissəsində də iki cür insandan söhbət açılıbdır: Biri həssasdır, günahdan kədərlənir və yaxşı işdən xoşal olur.

O birisi isə, nəinki günah edir və ondan qorxusu yoxdur, hətta bəzən günahdan ləzzət də alır. Birinci qismə aid olan insanlar, möminlərdir. İkinci qismın insanları isə mömin deyil, əksinə zalım və şəfaətdən məhrumdurlar. Mömin insanlar fərz edək, günah da etsələr, peşman olurlar. Bu peşmançılıq onlarda imanın olduğunu göstərir. Ona görə də Allahın bəyəndiklərindən olub və şəfaət onlara şamil olar. Əlbəttə, tək cə peşmançılıq tam tövbə sayılmır. Tövbə peşmançılıqdan əlavə, qayıtmamaq qəsdini istəyir və istiğfar da etməlidir. Həzrət Əmirəl – mömin (ə)-in hədisində, tövbə üçün altı şərt zikr olubdur (۲). Bu şəxs də heç olmasa, tövbənin əsaslarından biri olan, təəssüf və peşmançılıq olmalıdır.

İmam Kazim (ə) - in sözlərinin nəticəsində, yenə də ravi üçün bir sual qabağa çıxıb və təccüblə belə soruşub:

səh:168

“ .[۱] - Biharül - ənvar”, c. 8, c 351 .

. [۲] - Subhi Salehin Nəhcül bəlağəsi, h 417 .

«فقلت له يا بن رسول الله و كيف لا يكون مؤمنا من لم يندم على ذنب يرتكبه؟ فقال يا ابا احمد! ما من احد يرتكب كبيره من المعاصي و هو يعلم انه سيعاقب عليها الا ندم على ما ارتكب و متى ندم كان تائبا مستحقا للشفاعه و متى لم يندم عليها كان مصرا والمصر لا يغفر له لا نه غير مؤمن بعقوبه ما ارتكب ولو كان مؤمنا بالعقوبه لندم وقد قال النبي | لا كبيره مع الاستغفار ولا صغيره مع الاصرار»

— “Ey Allah Rəsulunun övladı, günah edib, peşman olmayan şəxs niyə mömin sayılmır? Həzrət buyurdu: Ey Əba Əhməd!

Böyük günah edib və ona görə tezliklə əzab və cəzalanacağını bilən hər bir kəs, etdiyi işdən peşman olacaq. Peşman olan zaman, tövbə edən sayılacaq və şəfaətə layiq olacaq. Əgər peşman olmasa (məlum olur ki) günaha təkid edir və günaha təkid edən şəxs, bağışlanmaz. Çünki belə bir şəxs günahının cəzasına iman gətirməyibdir. Cəzaya iman gətirsəydi, etdiyi günahdan peşman olardı. Əziz Peyğəmbər (s) da buyurdu: İstiğfar (və tövbə) – dən sonra, heç bir böyük günah qalmaz və günahı təkrar etməklə də, günah artıq kiçik olmayacaq (və böyük günaha çevriləcək.)⁽¹⁾ _

Diqqət etsəniz, dünyəvi işlərin sonu da belədir. Əgər insan hər hansı bir işi görür və bilir ki, bu iş onu tezliklə çox təəccüblü bir çətinliyə düşür edər, çox peşman olar və özünü danlayar. Yaxud, insan yemək yeyir və bilir ki, bu yemək onu xəstəxanaya göndərəcək, yeyəndən sonra özünü danlayar ki, niyə bu işi gördüm, niyə bu yeməyi yedim. Hər halda, İnsan bilsə ki, cəzalanacaq, cəza və əzaba imanını olsa, günahından peşman olmalıdır. Əgər peşman olmasa, əzaba imanının olmaması məlum olur. Bu məsələnin izahında Həzrət belə buyurur:

«واما قول الله: "...ولا يشفعون الا لمن ارتضى... " فانهم لا يشفعون الا لمن ارتضى الله دينه والدين: الا قرار بالجزاء على الحسنات والسيئات و من ارتضى الله دينه ندم على ما يرتكبه من الذنوب لمعرفته بعاقبته في القيامة».

_“Ayədə buyrulur: Şəfaət edənlər, yalnız Allah razılığında olan şəxs üçün şəfaət edərlər; mənası budur ki: Yalnız Allah _

“.[\]–\Biharül - ənvar”, c. 8, s 352 .

__onun dinini bəyəndiyi şəxs üçün şəfaət edərlər. Din, yaxşı və pis işlərin mükafatına iman və təsdiqdən ibarətdir. Dini Allahın razılığında olan hər bir şəxs, etdiyi günahlardan narahat və peşman olar, çünki, qiyamət günündə günahlarının aqibətindən xəbərdardır və imanı var(\).”_

Deməli, günah etdikdən sonra narahat olmayan şəxs, Allahın razı olduğu, bəyəndiyi şəxslərdən deyil. Yalnız günahından narahat və peşman olan şəxs, razılıqdadır və şəfaətə şamil olmağa layiq olacaqır.

Peşmançılıq barəsində dediklərimiz, tövbənin baş tutması üçün lazımı şərtidir. Tövbənin tam baş tutması üçün isə, peş

.[\]–\Həmin .